

บทวิเคราะห์ : เมืองเชียงใหม่กับการเกี่ยวร้อยระหว่างวัดกับเมือง
สภาพของเมืองเชียงใหม่กับวัดในปัจจุบันและสภาวะการณ์ของปัญหา

บทบาทของความผูกพันระหว่างวัดกับเมืองในอดีต ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในชั้นเชิงต่าง ๆ ซึ่งในอดีต "วัด" เป็นศูนย์กลางและศูนย์กลาง (CENTER OF PLACE) ของชุมชน บทบาทที่ให้และรับใช้สังคมเป็นเรื่องราวของความเหมาะสมพอดี สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการดำรงชีวิต ในปัจจุบันบทบาทต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาได้ลดความสำคัญลง และมีบทบาทใหม่ที่เพิ่มเข้ามาอันเนื่องจากสภาวะการณ์ของโลกแวดล้อมเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้ ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับวัดที่มีทิศทางที่แตกต่างไปจากเดิม โดสในแต่ละชุมชน ย่าน ละแวก จะมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ๆ แตกต่างกัน ส่งผลโดยรวมให้บทบาทของวัดในแต่ละย่านมีขึ้นเชิงในการให้บริการสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นบทบาทที่น่าศึกษาถึงสภาพของเมืองเชียงใหม่กับวัดในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของเมืองกับวัด และศึกษาถึงสภาวะการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัดเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

ในการศึกษาและวิเคราะห์เมืองเชียงใหม่กับการเกี่ยวร้อยระหว่างวัดกับเมืองได้จัดกลุ่มการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การศึกษาการเกี่ยวร้อยระหว่างวัดกับเมืองในระดับเมือง
2. การศึกษาการเกี่ยวร้อยระหว่างวัดกับเมือง ในระดับชุมชนหรือพื้นที่โคศศึกษาถึงก.
ก. การเกี่ยวร้อยวัดกับเมืองในระดับเมือง ศึกษาถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของวัดกับเมืองในชั้นเชิงและมุมมองต่าง ๆ การกระจายตั้งและที่ตั้งของวัด ขนาด พื้นที่ สัดส่วน ลักษณะเฉพาะและองค์ประกอบภายในวัด ในแง่มุมของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ความสัมพันธ์ด้านทัศนียภาพของวัดกับเมือง ปัญหาในภาพรวมระดับเมืองกับวัด
- ข. การเกี่ยวร้อยระหว่างวัดกับเมืองในระดับย่าน ศึกษาถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนระดับย่าน ความสัมพันธ์ทางกายภาพ และทัศนียภาพของวัดในระดับย่าน ปัญหาในระดับย่าน แต่ละย่านที่แตกต่างกัน

ค. การเกี่ยวเนื่องระหว่างวัดกับเมืองในระดับบริเวณวัด ศึกษาถึงองค์ประกอบ
ด้านกายภาพภายในวัด สภาพของปัญหาในพื้นที่บริเวณวัด

ทัศนคติในเชิงสังคม และสภาพของชาวเมืองที่มีต่อวัด

4.1 ภาพรวมของวัดในเมืองเชียงใหม่ (ความสัมพันธ์ของวัดกับพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง ใน
เชิงที่ตั้งและการกระจายตัว, ขนาด และพื้นที่, ความหนาแน่นประชากรต่อวัด, ความหนาแน่น
พื้นที่ต่อวัด

ดังที่กล่าวมาในบทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับเมืองที่มีพัฒนาการควบคู่กันมาโดย
ตลอด จากนิสัยสัมพันธ์ วัดเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญในการสร้างบ้านเมือง บุคลิกทางสังคมและ
วัฒนธรรมของชาวล้านนามีวิถีที่ผูกพันกับประเพณีชีวิตที่มีวัดเป็นศูนย์รวมชุมชนมาโดยตลอดในฐานะวัด
เป็นผู้ให้ความหมายชีวิต

4.1.1 ที่ตั้งและการกระจายตัวของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

4.1.1.1 ภาพรวมของการกระจายตัวของวัดในเขตเทศบาล

จากการศึกษาข้อมูลและสำรวจภาคสนามพบว่า จำนวนวัดทั้งหมด
ในจังหวัดเชียงใหม่มี 1,318 วัดเป็นพระอารามหลวง 5 วัดเป็นวัดราษฎร์ 1,313 วัด ส่วน
ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ประกอบด้วย 16 ตำบล มีวัดทั้งหมด 121 แห่ง (บัญชีสำรวจวัด : 2536)
และในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ประกอบด้วย 14 ตำบล มีวัดทั้งสิ้น 84 แห่ง เป็นพระอาราม
หลวง 3 แห่ง ได้แก่ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดเจดีย์หลวง วัดสวนดอกและวัดพระบรมธาตุ
คอสุเทพ (อยู่ภายนอกเขตเทศบาลนครเชียงใหม่) รวมเป็น 4 แห่ง และเป็นวัดราษฎร์ 81
แห่ง

ในการศึกษารั้วนี้ขอบเขตที่กำหนดคือ เขตเทศบาลนครเชียงใหม่
ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีวัดทั้งสิ้น 84 แห่ง แต่จากการศึกษาถึง
พัฒนาการของบ้านเมืองในบทที่ 3 ได้แสดงให้เห็นถึง วัดที่มีความสำคัญต่อการตั้งเมือง ซึ่งอยู่
ภายนอกเขตเมืองมีอีก 6 แห่ง ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำวัดที่มีความสำคัญเหล่านี้ศึกษาด้วยจึง
เป็นจำนวนวัดทั้งหมด 90 แห่งที่ได้ทำการศึกษา โดยเป็นพระอารามหลวง 4 แห่ง วัดราษฎร์
86 แห่ง

4.1.1.2 ลำดับศักดิ์และความสำคัญของวัดในการปกครองคณะสงฆ์

ระดับความสำคัญของวัด (ลำดับศักดิ์) ในเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยพระอารามหลวงทั้งหมด 3 แห่ง และวัดราษฎร์ 87 แห่ง โดยในแต่ละตำบลจะมีวัดที่มีเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ดูแลระบบการปกครองสงฆ์อยู่ โดยขึ้นกับเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่ และเจ้าคณะในแต่ละอำเภอของวัดในจังหวัดเชียงใหม่จะขึ้นกับเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ และรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

4.1.1.3 จำนวนและการกระจายตัวของวัดในพื้นที่ศึกษา

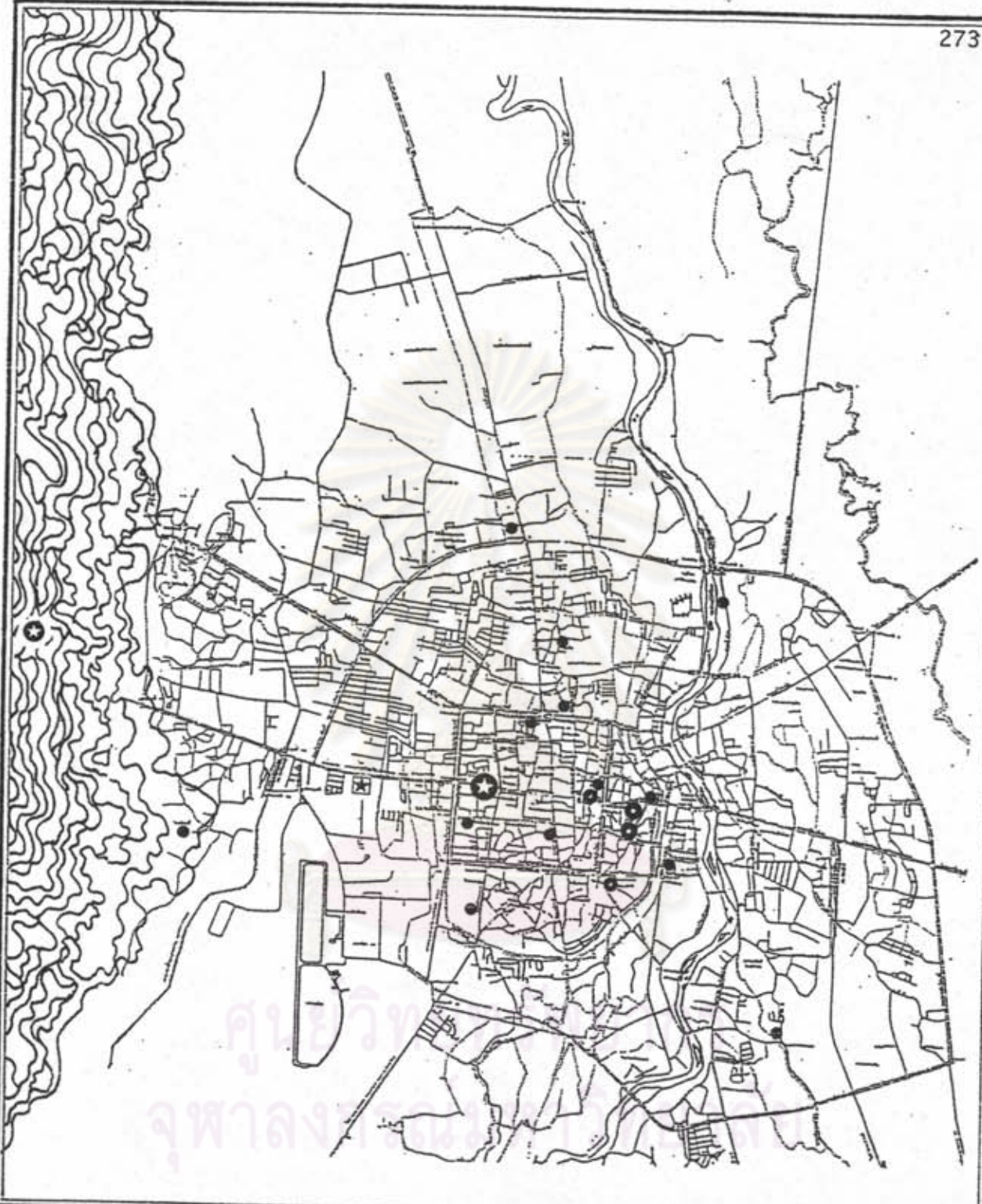
เมื่อเปรียบเทียบการกระจายตัวของวัดในพื้นที่ศึกษา ตามการแบ่งเขตการปกครองในระดับตำบลซึ่งประกอบด้วยตำบล พระสิงห์ ศรีภูมิ หาดฮยา ช้างคลาน ช้างม่อย ฟ้าย่าม ป่าแดด สุเทพ ช้างเผือก ป่าตัน ท่าศาลา หนองป่าครั่ง วัดเกต และหนองหอย วัดในพื้นที่ทั้งหมดมีจำนวนทั้งสิ้น 84 วัด กระจายตัวทั่วไป ตำบลที่มีวัดมากที่สุดคือ ตำบลศรีภูมิมี 22 วัด รองลงมาได้แก่ ตำบลพระสิงห์มี 17 วัด ตำบลหาดฮยา มี 9 วัด และตำบลสุเทพมี 2 วัด ตามลำดับ ซึ่งเป็นบริเวณเมืองเก่า บางส่วนอยู่ในพื้นที่อนุรักษ บางส่วนอยู่นอกพื้นที่อนุรักษ ส่วนบริเวณเมืองขึ้นกลางได้แก่ ตำบลช้างคลานมี 9 วัด ตำบลช้างม่อยมี 4 วัด ตำบลวัดเกตมี 7 วัด ตำบลฟ้าย่ามมี 1 วัด (บริเวณตำบลวัดเกตและฟ้าย่ามเป็นชุมชนริมน้ำในอดีต ที่ตั้งของวัดมักอยู่ที่ศูนย์กลางชุมชนตามริมน้ำแม่ปิง โดยสิ่งเขตได้จากด้านหน้าของวัดจะเห็นไปยังเส้นทางคมนาคมในอดีต คือ น้ำแม่ปิงอีกด้วย ส่วนบริเวณเมืองขึ้นนอกโดยรอบของตัวเมือง ตำบลช้างเผือก-ป่าตันมี 6 วัด ตำบลท่าศาลา-หนองป่าครั่งมี 1 วัด ตำบลหนองหอยมี 2 วัด ตำบลป่าแดดมี 1 วัด

ตารางที่ 4.1 แสดงลำดับศักดิ์ของวัดและรายชื่อวัดที่มีความสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

พระอารามหลวง		วัดราษฎร์			
1) พระอารามหลวงชั้นเอก วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร		วัดราษฎร์ที่เจ้าคณะจังหวัด อำเภอ และตำบลจำพรรษาอยู่			
	★	วัดพระสิงห์	★	วัดเมธัง	●
		วัดพันตอง	●	วัดช่างเค็ม	●
2) พระอารามหลวงชั้นโท วัดพระธาตุคออุสุเทพ วัดเจ็ดยอด		●	●	●	●
	●	วัดบุพพาราม	●	วัดศรีดอนชัย	●
		วัดพุกช้าง	●	วัดหม้อคำตอง	●
		วัดหมื่นล้าน	●	วัดคอกคำ	●
3) พระอารามหลวงชั้นตรี วัดสวนดอก			●	●	●
	✱		วัดกุ้เต่า	●	●
			วัดเชียงยืน	●	●

หมายเหตุ : ★ = เจ้าคณะจังหวัด, ● = เจ้าคณะอำเภอ, ● = เจ้าคณะตำบล

ที่มา : จากการรวบรวมข้อมูล, จากบัญชีสำรวจวัดประจำปีพ.ศ. 2536 (30 ก.ค. 2536)

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แสดง : ลำดับศักดิ์ของวัดและวัดที่มีความสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์

แผนที่ 4.1

สัญลักษณ์

- ★ = เจ้าคณะจังหวัด
- = เจ้าคณะอำเภอ
- = เจ้าคณะตำบล

ที่มา :

ทิศเหนือ

มาตราส่วน

จากการศึกษาและสำรวจภาคสนาม พบว่า วัดในเขตพื้นที่ศึกษา ที่มีพัฒนาการควบคู่กับบ้านเมืองมานั้น รูปแบบการกระจายตัวของวัดมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบเหล่านี้ คือ

ตารางที่ 4.2 แสดงการกระจายตัวของวัดในพื้นที่ศึกษา (เขตเทศบาลนครเชียงใหม่และวัดที่สำคัญ)

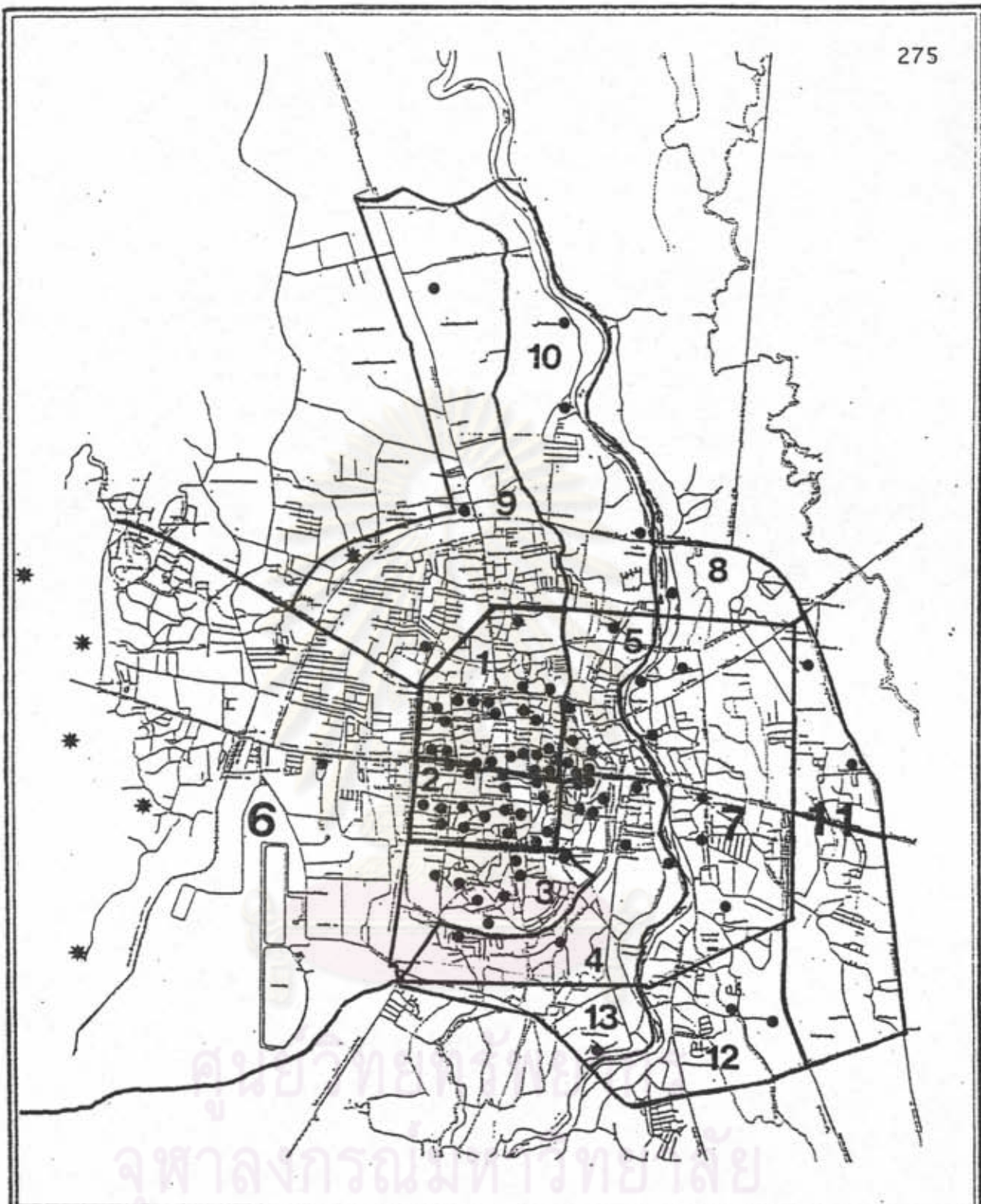
การกระจายตัวของวัดในพื้นที่ศึกษา					
พื้นที่	ตำบล	จำนวนวัด	พระอารามหลวง	วัดราษฎร์	วัดที่มีความสำคัญ (นอกเขตเทศบาล)
ชั้นใน	ศรีภูมิ	22	-	22	-
	พระสิงห์	17	2	15	-
	หายยา	9	-	9	-
	ช้างคลาน	9	-	9	-
	ช้างม๊อบ	7	-	7	-
ชั้นกลาง	สุเทพ	2	1	1	5
	วัดเกต	7	-	7	-
	ฟ้าฮ่าม	1	-	1	-
ชั้นนอก	ช้างเผือก	2	-	2	1
	ป่าตัน	4	-	4	-
	ท่าศาลา-หนองป่าครั่ง	1	-	1	-
	หนองหอย	2	-	2	-
	ป่าแคค	1	-	1	-
รวม	เขตเทศบาล	84	3	81	6

1. ความเชื่อของการสร้างเมืองและวัด
2. เส้นทางคมนาคม
3. ชุมชนแวดล้อม (กลุ่มพวกพ้อง)
4. พื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง (ทำเล)

ลักษณะเฉพาะของเมืองเชียงใหม่ที่มีองค์ประกอบของเมือง คือ คอสะพาน (ป่า) ที่ราบไหล่เขา น้ำแม่ปิง และที่ราบลุ่มนั้นสามารถจัดกลุ่มที่ตั้งวัดได้ดังนี้คือ

1) กลุ่มวัดอริยวาสี (วัดป่า) มีพื้นที่มา การเข้าถึงลำบากเป็นป่าเขา อยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง อันเป็นเขตแดน "อริยภูมิ" ตามคติการสร้างเมืองของพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ ส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีความสำคัญในระดับอาณาจักรมาแต่อดีต และสร้างโดยพระมหากษัตริย์

2) กลุ่มวัดคามวาสี (วัดในเขตเมือง) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แสดง: การกระจายตัวของวัดในตำบลต่าง ๆ

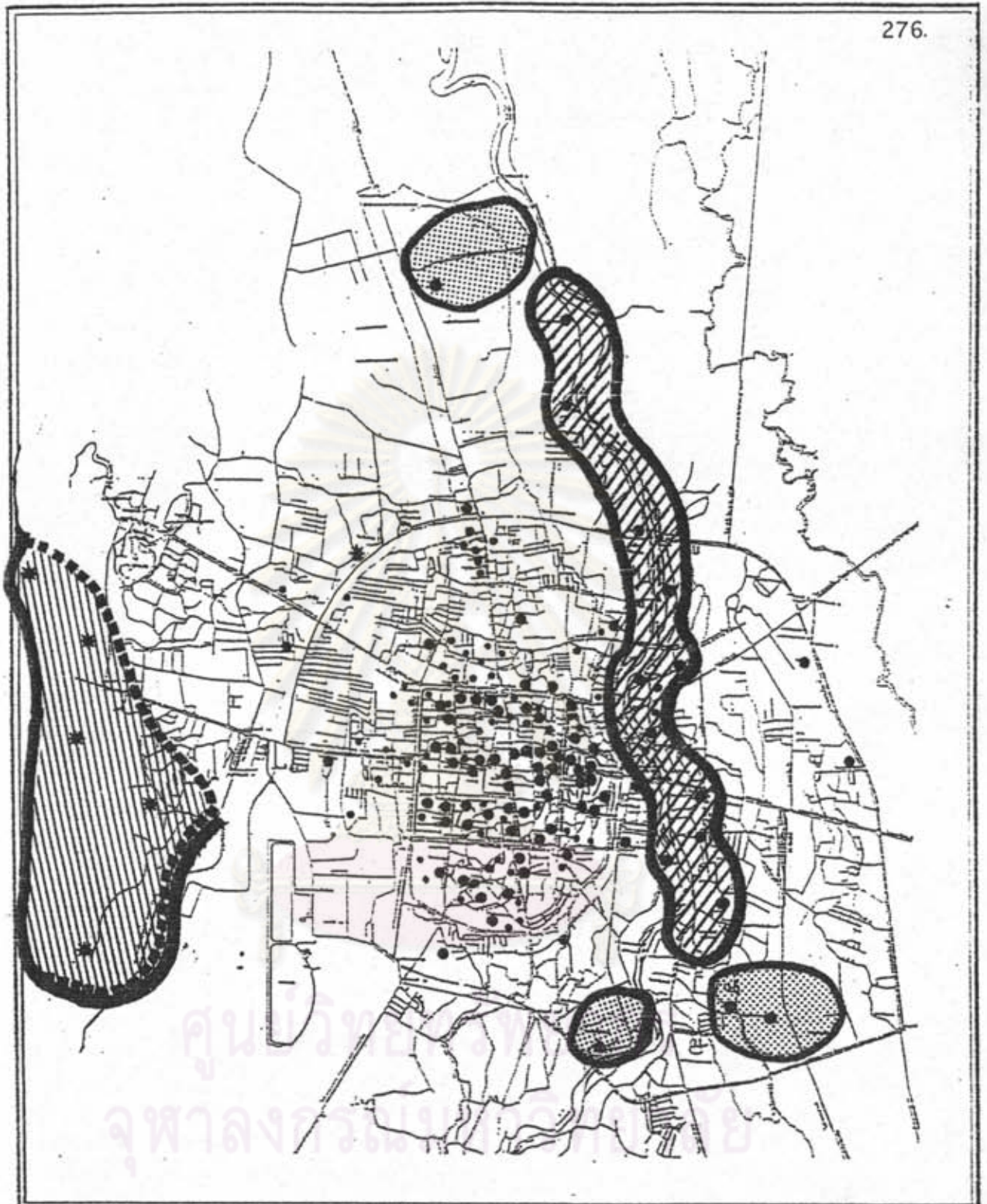
แผนที่ 4.2

สัญลักษณ์

1. ครึกุมิ	2. พระสิงห์	3. หายยา	4. ช้างคลาน
5. ช้างม้อย	6. ลูเทพ	7. วัดเกต	8. ฟ้าย่อม
9. ช้างเผือก	10. ป่าตัน	11. ท่าศาลา-หนองป่าครั่ง	12. หนองหอย
		13. ป่าแดด	

ทิศเหนือ

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แนวคิด : การจัดกลุ่มวัดตามสภาพแวดล้อม

แผนที่ 4.3

สัญลักษณ์

กลุ่มวัดอรัญวาสี

กลุ่มวัดคามวาสี

กลุ่มวัดริมน้ำ

กลุ่มวัดชาน

ทิศเหนือ

มาตราส่วน

ที่มา :

2.1 วัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชนบก เป็นกลุ่มวัดที่มี การกระจายตัวในเมืองและรอบ ๆ ตัวเมืองมากที่สุด อิงการคมนาคมทางบกเป็นหลัก

2.2 วัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชนริมน้ำ เป็นกลุ่มวัดที่มี การกระจายตัวริมน้ำแม่ปิง อิงการคมนาคมทางน้ำเป็นหลักในอดีตบริเวณพื้นที่สองฝั่งริมน้ำ น้ำแม่ปิงมีชุมชนริมน้ำกระจายตัวตามแนวลำน้ำ (เช่นบริเวณชุมชนวัดเกตุ ชุมชนท่าสะต๋อย ชุมชน ฟ้าสาม เป็นต้น) ที่ตั้งของวัดจะอยู่บริเวณศูนย์กลางชุมชนริมน้ำแม่ปิง ในสภาพปัจจุบันหลัง การพัฒนาบ้านเมือง ระบบการคมนาคมเน้นการสัญจรทางบก ทำให้บทบาทของชุมชนริมน้ำได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นชุมชนบกแทน จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันวัดและชุมชนในกลุ่มนี้ได้ให้การสัญจรทางบก แทนการสัญจรทางน้ำในอดีต

กลุ่มวัด 2.1 และ 2.2 ที่กล่าวมานั้นเป็นวัดพื้นที่ ใหญ่บ้างและเล็กบ้างทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางชุมชนต่าง ๆ มีความสำคัญในระดับเมือง ชานและ ชุมชน สร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์โดยกษัตริย์ ข้าราชการพวกร ัฐเจ้าผู้ครองนคร ทหาร และ ชาวเมือง

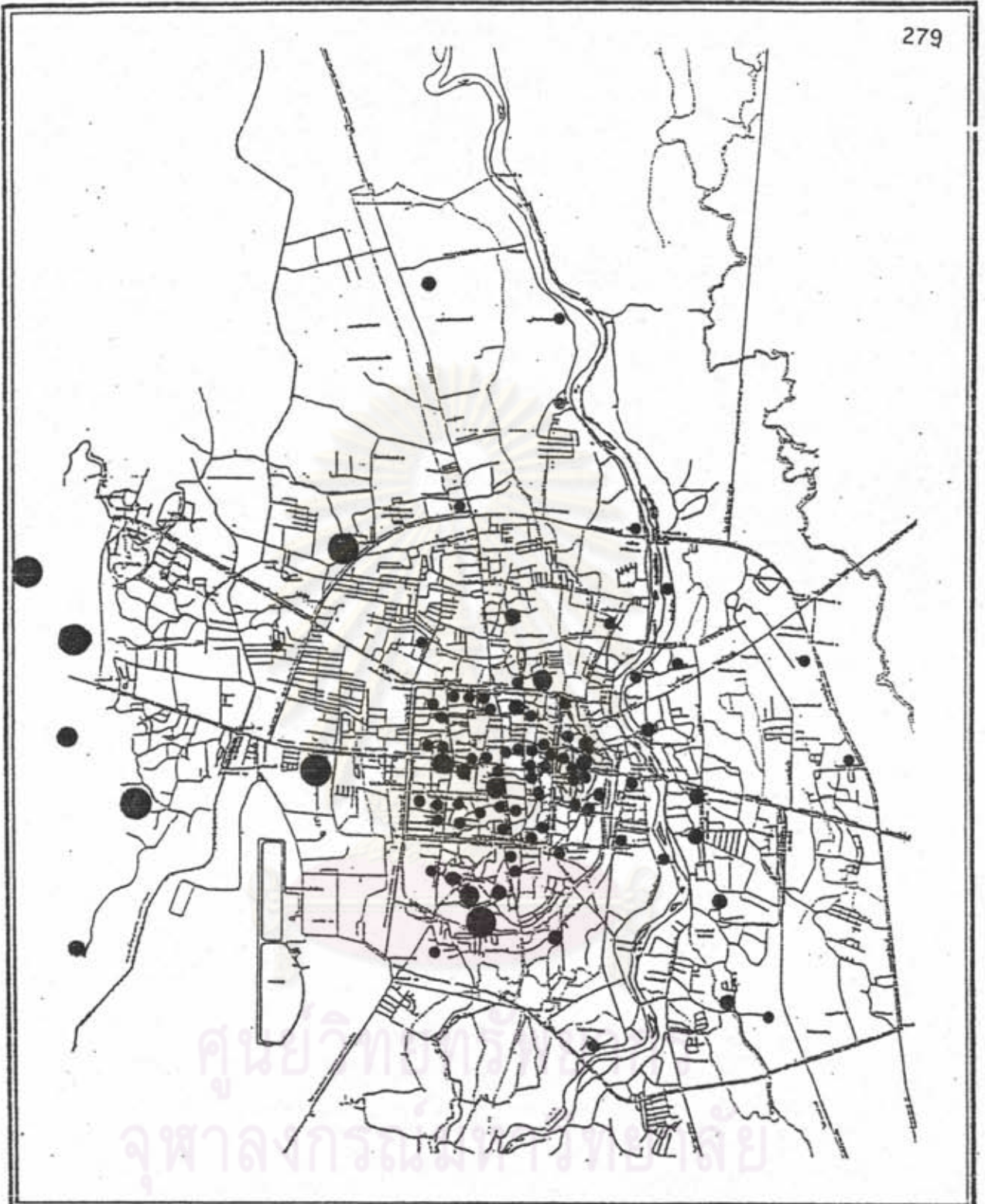
4.1.2 ขนาดและพื้นที่วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่วัดจำนวน 90 วัด (รวมวัดสำคัญนอกเขตอีก 6 วัด) พบว่า ขนาดพื้นที่วัดโดยเฉลี่ยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ประมาณ 5 ไร่/วัด จากการนทกขนาดของพื้นที่วัด พบว่า วัดซึ่งมีขนาดพื้นที่โดยประมาณไม่เกิน 5 ไร่ มีอัตราส่วน มากที่สุดโดยมีการกระจายตัวหนาแน่นในบริเวณเขตเมืองเก่าและชานพาณิชย์กรรมของวัด รอง ลงมาได้แก่วัดที่มีขนาด 5-10 ไร่ ส่วนวัดที่มีขนาดพื้นที่เกินกว่า 10 ไร่ จนถึงมากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไปโดยส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณตำบลสุเทพ ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งของวัดวิสุทธารามที่มีขนาดพื้นที่มากที่สุด ตั้งแต่ในอดีต (เนื้อป่าผืนเดียวกับคอกสุเทพ) โดยวัดอุโมงค์และวัดเจ็ดยอดมีพื้นที่มากที่สุด รองลงมา คือ วัดพระบรมธาตุคอกสุเทพ และวัดสวนดอกตามลำดับ ส่วนวัดที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก และเล็กที่สุดมีการกระจายตัวในเขตเมืองชั้นใน ชั้นกลาง หนาแน่น วัดที่มีพื้นที่เล็กที่สุดคือ ดอกคำ ตำบลศรีภูมิ วัดพ่อนสร้อยตำบลพระสิงห์ และอุทราลัย ตำบลช้างม้อส ตามลำดับ

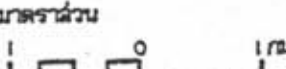
ตารางที่ 4.3 แสดงขนาดพื้นที่วัด จำแนกตามขนาดพื้นที่

พื้นที่		ขนาดพื้นที่ของวัด					ร้อยละ
พื้นที่	ตำบล	0 - 5/0/00	5/0/00 - 10/0/00	10/0/00 - 15/0/00	15/0/00 - 20/0/00	มากกว่า20ไร่	ร้อยละ
ชั้นใน	ศรีภูมิ	18	3	4	-	-	24.4
	พระสิงห์	14	1	-	-	2	18.8
	หายยา	5	3	-	-	1	10.0
	ช้างกลาง	8	1	-	-	-	10.0
	ช้างม้อม	5	2	-	-	-	7.8
ชั้นกลาง	สุเทพ	1	-	(2)	-	1(3)	7.8
	วัดเกต	3	4	-	-	-	7.8
	ฟ้าฮ่าม	1	-	-	-	-	1.1
ชั้นนอก	ช้างเผือก	1	1	-	-	(1)	3.3
	ป่าตัน	4	-	-	-	-	4.4
	ท่าศาลา-หนองป่าครั่ง	1	-	-	-	-	1.1
	หนองหอย	2	-	-	-	-	2.2
	ป่าแคค	-	1	-	-	-	1.1
รวม	เขตเทศบาล	63	16	2	-	4	100
	() วัดที่มีความสำคัญนอกเขตเทศบาล			2	-	4	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

<p>แสดง: ขนาดพื้นที่วัดในเขตเทศบาล</p>	<p>แผนที่ 4.4</p>
<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ต่ำกว่า 5 ไร่ ● มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป ● มากกว่า 5 ไร่-10 ไร่ ● มากกว่า 10 ไร่-20 ไร่ <p>ที่มาระ <small>Source</small></p>	<p>ทิศเหนือ</p> <p>มาตราส่วน</p>

4.1.3 ความหนาแน่นของประชากรต่อวัด

จากจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2535 ความหนาแน่นของประชากรต่อวัดในพื้นที่ศึกษา พบว่า โดยเฉลี่ย 196 คน/วัด เมื่อเปรียบเทียบกับระดับตำบลแล้วพบว่า พื้นที่ในเมืองชั้นในซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของพื้นที่และมีจำนวนวัดมากที่สุด โดยมีความหนาแน่นของประชากรต่อวัดดังนี้ มีความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 1,275 คน/วัด โดยตำบลที่มีความหนาแน่นสูงสุดได้แก่ ตำบลช้างคลานมีความหนาแน่นสูงถึง 2,631 คน/วัด เนื่องจากมีจำนวนประชากรหนาแน่นที่สุด และมีจำนวนวัดน้อยในเขตเมืองชั้นใน รองลงมาได้แก่ ตำบลช้างม่อย 2,030 คน/วัด และตำบลหายยา 1,834 คน/วัดตามลำดับ ส่วนตำบลพระสิงห์และศรีภูมิอยู่ภายในเขตเมืองเก่า ซึ่งมีจำนวนวัดมากที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่ตำบลอื่น ๆ (เนื่องจากเป็นพื้นที่สำคัญที่สุดของโครงสร้างเมืองและมีพัฒนาการต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันชัดเจนที่สุด) โดยมีจำนวนวัด 17 วัด และ 22 วัดตามลำดับ โดยมีความหนาแน่น 568 คน/วัด และ 797 คน/วัด ตามลำดับ

ส่วนวัดในเขตเมืองชั้นกลาง ซึ่งเป็นเขตที่มีจำนวนประชากรหนาแน่นรองลงมา และมีจำนวนวัดค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เมืองชั้นใน โดยมีความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 3,799 คน/วัด ตำบลสุเทพมีความหนาแน่น 6,158 คน/วัด ตำบลวัดเกต 3,350 คน/วัด และตำบลฟ้าสาม 2,225 คน/วัด จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากร/วัดมีความหนาแน่นสูงมากกว่าเขตเมืองชั้นใน เนื่องจากจำนวนประชากรที่มีสูงในตำบลวัดเกตและตำบลสุเทพแต่มีจำนวนวัดน้อย

ส่วนวัดในเขตเมืองชั้นนอกมีความหนาแน่นสูงสุดโดยเฉลี่ย 4,525 คน/วัด ตำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรต่อวัดมากที่สุดคือ ตำบลช้างเผือก โดยมีความหนาแน่น 9,260 คน/วัด รองลงมาได้แก่ ตำบลหนองหอย 4,068 คน/วัด และความหนาแน่นของประชากรต่ำสุดได้แก่ ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลป่าแดด ฟ้าสาม และป่าตัน โดยมีความหนาแน่น 2,517 คน/วัด 2,056 คน/วัด 2,225 คน/วัด และ 2,005 คน/วัด โดยลำดับ

จะเห็นได้ว่า บริเวณเขตชั้นในซึ่งเป็นบริเวณที่สำคัญที่สุดในด้านโครงสร้างของเมือง ซึ่งกษัตริย์และขุนนางรวมทั้ง เจ้านายฝ่ายเหนือได้สร้างและบูรณะวัดในบริเวณชั้นในไว้เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ตำบลมีค่าสูง แต่บริเวณเขตชั้นในนี้มีวัดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ความหนาแน่นของประชากรต่อวัดในตำบลต่าง ๆ ในเขตชั้นในไม่หนาแน่นมากเหมือนเขตชั้นกลางและชั้นนอก ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการขยายตัวของเมืองและ

จำนวนประชากรภายในเขตเมืองชั้นในที่ย้ายออกไปยังเขตเมืองชั้นกลางและชั้นนอก ประกอบกับจำนวนวัดในบริเวณนี้มีเป็นจำนวนน้อยจึงทำให้ความหนาแน่นของประชากรต่อวัดสูงตามชั้นโดยลำดับ

4.1.4 ความหนาแน่นของพื้นที่รายตำบลต่อวัด

จากการวิเคราะห์ความหนาแน่นของพื้นที่รายตำบลต่อวัดในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ โดยเฉลี่ยจะพบวัดโดยประมาณทุก 0.47 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีจำนวนวัดที่หนาแน่นมากในเขตเทศบาล โดยเฉพาะในเขตเมืองชั้นในประกอบด้วยตำบลศรีภูมิ พระสิงห์ หายขาช้างม่อส ช้างคลาน อันมีพัฒนาการของพื้นที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 1839 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันรวมระยะเวลาได้ 697 ปี บรรดาภิกษุชฎี เชื้อพระวงศ์ และขุนนางชั้นสูงต่างนิยมการสร้างวัดภายในเขตกำแพงเมืองชั้นใน ส่วนขุนนาง คหบดี ประชาชน ต่างนิยมสร้างวัดภายในกำแพงเมืองชั้นนอกอันเป็นพื้นที่ที่กลุ่มคนเหล่านี้อยู่อาศัย

หากเปรียบเทียบในระดับพื้นที่แล้ว เขตชั้นใน (ใจกลางเมือง) ความหนาแน่นของพื้นที่เพียงทุก 0.16 ตารางกิโลเมตร/วัด ทั้งนี้เนื่องจากเขตชั้นใน ตำบลแต่ละตำบลมีพื้นที่เป็นจำนวนน้อยแต่มีจำนวนวัดมากที่สุด (โดยเฉลี่ย 160,000 ตารางเมตร จะพบว่าวัดจำนวน 1 วัด) โดยเฉพาะในเขตคูเมือง ตำบลศรีภูมิและตำบลพระสิงห์จะปรากฏวัดทุก ๆ 0.13 และ 0.07 กม² ส่วนในเขตชั้นกลางความหนาแน่นของพื้นที่ต่อวัดโดยเฉลี่ย 1.36 กม² จะปรากฏวัดโดยตำบลสุเทพมีจำนวนประชากรค่อนข้างหนาแน่นและเป็นตำบลที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ แต่มีวัดที่ปรากฏอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน 2 วัด จึงทำให้วัดตั้งอยู่ห่างกันในระยะเฉลี่ย 3.11 กม²/วัด (โดยความเป็นจริงในสภาพปัจจุบัน ชุมชนสุเทพ ชุมชนป่าแดง ชุมชนอุโมงค์ ชุมชนหัวขี้แก้ว และชุมชนช้างเคียน ซึ่งอยู่ในตำบลสุเทพ มีวัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชนจำนวน 5 วัดประกอบด้วย วัดป่าแดง วัดอุโมงค์ วัดไร่เปิง วัดศรีโสด และวัดช้างเคียน) ส่วนตำบลวัดเกตมีจำนวนประชากรหนาแน่นที่สุดตำบลหนึ่ง มีจำนวนวัด 7 วัดในพื้นที่ มีความหนาแน่นของพื้นที่ทุก 0.95 กม²/วัด

ส่วนพื้นที่ชั้นนอก ความหนาแน่นของพื้นที่ต่อวัดโดยเฉลี่ย 1.58 กม² จะปรากฏวัดตำบลช้างเผือก มีความหนาแน่นของพื้นที่ต่อวัดต่ำสุด ทั้งนี้เนื่องจากมีพื้นที่ขนาดใหญ่แต่มีจำนวนวัดน้อย จึงทำให้วัดตั้งอยู่ห่างกันโดยเฉลี่ย 2.93 กม²/วัด รองลงมาได้แก่ ตำบลป่าตัน ความหนาแน่นของพื้นที่ต่อวัดทุก 1.0 กม²/วัด ส่วนตำบลหนองป่าครั่งและป่าแดด ส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลมีวัดตำบลละ 1 วัด ความหนาแน่นของพื้นที่รายตำบลต่อวัดโดยเฉลี่ย 0.85 กม²

และ 0.5 กม² ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ชั้นในอันเป็นพื้นที่ ๆ มีพัฒนาการคู่บ้านเมืองมาโดยตลอดในอดีตเป็นตำแหน่งของบริเวณเขตเมืองและศูนย์กลางเมือง จึงมีสิ่งก่อสร้างภายในเมืองที่เป็นองค์ประกอบสำคัญเป็นจำนวนมาก และสิ่งหนึ่งที่หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันที่เด่นชัดที่สุดคือ วัดซึ่งมีความหนาแน่นและมีจำนวนวัดมากที่สุด ส่วนบริเวณชั้นกลางเป็นชุมชนเมืองที่ขยายตัวออกมาในอดีต จึงมีจำนวนวัดค่อนข้างน้อย ประกอบกับในช่วงฟื้นฟูบ้านเมืองได้ให้ความสำคัญขององค์ประกอบเมือง (วัด) ภายในกำแพงเมืองได้รับการบูรณะเป็นจำนวนมากที่สุด จึงทำให้บริเวณเมืองชั้นกลางมีจำนวนวัดค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเขตเมืองชั้นใน แต่มีจำนวนวัดร้างเป็นจำนวนมากเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับเขตเมืองชั้นใน ส่วนเขตเมืองชั้นนอกเป็นชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวออกมาในสภาพเมืองปัจจุบันจึงมีจำนวนวัดน้อยโดยส่วนใหญ่เป็นวัดของชุมชน เกษตรกรรมที่เนื้อเมืองขยายออกมาถึง สกวันเพียงตำบลข้างเผือกที่มีพัฒนาการของชุมชนมาแต่ครั้งอดีต จากเหตุผลที่ได้อธิบายมาแล้ว ถึงการฟื้นฟูบ้านเมืองเมื่อเกือบร้อยปีที่ผ่านมามี ภาวภายในเขตกำแพงเมืองชั้นในมีความสำคัญที่สุด บริเวณตำบลข้างเผือกจึงมีวัดที่ปรากฏในปัจจุบันเพียง 2 วัด แต่มีวัดร้างที่ถึงปรากฏร่องรอยให้เห็นเป็นจำนวนมากเช่นกันในละแวกนี้

4.1.5 ความหนาแน่นของพระสงฆ์และสามเณรต่อวัด

ความหนาแน่นของภิกษุต่อวัด พิจารณาจากจำนวนพระสงฆ์ในปี พ.ศ. 2536 พบว่า จำนวนพระสงฆ์ทั้งสิ้น 797 รูป แยกเป็นจำนวนพระสงฆ์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ทั้งสิ้น 580 รูป และจำนวนพระสงฆ์วัดที่มีความสำคัญซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลนครเชียงใหม่อีก 217 รูป จากจำนวนวัดทั้งสิ้น 99 วัดเฉลี่ยจำนวนพระสงฆ์ต่อวัดมีความหนาแน่นเพียง 9 รูปต่อวัดเท่านั้น โดยวัดที่ตั้งอยู่ในเขตชั้นกลางมีความหนาแน่นสูงสุดเฉลี่ย 12 รูปต่อวัด วัดที่มีความหนาแน่นสูงสุดอยู่ในเขตตำบลสุเทพและวัดเกตุคามลำดับ รองลงมาได้แก่ วัดที่ตั้งอยู่ในเขตชั้นใน (เมืองเก่า) ประกอบด้วยตำบลพระสิงห์ ศรีภูมิ หายยา ข้างคลาน ข้างมอญ ถึงมันจะมีจำนวนพระสงฆ์มากถึง 423 รูป แต่ภายในเขตเมืองชั้นในนี้มีจำนวนวัดมากที่สุดด้วยเช่นกัน ความหนาแน่นของพระสงฆ์ต่อวัดโดยเฉลี่ย 7 รูปต่อวัด สาเหตุที่วัดในเขตเมืองชั้นกลางมีจำนวนพระสงฆ์มากที่สุด น่าเป็นเพราะวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นี้เป็นวัดที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญในด้านพุทธศาสนา จึงทำให้พระนิคมจะบวชและจำพรรษาอยู่ ซึ่งรวมทั้งพระสงฆ์ที่มาจากต่างอำเภอ มาพำนักเพื่อศึกษาหาความรู้หรือจำพรรษาคด้วย

ส่วนจำนวนสามเณร จากการสำรวจข้อมูลและภาคสนามพบว่า โดยเฉลี่ย สามเณร 10 รูป/วัด วัดเซตุพลมีจำนวนสามเณรมากที่สุดถึง 299 รูป เนื่องจากวัดเซตุพลเป็น ศูนย์กลางด้านการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร โดยส่วนใหญ่จะเป็นสามเณรที่มาจากต่างถิ่นต่าง อำเภอ เช่น สอด สันป่าตอง จอมทอง เป็นต้น รองลงมาได้แก่ วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์ หลาว และวัดสวนดอก ซึ่งเป็นกลุ่มวัดที่มีความสำคัญในด้านการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร อันประกอบด้วย โรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนปวิธิธรรม และโรงเรียน ปวิธิธรรมบาลี-นักธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.4 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวบ่งชี้บริเวณพื้นที่ศึกษา(แยกตามส่วน)

ความหนาแน่น

พื้นที่	ตำบล	จำนวนวัด	จำนวนประชากร	พื้นที่(ตร.กม.)	จำนวนแห่ง	ความหนาแน่น				ชั้นเก็บ			
						ประชากร/พื้นที่	ประชากร/วัด	วัด/พื้นที่	ภคญ/วัด				
ชั้นเก็บ	ศรีภูมิ	22	17,523	2.948	137	5,844.02	786	0.13	6	5	12	2	6
	พระสิงห์	17	9,658	1.254	133	7,757.42	568	0.07	8	3	13	1	3
	ห้วยยา	9	16,510	2.134	39	7,736.64	1,894	0.23	4	4	10	4	10
	ร้างลา	9	23,685	2.728	68	8,682.18	2,631	0.30	8	2	5	5	4
	ร้างน้อย	7	14,211	1.407	46	10,100.21	1,442	0.20	7	1	11	3	5
	รวม	64	81,587	10.471	423	7,832	1,274	0.16	7				
ชั้นกลาง	สุเทพ	2 (6)	12,316	6.232	33 (212)	1,976.25	6,158	3.11	16 (42)	13	2	13	1
	วัดกศ	7	23,463	6.657	82	3,523.05	3,360	0.961	12	8	4	9	2
	ฟ้าฮาม	1	2,225	1.012	3	2,188.61	2,225	1.01	3	12	7	10	13
	รวม	10	37,994	13.901	118 (212)	2,733	3,799	1.39	12 (42)				
ชั้นนอก	ร้างเสก	2 (1)	18,522	5.85	12 (5)	3,160.75	9,261	2.83	6 (5)	9	1	12	7
	ป่าคัน	4	8,022	4.278	11	1,875.17	2,005	1.06	3	14	0	11	11
	ท่าศาลา	-	5,988	2.661	-	2,254.03	-	-	-	11	-	-	-
	หนองน้ำกว้าง	1	2,517	0.857	3	2,876.57	2,517	0.85	3	10	6	8	12
	ป่าแค	1	2,056	0.512	5	4,015.62	2,056	0.51	5	7	8	6	8
	หนองพอก	2	8,136	1.676	8	4,854.41	4,068	0.83	4	6	3	7	9
	รวม	10	45,251	15.844	39	2,856	4,525	1.58	4				
รวม		84 + (6) = 90	164,832	40.25	580 + (217) = 797	4,095	1,962	0.47	7 (36) = 9				

หมายเหตุ : () หมายถึงวัดที่มีความสำคัญ ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา : จากการสำรวจ และเก็บข้อมูล

4.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อสภาพการเมือง

จากการศึกษาพัฒนาการของเมืองและวัดในบทที่ 3 ซึ่งได้แบ่งช่วงศึกษาออกเป็น 5 ช่วงพัฒนาการแล้วลงจัดกลุ่ม แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดกับเมืองเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องระหว่างเมืองกับวัด ตำแหน่งที่ตั้ง อายุของวัด ชื่อของวัดและความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของวัด สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชี้นำถึงลักษณะเฉพาะทางสภาพการเมืองที่สัมพันธ์กับวัดได้เป็นอย่างดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องระหว่างเมืองกับวัด
2. ตำแหน่งที่ตั้ง และอายุของวัดกับการเปรียบเทียบพัฒนาการทางพื้นที่ของเมืองเชียงใหม่
3. ความสัมพันธ์และความเกี่ยวเนื่องในฐานะภูมิลักษณะดั้งเดิมของเมือง
4. ชื่อและตำแหน่งที่ตั้งสื่อถึงสภาพแวดล้อม เช่น กลุ่มชุมชน ระดับความสำคัญของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของเมือง เช่น บริเวณป่าเขา พันธุ์ไม้ หนองน้ำ เป็นต้น

4.2.1 อายุของการสร้างวัดและตำแหน่งที่ตั้งของวัดในนครเชียงใหม่กับการเปรียบเทียบพัฒนาการทางพื้นที่ของเมืองเชียงใหม่

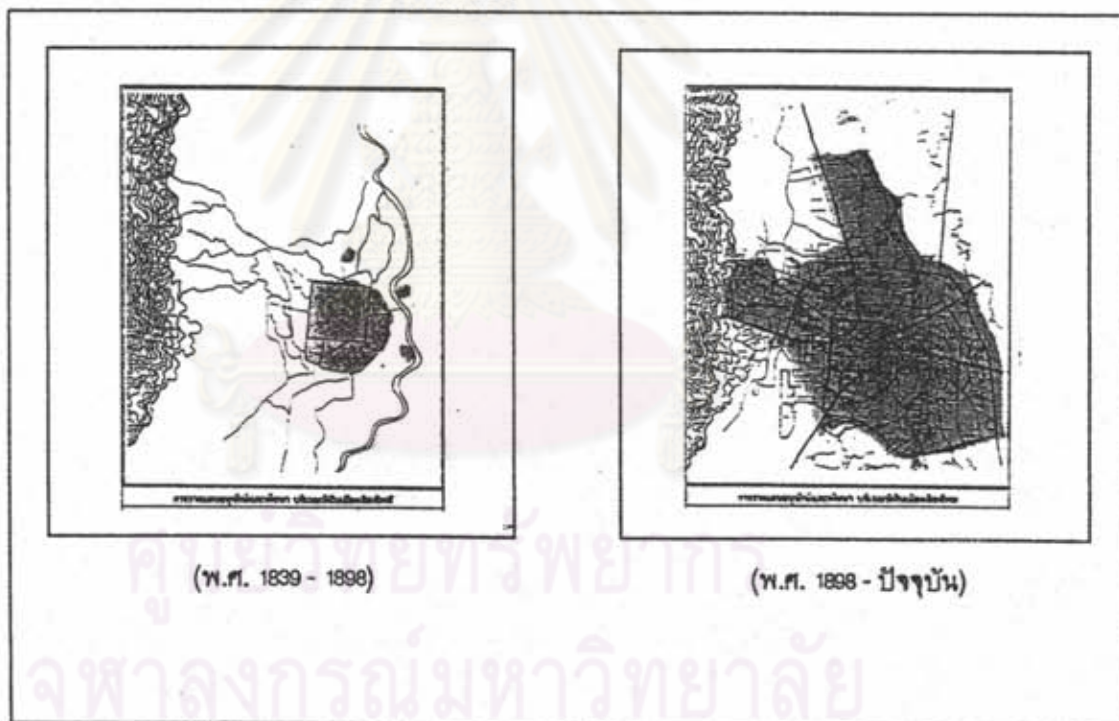
ผลจากการสำรวจอายุของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าวัดส่วนใหญ่เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรล้านนามีความเจริญสูงสุด (พ.ศ. 1898-2068) จำนวนทั้งสิ้น 44 วัด ที่ยังคงมีพัฒนาการมาจนถึงยุคปัจจุบัน รองลงมาได้แก่วัดที่สร้างขึ้นในยุคพื้นฟูบ้านเมืองจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2317-2500) จำนวนทั้งสิ้น 24 วัด วัดดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นวัดราษฎร์ (ฐานะในปัจจุบัน) ซึ่งในอดีตวัดบางแห่งสร้างโดยกษัตริย์ และเจ้านายผู้ครองนครเชียงใหม่

จากการเปรียบเทียบอายุของวัดกับพัฒนาการทางพื้นที่ที่สามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ในด้านการใช้พื้นที่เมือง และการขยายตัวของเมืองในอดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ดังนี้

- ก. กลุ่มวัดที่สร้างในเขตเมืองชั้นในและชั้นกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ มีพัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยสร้างเมือง (พ.ศ. 1839) เป็นกลุ่มวัดที่มีอายุมากโดยเฉลี่ยตั้งแต่ 600 ปีขึ้นไป วัดที่สร้างในช่วงระยะเวลาสร้างเมืองจนถึงยุคหน้าครองเมืองนี้เป็นกลุ่มของวัดที่สร้างอยู่ในพื้นที่ชั้นในและชั้นกลางของเมือง ซึ่งหมายถึงพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ในสมัยอดีต หากเปรียบเทียบกับกลุ่มอาณาจักรที่สำคัญและมีขึ้นในเวลานั้น ได้แก่ อาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา

ข. กลุ่มวัดที่สร้างในเขตเมืองชั้นนอก และพื้นที่โดยรอบเมืองเป็นกลุ่มวัดที่ โดยส่วนแล้วมีการสร้างตั้งแต่สมัยฟื้นฟูบ้านเมือง หรือราว 200 ปีที่ผ่านมา จากผลของการศึกษา โดยการรวบรวมข้อมูลของพัฒนาการทางกายภาพของเมืองและพัฒนาการของวัดตั้งแต่ยุคอดีตจนถึง ปัจจุบันได้ผลของการวิเคราะห์ โดยกลุ่มของวัดที่สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2068 เป็นต้นมาเริ่มมี การออกมาใช้พื้นที่เมืองโดยรอบมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีความชัดเจนของการขยายตัว "ชุมชนเมือง" ออกมายังพื้นที่โดยรอบเขตเมืองชั้นในและชั้นกลาง และลักษณะทางกายภาพของวัดในกลุ่มนี้โดย ส่วนใหญ่แล้วเป็นวัดที่มีอายุไม่เกินช่วงเวลาของการบูรณะฟื้นฟูบ้านเมือง และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองมณฑลเทศาภิบาลเรื่อยมา

แผนที่ 4.5 แสดงการเปรียบเทียบช่วงอายุของการสร้างวัดและความสัมพันธ์กับพัฒนาการ ด้านการขยายตัวของพื้นที่เมือง

ตารางที่ 4.5 แสดงช่วงเวลาในการสร้างวัดเทียบกับช่วงอายุเมือง และพัฒนาการของพื้นที่เมือง

ลำดับที่	วัด	ช่วงเวลาในการสร้างวัด (พ.ศ.)					
		1839-1898	1898-2068	2068-2101	2101-2317	2317-2339	2339-2536
		1	2	3	4	5	6
ส่วนลพบุรี							
1	หม้อค่าหลวง		●				◐
2	ควรคำน้ำ		●				◐
3	มณฑิย			●			
4	คันทัน		●				
5	ป่าทิวไธ		●				◐
6	ผามอง		●				
7	ป่าสาท		●				
8	ทุ่งยุง			●			●
9	ชัยพระเกียรติ		●				●
10	บ้านเปิง		●				◐
11	สำภา				●		●
12	หมื่นคำ		●				◐
13	ดอกคำ						●
14	ดอกเมือง				●		◐
15	อุโมงค์		●				●
16	ควงดี		●				●
17	ลำน้ำช้าง	●					●
18	เขียงมัน	●					●
19	เขียงมัน		●				●
20	ภูคำ		●				
21	หัวขวาง		●				
22	บ้านเป้า						●
ส่วนพระสิงห์							
23	เมรุขี้			●			●
24	พระสิงห์	●					●
25	ศรีกิต		●				
26	พวงแก้ว		●				
27	หมื่นเวินทอง			●			
28	พวงหงษ์			●			
29	พระจำนักราย	●					
30	พื่อนสร้อย		●				
31	ข้ามแก้ว		●				
32	พันสา		●				●
33	ทวายนุชหน้า			●			
34	พันพวน		●				
35	หมื่นสุข		●				
36	ทวายนุชเมือง		●				
37	พันอิน		●				●
38	น้ำขรร		●				
39	เจดีย์หลวง		●				●
ส่วนทวนมา							
40	หมื่นสาร		●				◐
41	ศรีสุพรรณ		●				●
42	ศรีปิงเมือง		●				●
43	นันทาราม		●				●
44	เมืองนาง				●		●
45	ราชคำ						●
46	พวงเปือ		●				◐
47	สารสิงห์		●				◐
48	พวงช้าง		●				

ลำดับที่	วัด	ช่วงเวลาในการสร้างวัด (พ.ศ.)					
		1839-1898	1898-2068	2068-2101	2101-2317	2317-2339	2339-2536
		1	2	3	4	5	6
ส่วนช้างมฤค							
49	เชพวัน						●
50	แสนม่วง				●		◐
51	ภูทรายคำ						●
52	ชนพ						●
53	ชัยศรีภูมิ		●				●
54	หนองคำ						●
55	บ้านพง						●
ส่วนสว่างกลาง							
56	มหาวัน				●		
57	อุปลุก				●		
58	พันทอง		●				
59	ศรีทองไชย				●		
60	ชัยมงคล		●				●
61	สว่างทอง		●				
62	ดอยเขาวงกต				●		
63	บุพพาราม		●				●
64	หัวฝาย				●		
ส่วนสุพรรณ							
65	สวนดอก		●				●
66	ประจักษ์พร						●
67	พระบรมธาตุยอดอุเทน		●				●
68	ป่าตอง		●				●
69	ฝายหิน		●				●
70	อุโมงค์		●				●
71	บ้านปิง						●
ส่วนหัวมฤค							
72	เกตุการาม		●				
73	สันป่าข่อย						●
74	ท่าสะด้อย						●
75	เมืองกาย						●
76	ศรีโฆ						●
77	เชตุพน						●
78	ภูคำ		●				
ส่วนหัวสาม							
79	ฟ้าสาม		●				◐
ส่วนหัวเมือง							
80	คันศิขร						●
81	สว่างสิงห์						●
82	เจ็ดยอด		●				●
ส่วนหัวบ้าน							
83	ป่าตัน						●
84	บ้านท้อ						●
85	เมืองถ้ง				●		
86	แม่พวย						●
ส่วนหัวท้าว-หนองป่าตัน							
87	หนองป่าตัน						●
ส่วนหัวนคร							
88	ป่าหัววัวนอก						●
ส่วนหัวหนอง							
89	เมืองสาครหลวง						●
90	เมืองสาครน้อย						●

หมายเหตุ : ช่วงเวลาที่ 5 พ.ศ.2317-2339 เมืองบ้าน-วัดวัง

ช่วงเวลาที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ.2325 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ.2339 และไปแนวคำสอนที่มีการบูรณะและปฏิสังขรณ์วัดในชุมชนเมืองและรอบนอก

โดยตลอดมา

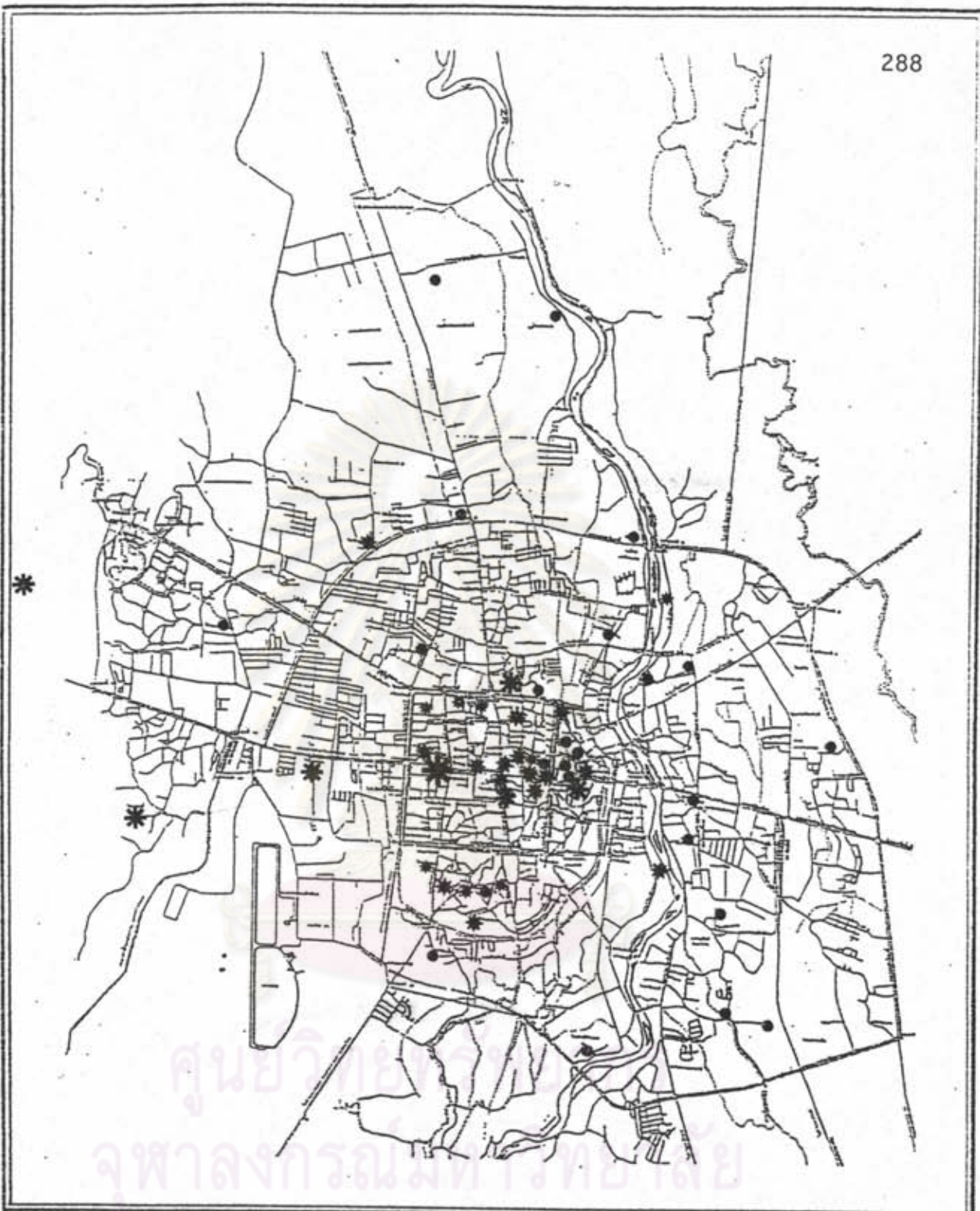
กลุ่มวัดที่ได้รับการบูรณะเป็นลำดับต้น ๆ (แสดงถึงความสำคัญหรือวัดในระดับชั้นเมืองและชุมชน)

กลุ่มวัดที่ได้รับการบูรณะในเวลาต่อมา

กลุ่มวัดที่ได้รับการบูรณะ

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แฉ่ง: กลุ่มวัดที่ได้รับการฟื้นฟูและสร้างขึ้นในช่วงเวลานี้นบ้านเมือง

แผนที่ 4.6

สัญลักษณ์

- * วัดสำคัญระดับเมือง (ฟื้นฟูลำดับแรก)
- * วัดสำคัญระดับเมือง (ฟื้นฟูลำดับรองลงมา)
- * วัดสำคัญระดับชุมชน (ฟื้นฟูลำดับแรก)
- * วัดสำคัญระดับชุมชน (ฟื้นฟูลำดับรองลงมา)

ที่มา:

ทิศเหนือ

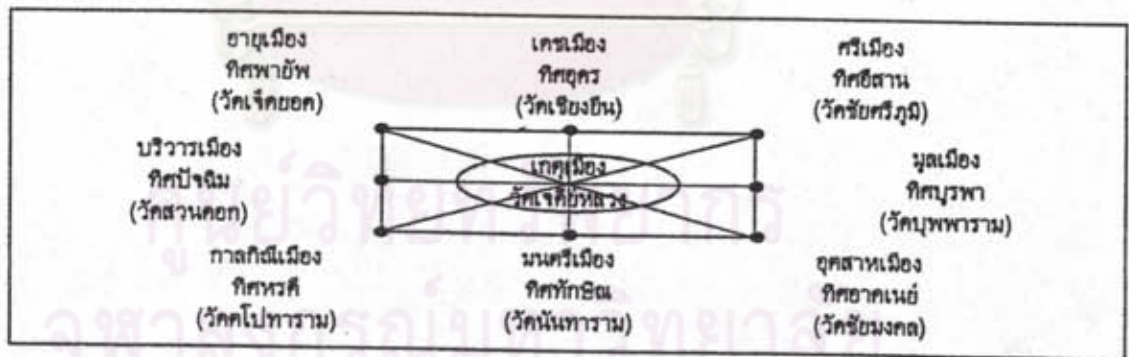
มาตราส่วน

4.2.2 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องระหว่างเมืองกับวัด

จากระบบการตั้งเมือง "หันหลังให้เขา หันหน้าให้น้ำ" เช่นเดียวกับเมืองสุโขทัย บริเวณทิศตะวันตกของเมืองคือ ดอยสุเทพ บริเวณเชิงเขานี้เป็นกลุ่มของวัดอรัญวาสีหรือวัดป่า เป็นที่สงบสงัดของเมือง และไหลลงมาในเมืองเป็นกลุ่มวัดคามวาสี และกลุ่มของวัดริมน้ำ ชุมชนริมน้ำแม่ปิง จนถึงกลุ่มของวัดพื้นที่เกษตรกรรม จากลักษณะเฉพาะอันเป็นระบบความเชื่อในการตั้งเมืองดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้น จากการศึกษาของอ.สรีสวัสดิ์ อึ้งสกุลพบว่า

ชาวเมืองเชียงใหม่สมัยโบราณได้สร้างวัดสำคัญไว้คู่บ้านคู่เมืองรวม 9 แห่ง โดยกำหนดให้สอดคล้องกับชัยภูมิ และความเชื่อทิศหลักทั้ง 4 และทิศเฉียงทั้ง 4 รวมเป็น 8 ทิศ ตามคัมภีร์ "มหาทักษา" ของวัดชัยศรีภูมิ เพื่อให้เมืองมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง ซึ่งได้กำหนดความสำคัญของวัดทั้ง 9 แห่งนี้ไว้ในระบบจักรวาล ทุกวัดดังกล่าวย่อมมีความผูกพันซึ่งกันและกัน จนถือว่าเป็นเอกภาพที่แยกจากกันไม่ได้ ดังนั้นในสมัยโบราณถือเป็นจารีตประเพณีที่ว่า จะต้องบำรุงวัดทั้ง 9 แห่งควบคู่กันไป ภายใต้อำนาจการปกครองระบบจักรวาลรัฐเชียงใหม่ย่อมสร้างให้ระบบวัดทั้ง 9 แห่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจักรวรรดิ ซึ่งถือเป็นความเชื่อทางศาสนาและอุดมการณ์ทางสังคมและการเมืองร่วมกัน

แผนภูมิที่ 4.1 แสดง ความเชื่อที่เกี่ยวข้องระหว่างเมืองกับวัด

"วัด" ทั้ง 9 แห่งที่มีความสำคัญระดับเมืองในอดีตเหล่านี้แสดงถึงการตั้งมั่น และความมั่นคงของเมืองและการยึดใช้พื้นที่ทางกายภาพของเมืองเหล่านี้ในปัจจุบัน ยิ่งพบร่องรอยของความยิ่งใหญ่ในอดีต แต่ในสภาพปัจจุบันแล้ววัดบางวัดใน 9 แห่งนี้มีสภาพแวดล้อมภายในและบริเวณโดยรอบเสื่อมโทรมอย่างมาก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงระดับคุณค่าและความสำคัญของวัดกับชาวเชียงใหม่ลดน้อยลงไปทุกขณะ โดยผลของการละเมิดอดีตทั้งโดยจงใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (ผลประโยชน์) เช่น กลุ่มผู้มีอำนาจในวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด กลุ่มที่มีอำนาจในพื้นที่หรือชุมชน ได้แก่ แก้วบ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนศรัทธาวิฑหรือคนในพื้นที่ และกรมศาสนา ศึกษาธิการจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลและรวมถึงวัดกรมศิลปากรด้วย

4.2.3 ระดับความสำคัญและความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องในฐานะภูมิทัศน์ของเมือง

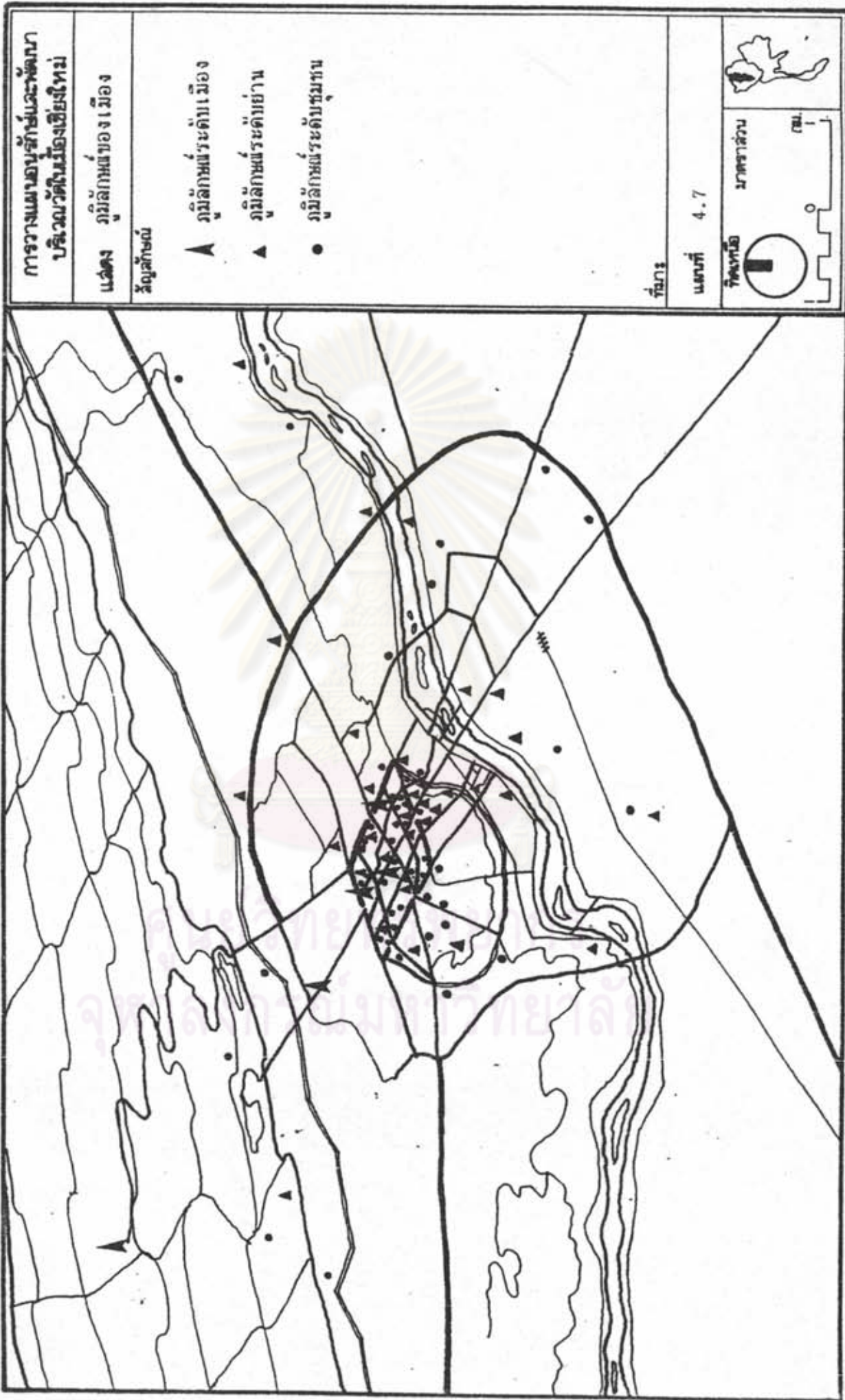
ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"วัด" ในฐานะภูมิลักษณะดั้งเดิมของเมืองตำแหน่งของวัด หรือศูนย์กลาง ชุมชนเป็นจุดอ้างอิงในระดับบุคคลที่มีต่อพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันนี้ยังมีบุคคลบาง กลุ่มที่ยังใช้ชื่อวัด หรือลักษณะเฉพาะของวัดเป็นจุดอ้างอิงตำแหน่งบริเวณต่าง ๆ ของเมืองอยู่ จากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของเมืองในอดีตนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดในเมืองนั้นคงได้แก่ "วัด" ยอดเจดีย์สีทองที่โผล่พ้นแนวพุ่มไม้สีเขียวที่มียอดทั่วทั้งเมืองโดยเฉพาะพระบรมธาตุคอสุเทพ ในกลุ่ม ภูมิลักษณะเมืองนั้นถือได้ว่ามีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันมีจังหวัด และระบบของทิศทางที่มีผลต่อ "รูปลักษณะ" ของเมือง จากจุดสูงสุดคือ พระบรมธาตุคอสุเทพผ่านมายังแนวกำแพงเมืองและ มุมเมืองทั้ง 4 จุดศูนย์กลางของเมืองอยู่ที่วัดเจดีย์หลวงซึ่งเป็นวัดที่มีเจดีย์ขนาดใหญ่เป็นภูมิลักษณะ ของเมืองมั่นในสภาพปัจจุบันยังคงมองเห็นถึงความเป็นที่สูงของขนาด เทคนิค และรูปลักษณะอัน ยิ่งใหญ่ มั่นจะถูกทำลายความงามจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องแล้วก็ตาม หากมองในระบอบทิศทางและ ระดับความสำคัญของวัดจะพบว่า มุมเหนือสุดมีวัดเชียงยืนและวัดกู่เต้า มุมใต้สุดมีวัดนันทาราม ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านใต้ที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีตมุมตะวันตก มีวัดพระสิงห์ และวัดสวนดอก มุมตะวันออก มีวัดบุพพาราม และวัดเกตุ ส่วนมุมเฉียง ประกอบด้วย มุมเฉียงใต้ แจ่งกู่ เชียง มีวัดท่าเปิงตโปธาราม มุมเฉียงเหนือแจ่งหัวริน มีวัดเจ็ดยอด มุมเฉียงตะวันตกแจ่งชะด้า มีวัดชัยมงคล มุมเฉียงตะวันออก แจ่งศรีภูมิมีวัดชัยศรีภูมิ ซึ่งจะเห็นได้ว่าระบอบทิศทาง และ ระดับความสำคัญของวัดนั้นมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันโดยตลอด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความ เป็น ที่สูงขององค์ประกอบทางผังเมืองเมืองเชียงใหม่

4.2.3.1 ระดับของภูมิลักษณะในปัจจุบัน

จากการสำรวจวัดในเมืองเชียงใหม่จำนวนทั้งสิ้น 90 วัด และ การสอบถามชาวเมืองเชียงใหม่จำนวนทั้งสิ้น 150 คน พบว่าระดับของความสำคัญของวัดในฐานะ ภูมิลักษณะสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม ตามระดับความสำคัญและการเกี่ยวข้องกับขนาดของ ชุมชนและพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

- ก. กลุ่มวัดที่มีความสำคัญระดับเมือง
- ข. กลุ่มวัดที่มีความสำคัญระดับย่าน
- ค. กลุ่มวัดที่มีความสำคัญระดับชุมชน

ตารางที่ 4.6 แสดงระดับภูมิลักษณะและระดับความสำคัญของวัดในพื้นที่

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่					
	ระดับชุมชน	ระดับย่าน		ระดับเมือง	
	วัดในระดับชุมชนที่มี การกระจายตัวในเมือง และรอบเมืองโดยทั่วไป (โดยส่วนใหญ่จะ อยู่ในละแวกบ้าน)	พระสิงห์ สวนดอก เจดีย์หลวง หมื่นล้าน นันทาราม ดอยเคราะห์ ป่าพร้าวใน หัวข่วง บุพพาราม ชัยพระเกียรติ อุโมงค์ เมืองตั้ง	ศรีคอชชัย พันอัน เชียงปิ่น ช่างทอง กู่เค้า ฟ้าฮ่าม สันป่าข่อย ท่าสะตอย วัดเกตุ ชัยศรีภูมิ สันศิธรรม เมืองสาครหลวง	ศรีสุทพรรณ เรศวรวัน ช่วงสิงห์ เจ็ดยอด หมื่นเงินกอง แสนฝ่าง พันกอง พ่อนสร้อย เชียงมั่น ป่าพร้าวนอก ป่าตัน	- วัดพระธาตุคอชอุสุเทพ - วัดพระสิงห์ - วัดเจดีย์หลวง - วัดเชียงมั่น - วัดสวนดอก

หมายเหตุ : จากการสำรวจและสอบถามชาวเมืองเชียงใหม่ โดยตามถึงชื่อวัดประมาณ 3-5 ชื่อ โดยแบ่งเป็น
วัดสำคัญที่สุดในเมืองที่รู้จักดี, วัดที่สำคัญในระดับย่าน(พื้นที่ส่วนต่างๆของเมือง), และวัดประจำชุมชน

4.2.4 บทบาทของวัดในเชิงตอบรับกับกายภาพเมือง

๖ วิถีของชาวบ้านชาวเมืองผูกพันอยู่กับวัด

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและมีความผูกพันกับสังคมล้านนามาก เป็นองค์กรที่มีความมั่นคงแข็งแรงและเป็นผู้นำทางสังคม บทบาทของวัดดังที่กล่าวมาในขั้นต้นนั้นเป็นการตอบรับ สังคมในเชิงการเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิต และเป็นที่พักพิงทางจิตใจ หากพิจารณาจากตำแหน่งที่ตั้งของวัด ความสำคัญ ผู้สร้าง เหตุผลในการสร้างและชื่อของวัดแล้ว "วัด" สามารถชี้นำถึงสภาพแวดล้อมของเมืองในบริเวณต่าง ๆ ได้

มุมมองในแง่ความสัมพันธ์ของวัดกับเมืองในเชิงกายภาพ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการตอบรับในเชิงพื้นที่ได้ดังต่อไปนี้

วัด แสดงถึงการครอบครองพื้นที่ของแต่ละกลุ่ม ชนชั้น หากพิจารณาจากองค์ประกอบในการสร้างวัด ชื่อ และที่ตั้งแล้วสามารถจัดแยกกลุ่มได้ เช่น

กษัตริย์ สร้างวัดที่วราชอาณาจักร โดยเฉพาะเมืองหลวงสร้างวัดลงตามตำแหน่งที่สำคัญของบ้านเมือง เช่น แขนกลางเมือง ภายในกำแพงเมือง ภายนอกกำแพงเมือง ตามป่า ภูเขา

ชั้นชั้นปกครองระดับสูง ขุนนาง คหบดี สร้างวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนของคนภายในเขตกำแพงเมือง อ้างอิงได้จากตำแหน่งที่ตั้งจากชื่อของวัดที่หน้าหน้าด้วย ชั้นยศของข้าราชการบ้านนา เช่น วัดที่มีหน้าหน้าว่าแสนหมื่น พัน เช่น วัดแสนเมืองมาหลวง วัดหมื่นตุม วัดพันอัน วัดหม้อค่าดวง เป็นต้น

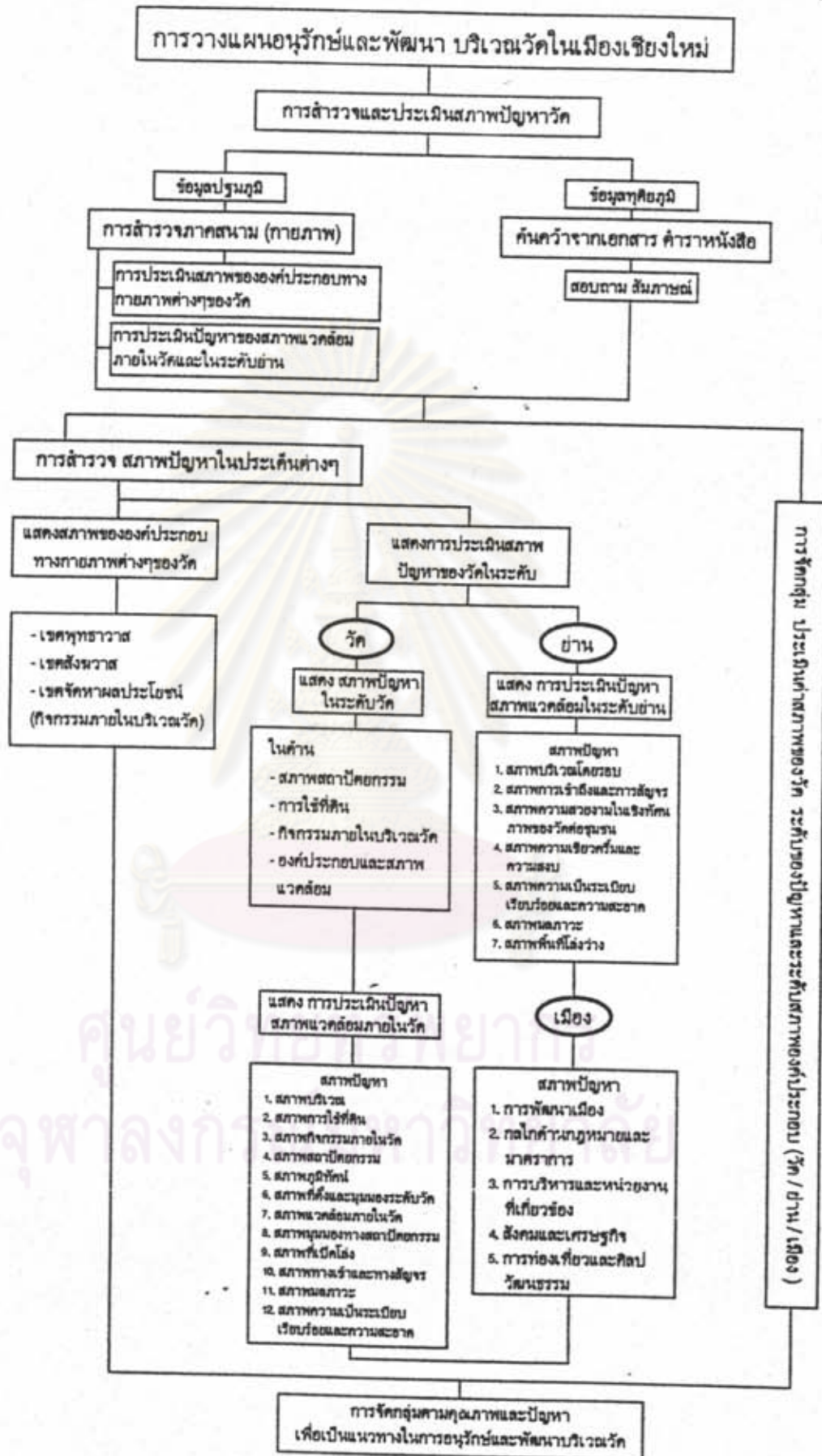
ไพร่ ชั้นคี่และชั้นธรรมดา สร้างวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่ภายในกำแพงเมือง และรอบนอกกำแพงเมือง (พื้นที่เกษตรกรรม) วัดแสดงถึงตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในอดีต ในสมัย "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" เช่น วัดท่ากระดาช ศูนย์กลางของชุมชนไทเขิน วัดเมืองยอง ศูนย์กลางชุมชนยอง วัดช้างฆ้อง ศูนย์กลางชุมชนที่ถูกกวาดต้อนจากเมืองเชียงแสน (วัดเมืองมาง เมืองดั่ง เป็นต้น

วัด แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีต มี 2 กลุ่ม 1) กลุ่มบนบก ภายในเมืองและบริเวณโดยรอบเมือง 2) กลุ่มริมน้ำ เช่น วัดท่าหลุก วัดท่าเดื่อ วัดลังกา วัดฟ้าสาม วัดเกตุการาม วัดศรีโคง วัดชัยมงคล เป็นต้น

วัด เป็นจุดอ้างอิงตำแหน่งต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของเมือง เช่น สะดือเมือง บริเวณลานโล่งหน้าวัดและวัง ท้าหน้า ป่าเขา ระบบเก็บกักน้ำ เป็นต้น

วัด เป็นสื่อแสดงถึงภูมิลักษณะของสภาพแวดล้อมเมืองในบริเวณที่วัดตั้งอยู่ เช่น ป่าเขา แหล่งน้ำ พันธุ์ไม้ และลักษณะภูมิประเทศ

วัด เป็นสื่อในทางจินตภาพของคนในปัจจุบัน การรับรู้ทิศทาง อ้างอิงตำแหน่งเป้าหมาย ในระดับชุมชน อาน และเมือง

4.3 วิเคราะห์สภาพและสภาวะการณของปัญหาวัดกับเมืองเชียงใหม่

4.3.1. ระดับวัด (การประเมินปัญหา : สภาพองค์ประกอบทางกายภาพ/สภาพปัญหา)

4.3.1.1 สภาพและองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ของวัด

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญภายในบริเวณวัดมี 3 ส่วน ดังนี้คือ

1. เขตพุทธาวาส เป็นส่วนที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและสังฆกรรม เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญเป็นหลักของวัด ประกอบด้วย โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาบาตร และหอกกลาง

2. เขตสังฆาวาส เป็นส่วนที่อยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมของสงฆ์ ประกอบด้วย กุฏิ วิจยกุฏิ หอไตร ศาลา และบ่อน้ำ เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของวัดในภาคเหนือ

3. เขตจัดหาผลประโยชน์ของวัด (กิจกรรมภายในบริเวณวัด) เป็นเขตที่วัดจัดการรายได้เพื่อการบำรุงวัด ประกอบด้วยที่ธรณีสงฆ์และที่กัลปนา เช่น สนามลานโล่งหน้าวัด อาคารพาณิชย์ ที่จอดรถ ตลาด ที่พักอาศัย ที่พักแรม โรงเรือนห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และฌาปนสถาน

จากการวิเคราะห์การประเมินสภาพองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ของวัด พบว่า สามารถจัดกลุ่มวัดต่างสภาพองค์ประกอบทางกายภาพได้เป็น 5 กลุ่ม คือ

ก. ระดับเมือง

1. วัดที่มีองค์ประกอบภายในวัดระดับสมบูรณ์มาก มีทั้งหมด 10 แห่งโดยส่วนใหญ่จะกระจายตัวทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง (เขตเมืองเก่า) และเป็นกลุ่มวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญกับเมืองเชียงใหม่ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมทั้งยังมีบทบาทที่ตอบสนองกับชุมชนค่อนข้างสูง ได้แก่ วัดอุโมงค์ วัดศรีสุพรรณ วัดพระสิงห์ วัดอุทราสาร่า พระบรมธาตุคอสุเทพ วัดพันอ้น วัดสันป่าข่อย วัดพันดอง วัดมหาวัด และวัดสวนดอก

วัดในกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่ทุกกลุ่มหนึ่งจะได้รับการดูแลรักษาสภาพองค์ประกอบทางกายภาพมาโดยตลอดจากหน่วยงานราชการ และเอกชนรวมถึงศรัทธาในพื้นที่เนื่องจากเป็นวัดที่มีความสำคัญต่อชุมชนเมืองเชียงใหม่ เช่น เรื่องราวในชีวิตรประจำวัน บทบาทด้านการท่องเที่ยวหรือเป็นเอกลักษณ์ที่เชิดหน้าชูตาของชุมชนและเมือง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งได้

แก่ ในระดับของวัด เจ้าอาวาสหรือผู้มีอำนาจในการจัดการดูแลรักษามีความรู้และความเข้าใจ ถึงการปรับปรุงดูแลรักษาสภาพองค์ประกอบทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัด เช่นปรับปรุงดูแลวัดพันตอง และวัดเมืองสาครหลวง เป็นวัดขนาดเล็กมีการรักษาสภาพทางกายภาพของวัด เช่น สภาพทางสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อมภายในวัด ภูมิทัศน์ ความเขียว ความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขตพุทธาวาสเป็นสิ่งจรรยาวัธได้เป็นอย่างดีมาก

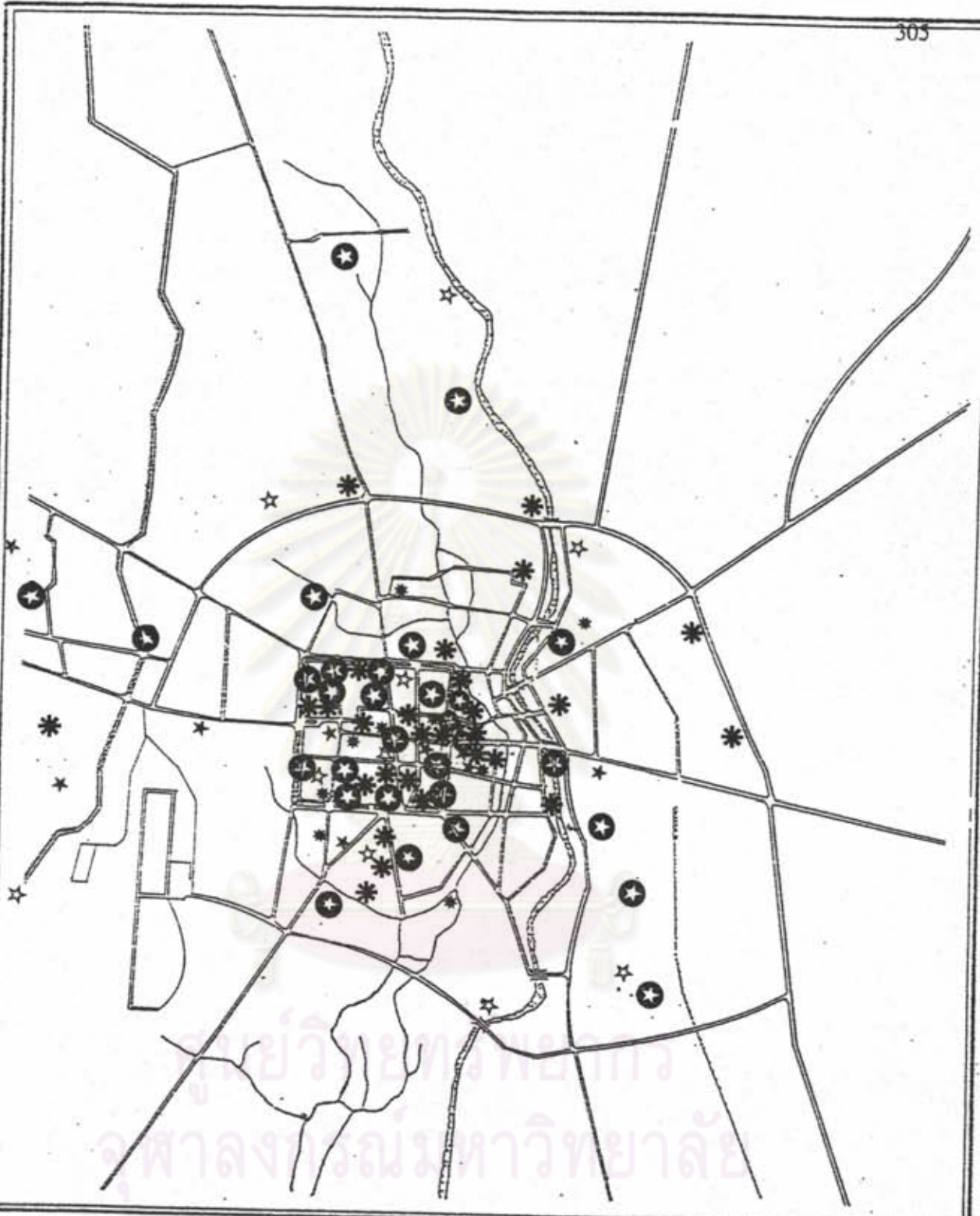
2. วัดที่มีองค์ประกอบทางกายภาพในระดับสมบูรณ์
มีทั้งหมดประมาณ 10 แห่ง โดยกระจายตัวอยู่ทั่วเมืองส่วนใหญ่จะเป็นวัดที่มีความสำคัญในระดับย่าน และชุมชนที่มีขนาดใหญ่ ได้แก่ วัดสวนดอก วัดฟ้าฮ่าม วัดหมื่นสาร วัดร่ำเปิง วัดเชียงมั่น วัดเมืองสาครหลวง วัดป่าพร้าวนอก วัดหมื่นเงินทอง วัดเจ็ดยอด และวัดบ้านก่อ โดยสภาพขององค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ของวัดได้รับการดูแลรักษาในขั้นดีพอสมควร

3. วัดที่มีองค์ประกอบทางกายภาพในระดับพอใช้
มีทั้งหมดประมาณ 7 แห่งโดยกระจายตัวอยู่ภายในตำบลศรีภูมิ พระสิงห์ วัดเกตุ หาสยา และข้างคลาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากอดีต ได้แก่ วัด หวกเปือย สี่พระเกียรติ หวกหงษ์ เชตุพน กู่เต้า ลอยเคราะห์ และหัวฝาย

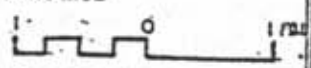
โดยเป็นกลุ่มวัดที่มีความสำคัญในระดับชุมชน และมีบทบาทพิเศษในระดับหนึ่งต่อ เช่น เป็นวัดที่มีพระอาจารย์มีชื่อเสียง เป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาของพระภิกษุ และสามเณร เป็นต้น

4. วัดที่มีองค์ประกอบทางกายภาพในระดับควรปรับปรุง มีทั้งหมด 31 แห่ง โดยส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ภายในบริเวณเมืองเก่าทั้งภายในกำแพงเมืองชั้นใน ชั้นนอก และย่านพาณิชย์กรรมเป็นกลุ่มวัดที่มีความสำคัญในระดับชุมชน วัดที่สภาพองค์ประกอบทางกายภาพที่มีปัญหาหนักที่สุดในกลุ่มนี้คือ วัดชาตุคำ หนองป่าครั่ง วรรณคำมา และดวงดี

5. วัดที่มีองค์ประกอบทางกายภาพในระดับปรับปรุงโดยเร่งด่วน เป็นกลุ่มวัดที่มีความเสื่อมโทรมทางกายภาพมากจากสภาพการถูกรุกกรุกการให้เข้าที่บริเวณวัดประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม การเอาใจใส่ต่อสภาพองค์ประกอบทางกายภาพภายในวัดมี 32 แห่ง โดยส่วนใหญ่อยู่บริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากและย่านพาณิชย์กรรมหลัก และรองโดยรอบของเมือง

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

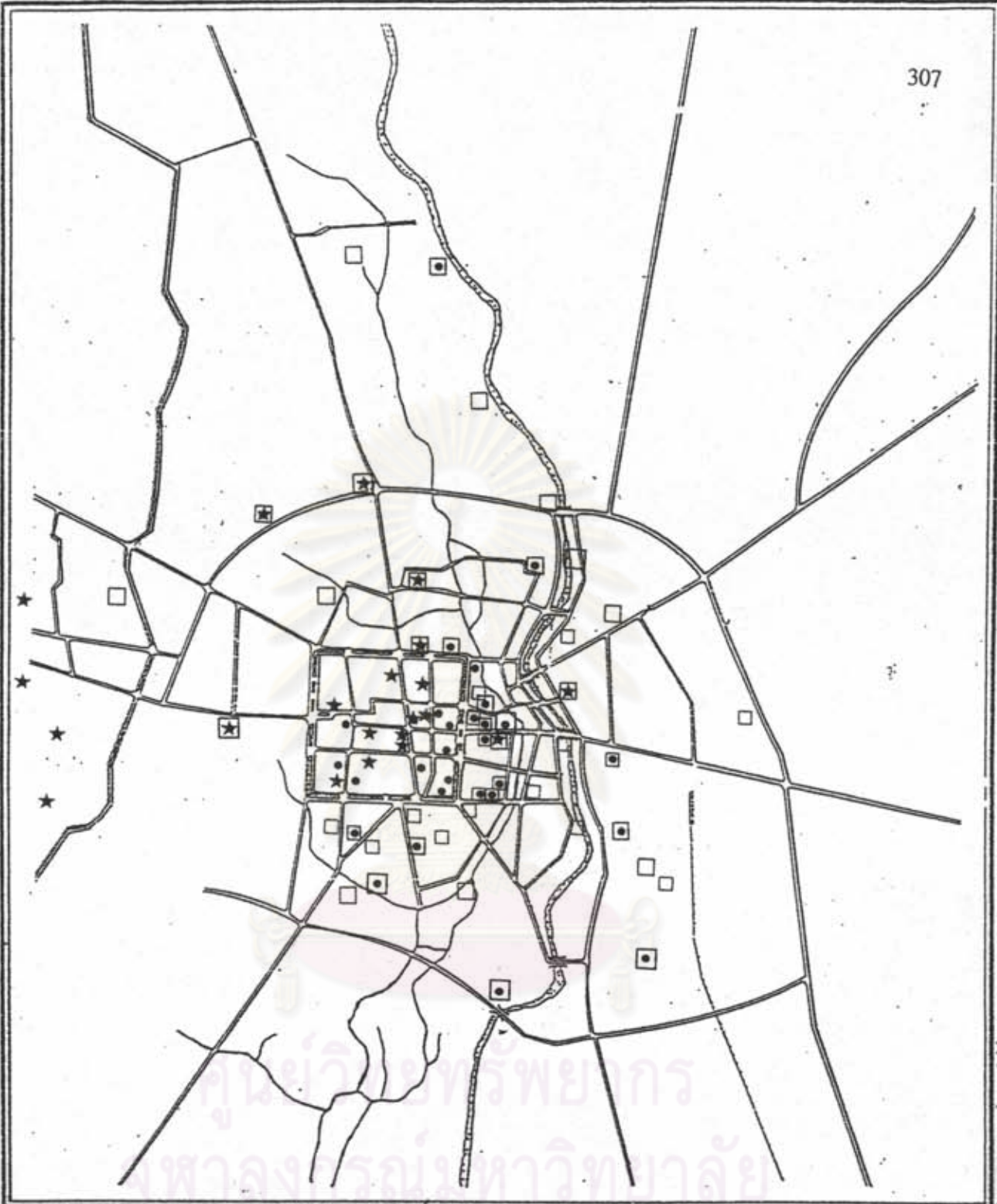
<p>แสดง : ระดับสภาพองค์ประกอบภายในวัด</p>		<p>แผนที่ 4.8</p>	
<p>สัญลักษณ์</p>	<p>☐☆</p>	<p>สภาพองค์ประกอบทางกายภาพระดับสมบูรณ์มาก</p>	<p>ทิศเหนือ</p>
	<p>☆</p>	<p>สภาพองค์ประกอบทางกายภาพระดับสมบูรณ์</p>	
	<p>*</p>	<p>สภาพองค์ประกอบทางกายภาพระดับพอใช้</p>	<p>มาตราส่วน</p>
	<p>*⊕</p>	<p>สภาพองค์ประกอบทางกายภาพระดับควรปรับปรุง</p>	
<p>ที่มา :</p>	<p>☐⊕</p>	<p>สภาพองค์ประกอบทางกายภาพควรปรับปรุงเร่งด่วน</p>	

4.3.1.2 วัดที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

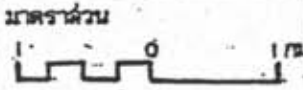
จากบทที่ 3 ดังที่กล่าวไว้ถึงพัฒนาการของวัดกับเมือง แต่ละช่วงยุคสมัย ซึ่งเป็นผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมก่อให้เกิดเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ปัจจุบันสภาพของวัดที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่ในเขตชุมชนเมืองเชียงใหม่ จากการสำรวจ (ดูตารางที่ 4.12) พบว่า กลุ่มของวัดที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมรวมถึงการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และการออกกฎกระทรวงควบคุมสิ่งปลูกสร้างในบริเวณโดยรอบ 100 เมตรตลอดแนวเขตที่ดินวัดมีดังนี้

ตารางที่ 4.12 แสดงวัดที่มีคุณค่า ทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และวัดที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

▼ ●		▲ ●		▲ ●		● เพิ่มเติม	
รายชื่อวัด							
วัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมจากการสำรวจ							
1 ปราสาท	●	19 หมื่นตุม		37 สวนดอก	● ●	แม่หยวก	ชมพู
2 บ้านปิง		20 ทวายมูลเมือง		38 คอยสุเทพ	● ●	เมืองด้ง	ตุบตุค
3 หมื่นล้าน		21 คำขาว		39 ป่าแดง	● ●	ฟ้าฮ่าม	พันตอง
4 อุโมงค์	●	22 เจ็ดยี่หวดง	●	40 ไร่เป้ง	● ●	ประตานพร	ศรีคอนชัย
5 ควงคี	●	23 ศรีสุพรรณ	●	41 เกตุการวม	● ●	พวงช้าง	ชัยมงคล
6 เชียงมัน	●	24 นันทาราม	●	42 สันป่าช้อย	● ●	เมืองนาง	พวงเป็ย
7 เชียงฮิน	● ●	25 ธาคู่คำ		43 ท่าสะค้อย	● ●	คาวคิงษ์	ธาคู่คำ
8 กู่เค้า	● ●	26 เรศวิน	●	44 แจ้คอก	● ●	ป่าคัน	หมื่นสาร
9 หัวช่วง	●	27 แสนฝ่าง		45 บ้านท้อ	● ●	ป่าแพ่ง	เมืองกาย
10 ป่าเป้า		28 ตูทวายคำ		46 ป่าพร้าวนอก	● ●	สันติธรรม	ศรีปิงเมือง
11 ช่วงสิงห์	● ●	29 ชัยศรีภูมิ		47 เมืองสาครหลวง	● ●	เชตุพน	หัวฝ้าย
12 พระสิงห์	●	30 หนองคำ	●	48 กู่คำ	● ●	ศรีโคง	
13 ศรีเก็ก	●	31 ป่าแพ่ง				หนองป่าครั่ง	
14 หมื่นเงินทอง		32 มหาวัน	●				
15 พวงหงษ์	●	33 พันตอง					
16 พระเจ้าเม็งราย	●	34 ช่างฆ้อง	●				
17 พันเตา	●	35 ลอยเคราะห์	●				
18 ทวายมูลพม่า		36 มุพพาราม	● ●				
หมายเหตุ : ▲ วัดที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ● กฎกระทรวงควบคุมบริเวณวัด							

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

<p>แนวคิด : วัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม</p>	<p>แผนที่ 4.9</p>
<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> • วัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมจากการสำรวจ * วัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน □ กฎกระทรวงควบคุมบริเวณวัดในรัศมี 100 เมตร <p>ที่มา :</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>ทิศทาง</p> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> <p>มาตราส่วน</p> </div>

จะเห็นได้ว่า จากจำนวนวัดทั้งหมดในเขตเมืองเชียงใหม่ มีจำนวนวัดส่วนใหญ่ เป็นวัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม เมื่อพิจารณาจากสภาพที่ตั้งของวัดเหล่านี้จะเห็นได้ว่ากลุ่มของวัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และวัดที่ได้รับผลจากการออกกฎกระทรวงควบคุมบริเวณโดยรอบวัดนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มวัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมโดยส่วนใหญ่มีการกระจายตัวด้านฝั่งตะวันตก (เมืองเก่า) ของแม่น้ำปิงอย่างหนาแน่น ส่วนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงนั้น มีวัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมในสัดส่วนที่น้อยกว่าโดยส่วนใหญ่เป็นวัดค่อนข้างใหม่ และขาดการดูแลรักษา

กลุ่มที่ 2 กลุ่มวัดที่ได้รับผลจากการออกกฎกระทรวงควบคุมบริเวณวัดโดยรอบ 100 เมตร เช่นเดียวกับวัดในกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่จะเป็นวัดที่อยู่ในชุมชนย่านพักอาศัย ย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของเมือง และวัดที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม กระจายตัวฝั่งตะวันตก จะสังเกตได้ว่าวัดภายในเขตคูเมืองนั้นได้รับการควบคุมโดยตรงจากเทศบัญญัติ กฎกระทรวง และการใช้ที่ดินในผังเมืองรวม (เขตอนุรักษ์) โดยตรงอยู่แล้ว ส่วนวัดในด้านฝั่งตะวันออกนั้นจะเห็นได้ว่า ควบคุมเฉพาะวัดที่มีความสำคัญและวัดที่อยู่ในบริเวณชุมชนพาณิชย์กรรมหลักและรองและที่อยู่อาศัยหนาแน่นเท่านั้น ซึ่งจากจุดนี้ควรหามาตรการป้องกันบริเวณแวดล้อมวัดเพื่อความเหมาะสมต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3.1.3 การประเมินสภาพปัญหาของสภาพแวดล้อมภายในวัด

การประเมินสภาพปัญหาของวัดในด้านสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบทางกายภาพจากการสำรวจพบว่า กลุ่มหลักของปัญหาเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านสภาพของวัดในพื้นที่ศึกษาในระดับวัดสภาพปัญหาหลักที่พบได้แก่การศึกษาเป็น 3 ประเด็น คือ ปัญหาของสภาพองค์ประกอบทางกายภาพภายในวัด ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผังบริเวณ ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในวัด จากการศึกษาการประเมินสภาพปัญหาของสภาพแวดล้อมภายในวัดมีปัญหาลึก 12 ประการดังนี้

คำจำกัดความของสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ได้ทำการสำรวจวัดภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

1. สภาพผังบริเวณ สภาพโดยทั่วไปภายในบริเวณวัด โดยหมายถึงสภาพปัจจุบันของการใช้ที่ดิน กิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด และภูมิทัศน์
2. สภาพการใช้ที่ดิน สภาพปัจจุบันของการใช้ที่ดินในส่วนสำคัญของวัด เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตพาณิชย์กรรม
3. สภาพกิจกรรมภายในวัด สภาพของกิจกรรมต่าง ๆ อันเกิดจากการใช้สอยที่ดินนอกเหนือการใช้ที่ดินหลักของวัด เช่น การใช้ที่ดินเพื่อการให้บริการอุทิศในด้าน การศึกษา การท่องเที่ยว การพาณิชย์กรรม การพักผ่อน
4. สภาพสถาปัตยกรรม สภาพความสมบูรณ์ขององค์ประกอบที่สำคัญของอาคารภายในศาสนสถาน และสภาพของการซ่อมแซมและบูรณะปฏิสังขรณ์ หรือการสร้างขึ้นใหม่ การเลือกวัสดุ และสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำลายเอกลักษณ์และคุณค่าของตัวสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม
5. สภาพภูมิทัศน์ องค์ประกอบภายในบริเวณวัดในส่วนของการใช้ที่ดินนอกเหนือจากอาคาร เช่น สนาม ลานวัด ลานทราย ทางเดินเท้า ลานจอดรถต้นไม้ บ่อน้ำ องค์ประกอบด้านการใช้สอย และการจัดการด้านภาพภูมิทัศน์
6. สภาพที่ตั้งและมุมมองระดับวัด สภาพที่ตั้งของวัดในบริเวณโดยรอบ และสภาพการมองเห็นวัดจากบริเวณโดยรอบ
7. สภาพแวดล้อมภายในวัด สภาพของภายในบริเวณวัดโดยรอบโดยเน้นถึง มลภาวะ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด

8. สภาพมุมมองทางสถาปัตยกรรม สภาพของมุมมององค์ประกอบที่สำคัญภายในวัด เช่น เจดีย์ โบสถ์ วิหาร หอไตร มีสภาพเปิดโล่ง และการจัด

9. สภาพที่เปิดโล่ง สภาพความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่โล่งว่างไม่มีสิ่งก่อสร้างปกคลุม เช่น ลานทราส สนาม ลานโล่ง

10. สภาพทางเข้าและทางสัญจร สภาพเส้นทางที่จะเข้าไปถึงพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของบริเวณวัด เช่น ประตู หรือซุ้มโธง ด้านหน้า ด้านข้าง ทางเท้า สำหรับเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง

11. สภาพมลภาวะ สภาพของมลภาวะ ธาระ น้ำ เสียง กลิ่น และบริเวณที่ทิ้งขยะ ที่ระบายน้ำ

12. ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย สภาพความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบริเวณวัด

1) ปัญหาของสภาพองค์ประกอบภายในวัด

ก) สภาพปัญหาสถาปัตยกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นปัญหาในเรื่องความเสื่อมโทรมของตัวอาคารต่าง ๆ ภายในบริเวณวัด เนื่องจากสภาพศาสนสถาน โดยส่วนใหญ่มีการบูรณะปฏิสังขรณ์อย่างจริงจังราว 200 ปีที่ผ่านมา บางแห่งมิได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ดังเช่น วัดที่มีความสำคัญของเมือง จึงทำให้สภาพอาคารภายในศาสนสถานขาดความสมบูรณ์ของสภาพองค์ประกอบ และมีแนวโน้มว่าจะเกิดการชำรุดเสียหายกับตัวสถาปัตยกรรม เกิดขึ้นอีกโดยมาจากสาเหตุหลักที่สำรวจพบดังนี้คือ

1.1) การทำลายคุณค่าของศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมทั้งโดยเจตนาและมิได้เจตนา

1.2) การต่อเติมที่ส่งผลเสียหายให้แก่ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจในด้านรูปแบบทางศิลปะ การใช้วัสดุและสีของวัสดุในการบูรณะปฏิสังขรณ์ ทำลายคุณค่าของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หรือการสร้างอาคารเพิ่มขึ้นภายในบริเวณวัด และการต่อเติมส่วนใหม่เข้าไปในตัวอาคารเก่าในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดการทำลายรูปแบบและคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนา เป็นต้น

1.3) การพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งบริเวณโดยรอบและภายในวัดก่อให้เกิด แรงสั่นสะเทือน เป็นต้น

ความเสื่อมโทรมของอาคารนอกจาก ประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วยังมี สาเหตุหลักอีกประการที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมคือธรรมชาติ เช่น แสงแดด ฝน ความชื้น ลม ที่ตั้งก่อให้เกิดความเสื่อมแก่วัสดุ ที่ใช้งาน

ในสภาพปัจจุบันวัดที่ถูกทำลายคุณค่าทาง ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมที่สำรวจพบมีมากมาย เช่น วัดเจ็ดยอด (การบูรณะเจ็ดยอด) วัดดอกเอื้อง (เจ้าอาวาสไม่เห็นคุณค่า) วัดเจ็ดยอด (การขยายถนนรูปเปอร์โรว์เวย์) และวัด พระสิงห์ (การบูรณะวิหารลายคำ) และวัดในระดับชุมชนอีกเป็นจำนวนมากที่ผู้เกี่ยวข้องขาด ความรู้ และความเข้าใจในการบูรณะปฏิสังขรณ์หรือการสร้างอาคารศาสนสถานใหม่

2. ปัญหาของสภาพผังบริเวณ

สภาพผังบริเวณภายในวัดในการสำรวจประกอบด้วย สภาพการใช้ที่ดินในบริเวณวัด สภาพกิจกรรมภายในวัด และสภาพภูมิทัศน์

ก. สภาพปัญหาการใช้ที่ดินภายในบริเวณวัด นอก เหนือจากการใช้ที่ดินเพื่อการศาสนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของวัดแล้วนั้น จากการสำรวจโดย ส่วนใหญ่แล้วเป็นวัดในเขตเมือง (วัดคามวาสี) มิได้มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และพาศิษย์ วาส (กิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด) ที่ชัดเจน ก่อให้เกิดความสับสนปนเปในด้านการใช้ที่ดิน ก่อ ให้เกิดความไม่เป็นระเบียบ บดบังความสง่างามของอาคารหลัก เช่น เจดีย์ วิหาร โบสถ์ โดยเฉพาะวัดที่อยู่ในย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่น และย่านพาณิชยกรรมหลักและรองของเมือง จะพบ ปัญหาการใช้ที่ดินภายในบริเวณวัดอย่างสับสนปนเป เนื่องจากไม่มีการจัดระเบียบการใช้ที่ดินให้ เป็นสัดส่วน จึงมีสภาพปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นภายในบริเวณวัดโดยทั่วไป เช่น บริเวณที่ให้ เช่น ประทับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด บริเวณที่จอดรถ หรือการสร้างอาคารในบริเวณเดียวกัน โดยมีค่านิ่งถึงผังแม่บทเดิมรูปเป็นการสร้างหลายช่วงเวลาก่อให้เกิดตำแหน่งของอาคารย่อย เหล่านี้ทำลายคุณค่าและความสง่างามของกลุ่มอาคารหลัก

ข. สภาพปัญหาภูมิทัศน์

ในส่วน of สภาพปัญหาด้านภูมิทัศน์จากการสำรวจ พบว่า ปัญหาโดยส่วนใหญ่เกิดจากการขาดการดูแลพื้นที่โล่งว่าง และองค์ประกอบในการใช้สอย โดยทั่วไป ลักษณะพิเศษของสภาพภูมิทัศน์ของวัดในภาคเหนือคือ เป็นไปตามสภาพธรรมชาติเช่น ลานทราย กรวด ไม้ใหญ่ ไม้ยืนต้นพุ่มหญ้าซึ่งต่างกับวัดในกรุงเทพมหานคร สภาพของทางเดิน

เท้าที่เป็นพื้นแข็งจะอยู่ภายในบริเวณพุทธาวาสเป็นส่วนใหญ่ ส่วนโศรอบจะเป็ดินหรือลานทราย เมื่อขาดการดูแลรักษาจึงก่อให้เกิดความสกปรก ความลำบากในการเดิน และความไม่เป็นระเบียบขององค์ประกอบในการใช้สอย กลุ่มของวัดที่มีสภาพปัญหาในด้านสภาพภูมิทัศน์มากคือ วัดที่มีพื้นที่น้อยแต่มีบทบาทและการเข้าใช้ที่สูงมาก เช่น เชียงฮั่น หมื่นคุม ทรายมูล เมืองเซตวัน หนองคำ อุดคุด ศรีคอนชัย เมืองล้ง ปาดัน เป็นต้น

ค. สภาพปัญหากิจกรรมภายในบริเวณวัด ลักษณะ

ของวัดที่สำรวจโดยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นวัดที่มีขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่จะไม่มี การแบ่งเขตของการใช้ที่ดินที่ชัดเจน จึงมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหลายประเภทเกิดขึ้นในบริเวณวัดปะปนกับส่วนที่ควรจะสงบเงียบ รวมถึงการใช้งานของอาคารภายในวัดอย่างไม่เหมาะสม เช่น นำศาลาและกุฏิพระวัดมาให้เช่าเปิดเป็นชมรมหมอดู หรือวัดบางวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิดกิจกรรมการบริการต่าง ๆ ซึ่งใช้ที่ดินวัดโดยขาดการจัดระเบียบ และระบบที่ดีพอนอกจากกิจกรรมเหล่านั้นแล้ว บางวัดโดยเฉพาะวัดที่อยู่ในเขตพาณิชย์กรรมหลัก และรองของย่านต่าง ๆ มีการใช้พื้นที่ลานวัดเป็นที่เช่าสำหรับจอดรถ ขายอาหาร บริเวณที่ว่างข้างและหลังวัดให้เช่าพื้นที่สำหรับพักอาศัยหรือพักผ่อน สภาพเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาความสับสนวุ่นวายภายในวัด และความสิ้นเปลืองซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่สำคัญในวัดนั้น โดยเฉพาะวัดบางแห่งมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เช่น ร้านอาหาร สถานบริการ เริงรมย์ต่าง ๆ ห้องเช่าที่มีลักษณะเป็นแหล่งเสื่อมโทรม จึงเป็นปัญหาที่สำคัญในการหาหน่วยงานและมาตรการต่าง ๆ มาแก้ไขสภาพปัญหาเหล่านี้ต่อไป เช่น วัด ช้างฆ้อง เซตวัน แสนผางบุพพาราม บ้านท้อ ทรายมูลพม่า นันทาราม เป็นต้น

3. ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในวัด

สภาพแวดล้อมภายในวัดในการสำรวจประกอบด้วย สภาพทางเข้าและทางสัญจร สภาพที่ตั้งและมุมมองระดับวัด สภาพมุมมองทางสถาปัตยกรรม สภาพที่เปิดโล่ง สภาพมลภาวะ และสภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาด

ก. สภาพปัญหาทางเข้าและทางสัญจร คือบริเวณ

ทางเข้าไปยังพื้นที่ภายในบริเวณวัด ลักษณะของวัดในภาคเหนือในอดีตทางเข้าหลัก และรองมักจะมีซุ้มโถงประตูที่มีขนาดใหญ่และเล็กตามระดับความสำคัญของทางเข้า ซึ่งทางเข้าหลักมักจะเป็นประตูใหญ่อยู่แกนเดียวกับกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญภายในวัด ส่วนทางเข้ารองมักจะมีอยู่ด้านข้างและด้านหลัง ส่วนทางสัญจรภายในวัดโดยส่วนใหญ่เป็นทางเดินเชื่อมต่อพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง

จากการสำรวจพบว่าสภาพปัญหาทางเข้ามีดังนี้

คือ

- 1) ทางเข้าหลักที่สำคัญไม่นิคมมีรั้วโธงที่ตั้งเอกลักษณ์ของวัดในล้านนาแล้ว ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นประตูเหล็กคัต
- 2) ทางเข้าหลักที่ทำให้เห็นมุมมองของกลุ่มองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายในวัดนั้นมิได้เปิดใช้ทุกวัน บางแห่งปิดไว้เปิดเพียงประตูเล็ก ความปรกติมักจะใช้ทางเข้ารองด้านข้างและด้านหลังวัด ทำให้มุมมองในด้านความสวยงามในการเข้าหมดไป
- 3) ทางเข้าหลักและทางเข้ารองของวัดบางแห่งมีรถเข็น และหาบเร่แผงลอยตั้งกีดขวางทางสัญจร
- 4) ทางเข้ารองของวัดบางแห่งโดยเฉพา วัดที่ให้เข้าเพื่อการอยู่อาศัยนั้นมีสภาพเสื่อมโทรมขาดการดูแลรักษา และเป็นทางเข้า-ออก เฉพาะผู้เช่าเท่านั้น บางแห่งต้องนำรถผ่านจากหน้าวัดไปยังหลังวัด อาจก่อให้เกิดความสิ้นสะเทือนต่อสภาพสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมได้
- 5) ทางเข้าวัดบางแห่งถูกบดบังจากอาคารหรือพุ่มไม้ ทำให้การมองเห็นและการเข้าถึงลำบาก

ส่วนปัญหาทางสัญจรภายในวัดโดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นทางเดินที่เชื่อมอาคารต่าง ๆ ยังไม่มีระบบที่ดี และลักษณะของทางเดินทั้งรูปแบบและวัสดุมิได้ส่งเสริมคุณค่าของวัด จึงเป็นปัญหาที่สำคัญควรนำมาพิจารณาแก้ไขต่อไป

ข. สภาพปัญหาที่ตั้งและมุมมองระดับวัด สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัดนั้นโดยส่วนใหญ่มีผลจากสภาพการใช้ที่ดินข้างเคียง โดยเป็นกลุ่มของอาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะคิกแถว และอาคารขนาดใหญ่และสภาพที่อยู่อาศัยภายในเขตวัดทั้งภายนอกและภายในวัดขึ้นบดบังทัศนภาพของวัด บางวัดเกือบไม่เห็นตัววัดเลยมีเพียงทางเข้าเล็ก ๆ ที่สกปรกและขาดระเบียบรวมทั้งมีกิจกรรมที่ไม่ส่งเสริมคุณค่าของความเป็นวัดตั้งอยู่ด้วย เช่น อู่ซ่อมรถ ร้านอาหาร บริเวณที่ทิ้งขยะสภาพของวัดที่มีปัญหาในเรื่องการบดบังที่ตั้งและมุมมองมาก คือ วัดหนองคำ วัดทรายมูลพม่า วัดเชียงฮิน วัดป่าเป้า วัดพันเตา วัดดวงดี วัดหมื่นล้าน วัดแสนฝาง วัดเชตวัน วัดพระสิงห์ วัดลอยเคราะห์ วัดสวนดอก เป็นต้น หากหาแนวทางที่แก้ไขได้อย่างเหมาะสมแล้วสภาพ เหล่านี้จะช่วยส่งเสริมคุณค่าของวัด และศิลปกรรมของชุมชน

และเมืองได้อย่างดีจึงสมควรหาแนวทางในการแก้ไขต่อไป ลักษณะของสภาพปัญหาที่ตั้งและมุมมองระดับวัดที่พบจากการสำรวจ มีดังนี้

- 1) กลุ่มของอาคารพาณิชย์ชั้นบนดั่งบริเวณด้านหน้าและด้านข้างวัดโดยวัดเองเป็นผู้สร้างให้เช่า หรือเอกชนสร้าง
- 2) จากสภาพการเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วในด้านอสังหาริมทรัพย์ก่อให้เกิดกลุ่มของอาคารประเภทต่าง ๆ ขึ้นโดยรอบ หรือใกล้เคียงบริเวณวัด นอกจากจะบดบังทัศนภาพของวัดแล้วยังมีผลกระทบทางตรงและทางอ้อมตามมาเช่นเป็นที่จอดรถของโรงแรม จอดรถสามล้อ สามล้อเครื่อง สองแถวบริเวณหน้าวัดเพื่อรอลูกค้าปัสสาวะทิ้งขยะบริเวณหน้าวัด (จอดรถ) หรือผลกระทบในทางสังคม ศรัทธาเดิมหายไป กลุ่มผู้อาศัยต่างกันไม่ใช่ศรัทธาวัดนั้นก่อให้เกิดปัญหาการหารายได้เข้าวัดเพื่อดูแลวัดเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลกระทบทั้งทางตรง และทางอ้อมจึงก่อให้เกิดสภาพปัญหาที่ตั้ง และมุมมองระดับวัด
- 3) ไม่มีการกำหนดพื้นที่โดยรอบวัดถึงการใช้ที่ดินและกิจกรรมที่เหมาะสมต่อวัด วัดบางแห่งอยู่กลางหมู่บ้านจัดสรรรุ่นใหม่ จากเดิมที่เคยอยู่กลางชุมชนเดิม ทำให้การอยู่รอดของวัดมีปัญหาสภาพภายในวัดเสื่อมโทรมเนื่องจากขาดรายได้และการทำนุบำรุงดูแลจากศรัทธาในละแวกบ้านนั้น กลุ่มของวัดที่ประสบปัญหาลักษณะที่พบได้จากวัดที่อยู่ในพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยโดยเฉพาะรอบนอกของเทศบาล เช่น วัดสันป่าเลียง วัดเมืองสาทรหลวง วัดป่าพริ้วนอก เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค. สภาพปัญหามุมมองทางสถาปัตยกรรม

จากการสำรวจในการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ภายในวัดระยะหลังนอกจากปัญหาของปูทรงแ และวัสดุรวมถึงสีสรรที่ไม่เหมาะสม การสร้างชั้นแล้วยังบังคับกลุ่มหลักอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัด หรือการปลุกต้นไม้ในบริเวณที่ไม่เหมาะสม รวมถึงสถาปัตยกรรมทางศาสนามาใช้ผิดประเภท เช่น การนำหอไตรหรือโบสถ์เก่ามาใช้เป็นกุฏิสงฆ์ หรือชมรมต่าง ๆ ลักษณะเช่นนี้ทำให้สภาพแวดล้อมภายในวัด และมุมมองในด้านสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมถูกบังคับ และลดคุณค่าลง

ง. สภาพปัญหาที่เปิดโล่ง

จากการสำรวจพบว่า สภาพปัญหาที่เปิดโล่งภายในวัดมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม สภาพมลภาวะ สภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด วัดบางวัดหากไม่มีความสนใจในที่เปิดโล่งจะก่อให้เกิดทัศนสภาพที่ไม่ดีคู่สปรก รกรุงรัง เช่น วัดควรคำม้า วัดป่าไร่วโน เป็นต้น

จ. สภาพปัญหามลภาวะ

จากการสำรวจพบว่า สภาพปัญหามลภาวะโดยส่วนใหญ่จะพบมากในวัดที่อยู่ในที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก และย่านพาณิชยกรรมหลักและรอง ขาดการจัดเก็บขยะที่ดี วัดบางแห่งนำขยะไปกองไว้ด้านหลังหรือด้านข้างวัดก่อให้เกิดมลภาวะ

ฉ. สภาพปัญหาความเป็นระเบียบเรียบร้อย

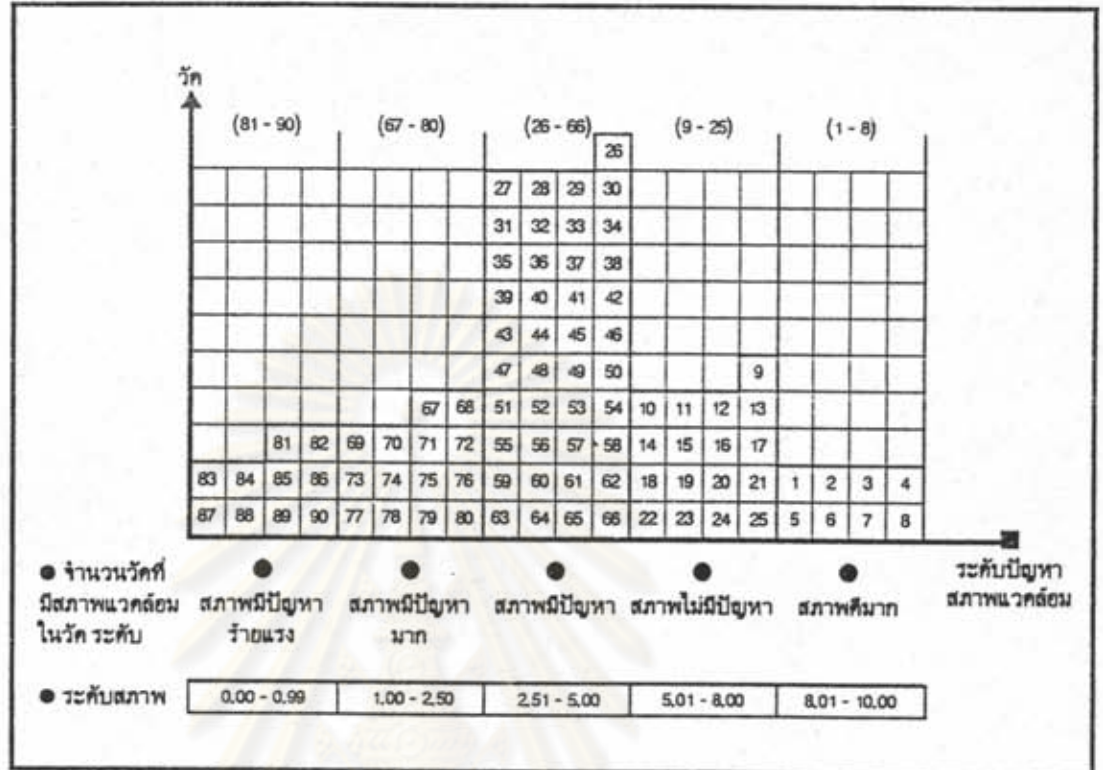
และความสะอาด จากการสำรวจพบว่า วัดโดยส่วนใหญ่ขาดการรักษาความเป็นระเบียบและความสะอาด ซึ่งนอกจากลักษณะการใช้ที่ดินในบริเวณโดยรอบและกิจกรรมภายในวัดแล้ว ความใส่ใจในการดูแลรักษาความเป็นระเบียบและความสะอาดของวัดเป็นปัญหาที่พบทุกวัดเป็นส่วนใหญ่ วัดที่มีปัญหามาก เช่น วัดเข็ญฮิน วัดพันเตา วัดควรคำม้า วัดมณเฑียร วัดลำช้าง วัดอุบล วัดป่าแดง วัดเขตนวัน วัดบุพพาราม วัดศรีปิงเมือง เป็นต้น ส่วนวัดที่มีสภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดดีมาก เช่น วัดอุทราสารคำ วัดพันตอง วัดพระสิงห์ วัดเข็ญฮินหลวง วัดช้างแถม วัดศรีสุพรรณ วัดพวกเป็ย เป็นต้น

ตารางที่ 4.14 สรุปการประเมินเชิงปริมาณการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	ชื่อ	พื้นที่	รวมค่าคะแนน	ชนิดสภาพ	ดัชนี	ลำดับที่	ชื่อ	พื้นที่	รวมค่าคะแนน	ชนิดสภาพ	ดัชนี
1	ดูไบ		69	10.00		36	ซีเมนต์	41	5.09		36
2	คิงดอม		67	8.65		37	เหล็ก	41	5.09		36
3	คาร์บอน		66	8.47		38	เบรค	41	5.09		36
4	ปูนซีเมนต์		66	8.47		39	ปูน	40	4.91		39
5	เหล็ก		66	8.47		40	ปูนซีเมนต์	40	4.91		39
6	ปูนซีเมนต์		60	8.42		41	เบรค	40	4.91		39
7	คิงดอม		60	8.42		42	ซีเมนต์	39	4.74		42
8	คาร์บอน		59	8.25		43	ปูนซีเมนต์	39	4.74		42
9	ปูนซีเมนต์		57	7.89		44	เบรค	38	4.56		44
10	เบรค		56	7.72		45	ซีเมนต์	38	4.56		44
11	ซีเมนต์		55	7.54		46	ปูนซีเมนต์	37	4.39		46
12	ปูนซีเมนต์		54	7.37		47	ปูนซีเมนต์	37	4.39		46
13	ปูนซีเมนต์		54	7.37		48	ปูนซีเมนต์	36	4.21		48
14	ปูนซีเมนต์		54	7.37		49	ปูนซีเมนต์	36	4.21		48
15	ปูนซีเมนต์		54	7.37		50	ปูนซีเมนต์	35	4.04		50
16	ปูนซีเมนต์		50	6.67		51	ปูนซีเมนต์	34	3.86		51
17	ปูนซีเมนต์		50	6.67		52	ปูนซีเมนต์	34	3.86		51
18	ปูนซีเมนต์		50	6.67		53	ปูนซีเมนต์	34	3.86		51
19	ปูนซีเมนต์		50	6.67		54	ปูนซีเมนต์	33	3.68		54
20	ปูนซีเมนต์		50	6.67		55	ปูนซีเมนต์	33	3.68		54
21	ปูนซีเมนต์		49	6.49		56	ปูนซีเมนต์	33	3.68		54
22	ปูนซีเมนต์		48	6.32		57	ปูนซีเมนต์	32	3.51		57
23	ปูนซีเมนต์		48	6.32		58	ปูนซีเมนต์	32	3.51		57
24	ปูนซีเมนต์		48	6.32		59	ปูนซีเมนต์	32	3.51		57
25	ปูนซีเมนต์		47	6.14		60	ปูนซีเมนต์	31	3.33		60
26	ปูนซีเมนต์		46	5.96		61	ปูนซีเมนต์	30	3.16		61
27	ปูนซีเมนต์		46	5.96		62	ปูนซีเมนต์	30	3.16		61
28	ปูนซีเมนต์		46	5.96		63	ปูนซีเมนต์	28	2.81		63
29	ปูนซีเมนต์		46	5.96		64	ปูนซีเมนต์	28	2.81		63
30	ปูนซีเมนต์		46	5.96		65	ปูนซีเมนต์	27	2.63		65
31	ปูนซีเมนต์		45	5.79		66	ปูนซีเมนต์	27	2.63		65
32	ปูนซีเมนต์		44	5.61		67	ปูนซีเมนต์	25	2.28		67
33	ปูนซีเมนต์		44	5.61		68	ปูนซีเมนต์	25	2.28		67
34	ปูนซีเมนต์		44	5.61		69	ปูนซีเมนต์	25	2.28		67
35	ปูนซีเมนต์		43	5.44		70	ปูนซีเมนต์	24	2.11		70

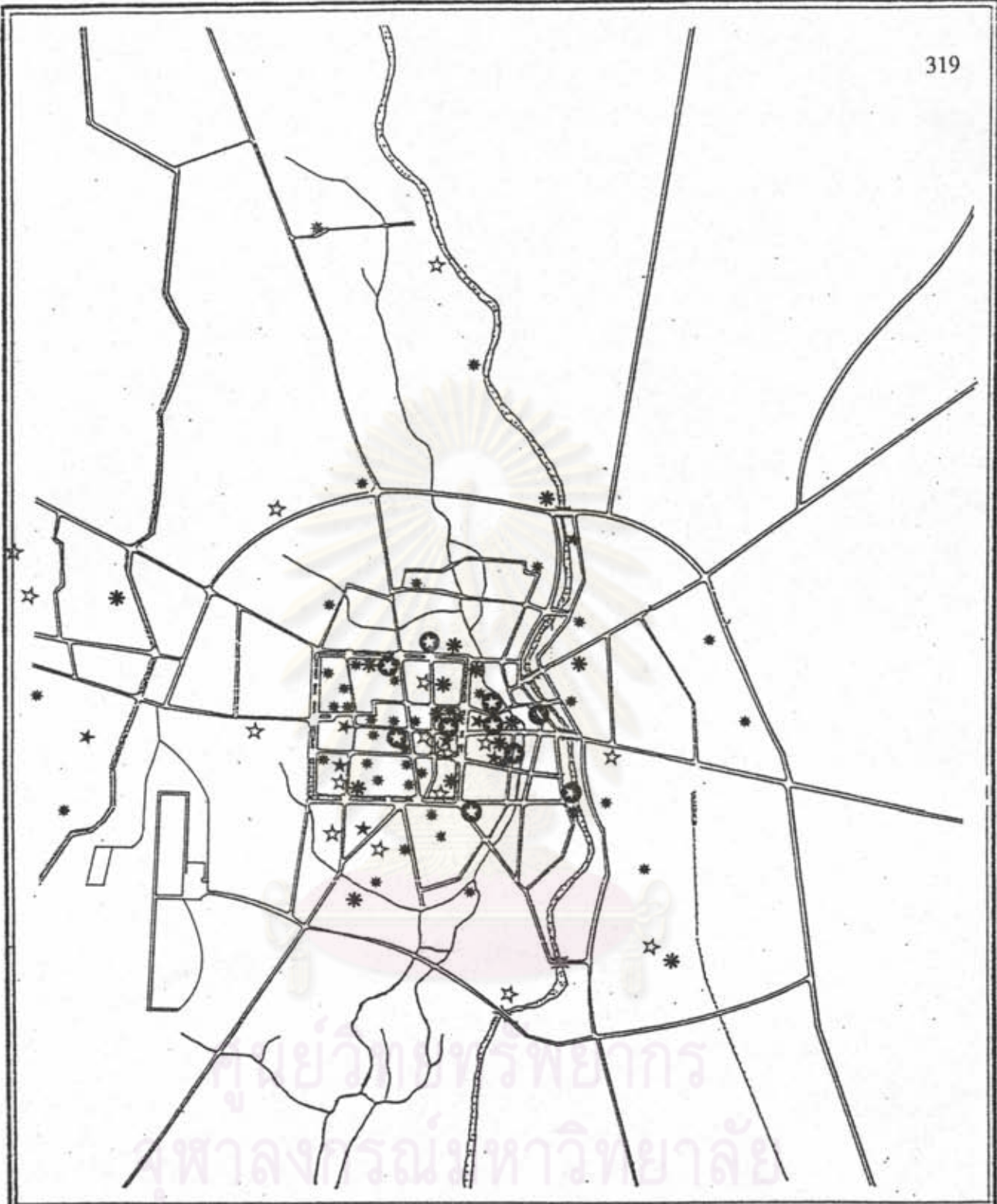
การประเมินปัญหา
ของสภาพแวดล้อมภายในวัด

ตารางที่ 4.15 แสดงสรุปผลการประเมินสภาพแวดล้อมภายในวัด

ตารางที่ 4.16 แสดงการประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆภายในวัด

สภาพดีมาก	สภาพไม่มีปัญหา	สภาพมีปัญหา	สภาพปัญหามาก	สภาพปัญหาร้ายแรง
1. วัดอุโมงค์	1. วัดฝ่ายหิน	1. วัดทุ่งสูง	1. วัดป่าเป้า	1. วัดศรีคอนไชย
2. วัดศรีสุพรรณ	2. วัดเมืองสาครหลวง	2. วัดคอกเขื่อง	2. วัดทรายมูลเมือง	2. วัดช่างร้อง
3. วัดพระสิงห์	3. วัดเชียงมัน	3. วัดธาตุคำ	3. วัดศรีปิงเมือง	3. วัดมดเข็ย
4. วัดคูทรายคำ	4. วัดสำเภา	4. วัดแม่หยวก	4. วัดพวกเค็ม	4. วัดหมื่นล้าน
5. วัดพันทอง	5. วัดอุโมงค์	5. วัดหนองป่าวง	5. วัดชัยศรีภูมิ	5. วัดหันคา
6. วัดหมื่นเงินทอง	6. พระบรมธาตุคอกสุเทพ	6. วัดลอมเคราะห์	6. วัดเชตุพน	6. วัดพวกช้าง
7. วัดพิงษ์	7. วัดป่าพร้าวนอก	7. วัดหันแหวน	7. วัดบ้านเปิง	7. วัดเชียงยืน
8. วัดพันฮัน	8. วัดพวกหงษ์	8. วัดไร่เปิง	8. วัดประตางพร	8. วัดเขตน
	9. วัดหมื่นสาร	9. วัดท่าสะอาด	9. วัดป่าคัน	9. วัดหนองคำ
	10. วัดพวกเปือย	10. วัดช่างเค็ม	10. วัดเมืองสาครร้อย	10. วัดอุปกุศ
	11. วัดมหาวัน	11. วัดชัยพระเกียรติ	11. วัดควงคำ	
	12. วัดเจ็ดยอด	12. วัดเจ็ดยอดหลวง	12. วัดแสนพ่าง	
	13. วัดสวนคอก	13. วัดเมืองนาย	13. วัดสามช้าง	
	14. วัดทรายมูลพม่า	14. วัดนาบอง	14. วัดบุพพาราม	
	15. วัดผ้าขาว	15. วัดกุ้เต้า	29. วัดศรีเกิด	
	16. วัดสันป่าข่อย	16. วัดนันทาราม	30. วัดป่าแฝง	
	17. วัดบ้านท้อ	17. วัดหัวข่วง	31. วัดเกตุการาม	
		18. วัดควงคิงษ์	32. วัดป่าแดง	
		19. วัดคอกคำ	33. วัดเมืองกาย	
		20. วัดโพธิ์ศรีร้อย	34. วัดศรีโคง	
		21. วัดป่าสาท	35. วัดชมพู	
		22. วัดกุ้คำ	36. วัดหมื่นตุม	
		23. วัดควงคี	37. วัดหัวพ่าย	
		24. วัดสันศิธรรม	38. วัดทับก๊อ	
		25. วัดพระเจ้าเม็งราย	39. วัดป่าพร้าวโน	
		26. วัดหม้อคำควง	40. วัดชัยมงคล	
		27. วัดมั่ง	41. วัดเมืองดัง	
		28. วัดข่วงสิงห์		

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แสดง: การประเมินสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในวัด (ระดับของปัญหา)

แผนที่ 4.10

สัญลักษณ์

- ⊠ สภาพดีมาก
- ☆ สภาพดี
- * สภาพพอใช้
- * สภาพมีปัญหา
- ⊗ สภาพมีปัญหาร้ายแรง

ที่มา:

ทิศทาง

มาตราส่วน

ปัญหาสภาพผังบริเวณ

ไม่ได้มีการแบ่งเขตพิกษาวาส

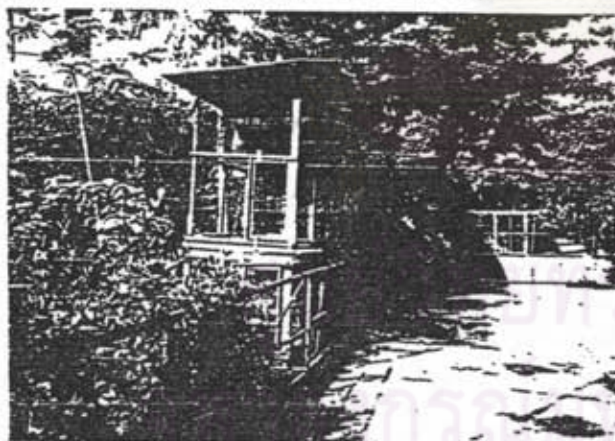
สิ่งฆาวาส และพาณิชย์วาส

ก่อให้เกิดความล้บลงนในด้ำนการไว้ที่ล้บ

ม่มีความม่เป็นระเบียบ

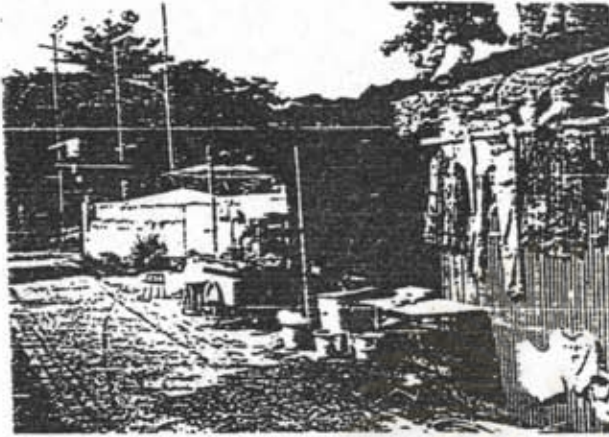
บคบั้งความลงงางามของอาคารหลัก

เช่นเจดีย์ วิหาร โบสถ์

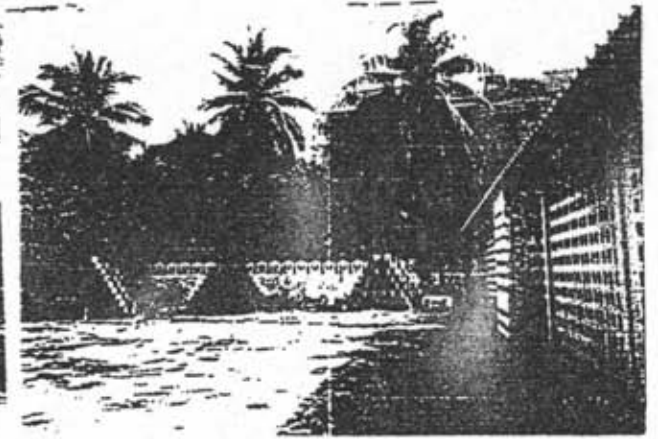
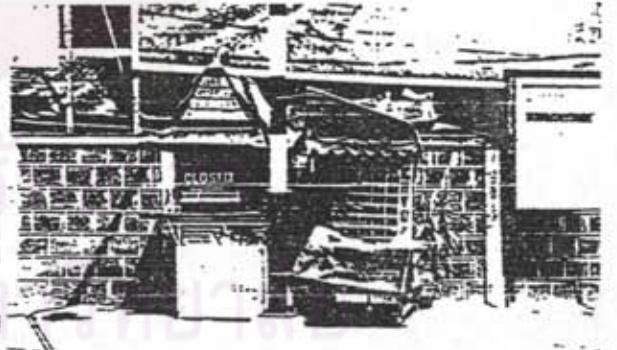
การร่ำนที่ใหม่บริเวณวัดย้งชาดจลลำนิก

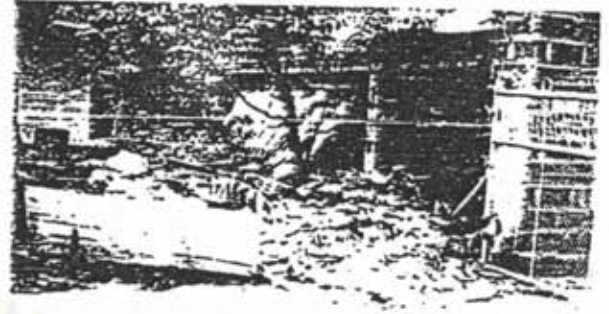

ปัญหาสภาพกิจกรรมบริเวณวัด

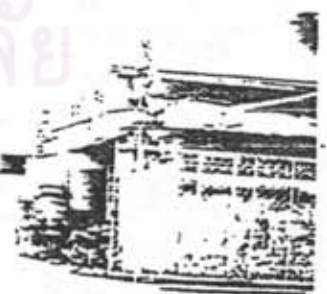
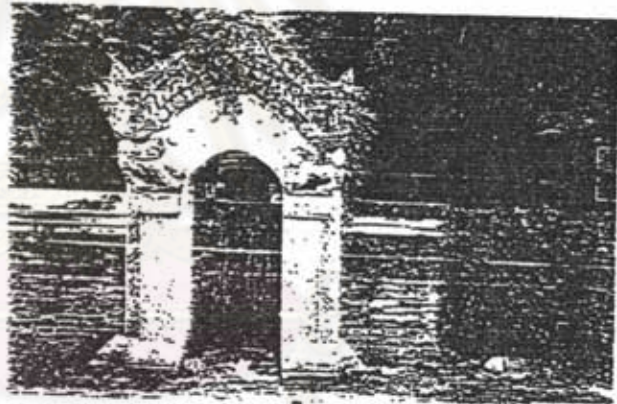
ขาดการควบคุมก่อให้เกิดทัศนอัตรายกับวัด

ปัญหาสภาพทางเข้าและทางสัญจร

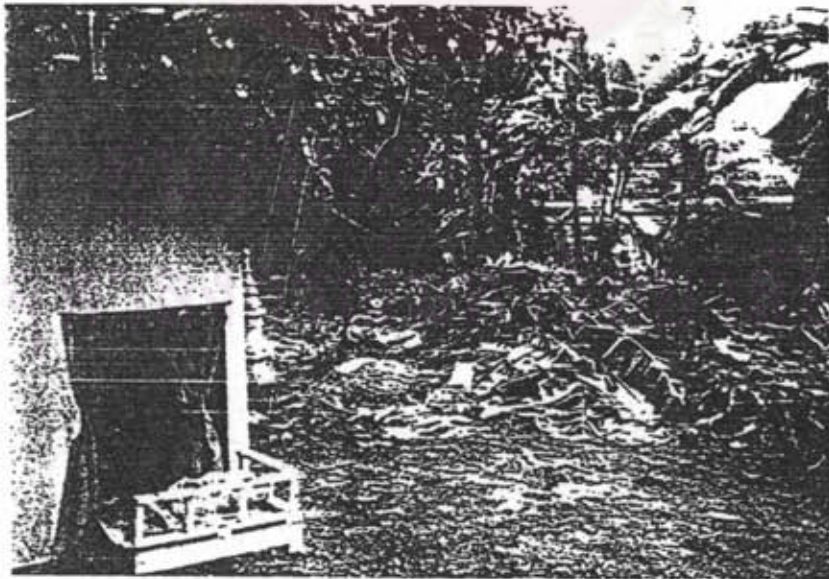
ขาดความเด่นชัด ถูกบดบัง ทางเข้าร่องมักถูกขุดถม
และมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

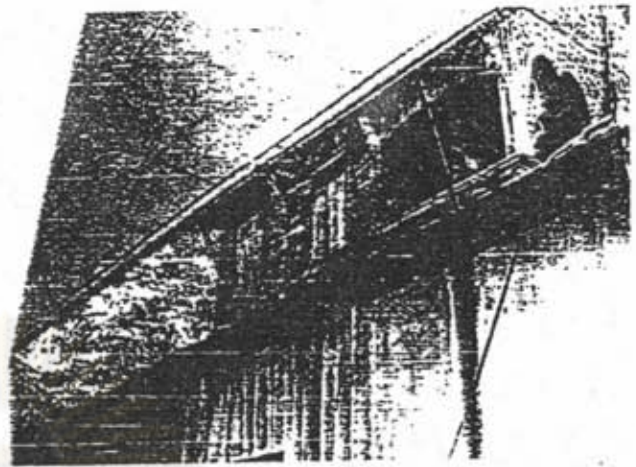
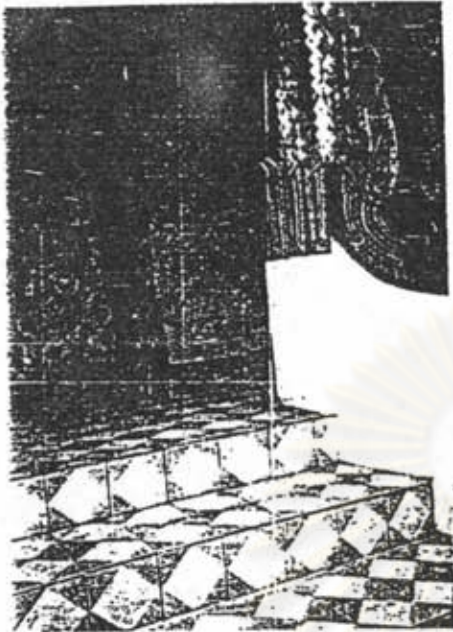

วิทยากร
รณชัย

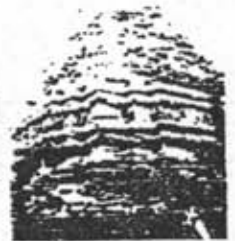
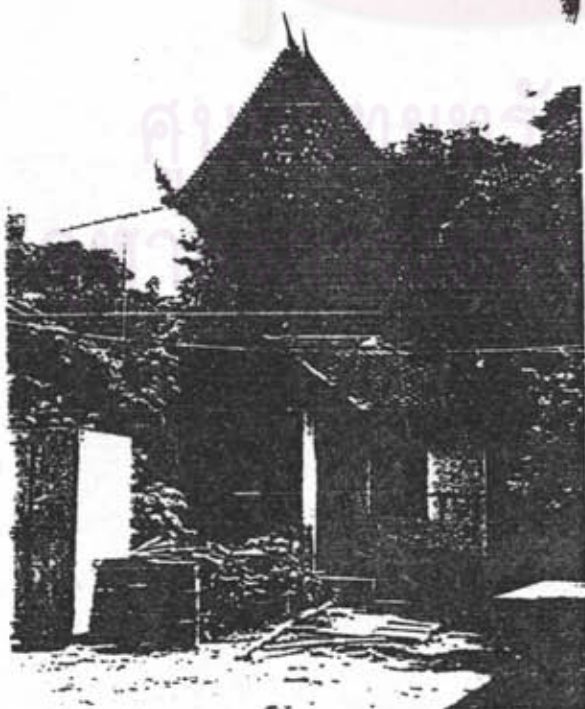
ปัญหาสภาพมลภาวะและความสะอาด

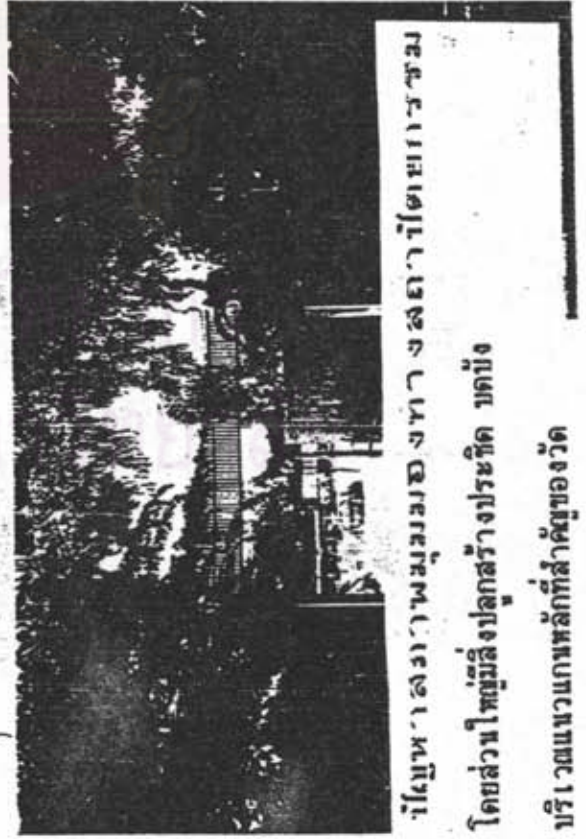
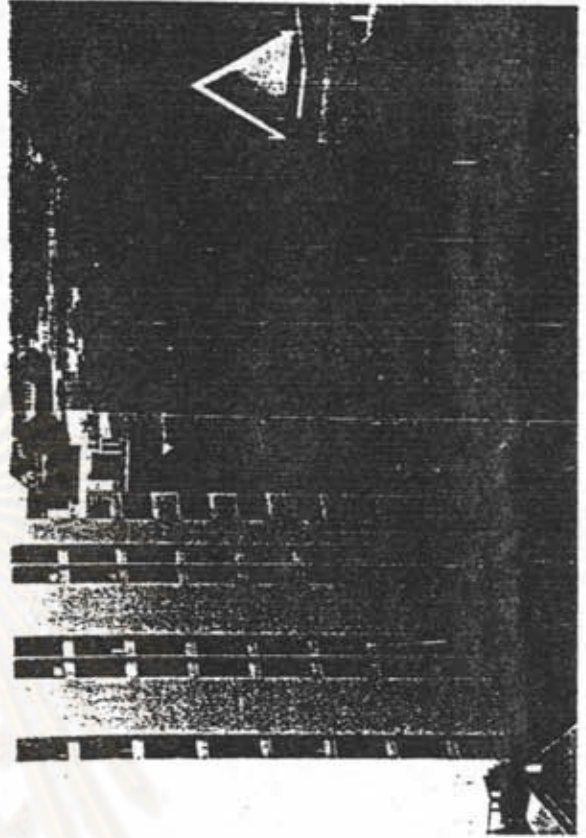
โดยล่วนใหญ่ไว้ที่หลังวัดเป็นที่ทิ้งขยะและรองรับน้ำเสีย

ปัญหาสภาพความเสื่อมโทรม
 ของสถาปัตยกรรม
 โดยส่วนใหญ่ขาดการดูแลเอาใจใส่
 ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบ
 ที่สำคัญของอาคารและมักมีการสร้าง
 หรือต่อเติมสิ่งที่ไม่เหมาะสมภายในบริเวณวัด

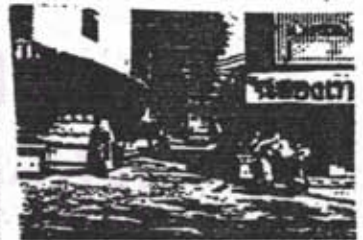
ปัญหาสภาพภูมิมองทางสถานีโตเกียว
 โดยส่วนใหม่มีสิ่งปลูกสร้างประชิด หนบัง
 บริเวณแนวแกนหลักที่สำคัญของวัด

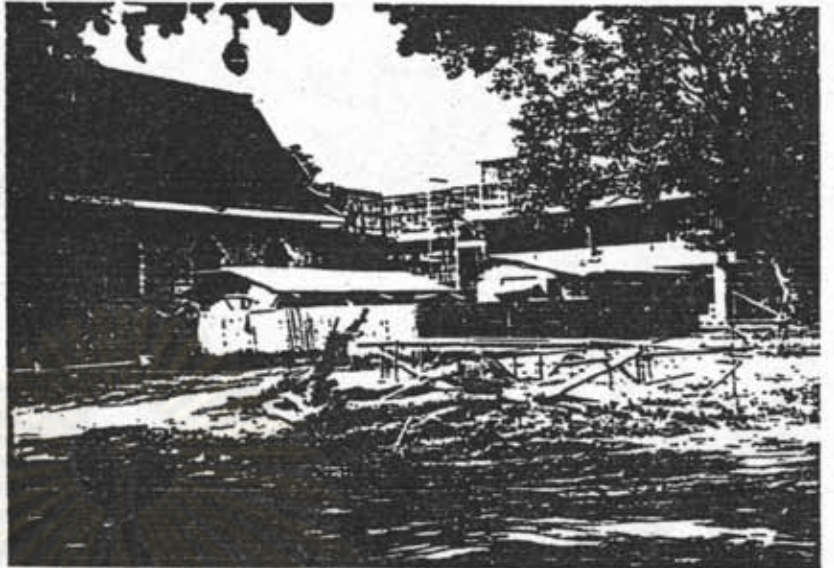

ปัญหาสภาพที่ตั้งและมุมมองระดับวัด

ถูกบดบังจากสิ่งก่อสร้าง อาคารแบบโคก อาคารแบบการ

เป็นปัญหาที่สำคัญในระดับเมือง

ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในวัด

ชาติการจักระ, บัษบและคาวคุม

สรุป จากการวิเคราะห์สภาพที่ตั้งและสภาพปัญหาในประเด็นหลักต่าง ๆ แล้ว พบว่า พื้นที่ภายในเขตเมืองเก่ามีพัฒนาการต่อเนื่องของวัดมาโดยตลอด โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัดภายในตำบลพระสิงห์ ศรีภูมิ หารษา และสุเทพ จะได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์มาโดยตลอด ส่วนโบราณสถานในกลุ่มที่ 2 คือ เมืองขสา วัดขสาควบคู่กันไป ซึ่งวัดที่อยู่ทั้งภายในเขตเมืองเก่าและนอกเมืองเก่าต่างมีระดับของบทบาทและความสำคัญที่แตกต่างกันไป โดยวัดที่มีความสำคัญในระดับเมืองส่วนใหญ่จะอยู่ภายในเขตกำแพงเมือง (เมืองชั้นใน และชั้นกลาง) ส่วนวัดที่มีความสำคัญในระดับชุมชนกระจายตัวอยู่ทุกชุมชนรอบ ๆ เมือง จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ชั้นใน (คูตารางที่ 4.2 ประกอบ) มีจำนวนวัด มากที่สุด รองลงมาได้แก่ชั้นกลางและชั้นนอก ในส่วนสภาพปัญหาในประเด็นหลักต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์พบว่า สภาพองค์ประกอบทางกายภาพของวัด ที่มีสภาพองค์ประกอบทางกายภาพในระดับสมบูรณ์ โดยส่วนใหญ่มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ และได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทางวัดเองมาโดยตลอด (เจ้าอาวาส) โดยมีการกระจายตัวของกลุ่มวัดที่มีสภาพสมบูรณ์อยู่ในตำบลแทบทุกตำบล (คูตารางที่ ประกอบ) ส่วนวัดที่มีสภาพองค์ประกอบทางกายภาพในระดับควรปรับปรุงโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ชุมชนแออัดและพื้นที่พาณิชย์กรรม รวมทั้งการไม่ได้รับการดูแลจากตัววัดเองด้วย สาเหตุหลัก ๆ เช่น ตัวเจ้าอาวาสและผู้เกี่ยวข้องเองขาดความใส่ใจ และจำนวนศรัทธาที่ลดลง ส่วนวัดที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทั้งจากการสำรวจ และวัดที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณภายในกำแพงเมืองชั้นในและกำแพงดินเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวัดที่ได้รับผลจากกฎกระทรวงควบคุมบริเวณวัดโดยรอบ 100 เมตร นั้นจะกระจายตัวตามชุมชนหลัก ๆ รอบเมือง และเป็นวัดที่มีความสำคัญในละแวกนั้น ๆ

จากการสรุปประเด็นปัญหาหลัก 3 ประเด็นรวมทั้งหมด 12
 สภาพปัญหา พบว่า วัดที่มีปัญหาน้อยที่สุดในระดับสภาพคัมภีร์มีทั้งหมด 8 วัด คือ วัดอุโมงค์
 ศรีสุพรรณ พระสิงห์ อู่ทราศค่า พันดอง หมื่นเงินกอง ฟ้าฮ่าม และตันอัน นั้นแทบทุกวัดใน
 กลุ่มนี้องค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของวัดล้วนแต่ได้รับการเอาใจใส่ดูแล
 จากตัวเจ้าอาวาสและบุคลากรภายใน และศรัทธาในพื้นที่วัดเอง เช่น แก้วบ้าน ผู้นำชุมชน
 หาได้มีส่วนร่วมจากหน่วยงานของรัฐเลย ซึ่งในบางครั้งเองหน่วยงานของรัฐกลับเป็นผู้ทำลาย
 องค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของวัดเองอีกด้วย ส่วนวัดที่มีระดับปัญหาร้ายแรงซึ่ง
 ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยการเร่งด่วนนั้นมีทั้งหมด 10 วัดที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ วัด
 ศรีดอนไชย ช่างฆ้อง มณเฑียร หมื่นล้าน หันเตา หวกช้าง เชียงฮั่น เซตวัน หนองคำ
 อูปคุด แทบทุกวัดในกลุ่มนี้อยู่ในพื้นที่พาณิชย์กรรม จึงมีการเข้าไปใช้พื้นที่ภายในวัดอย่างขาดการจัด
 ระเบียบ ทั้งในส่วนที่ดินให้เช่าของวัด และที่ถูกรายการบุกรุก และการไม่รู้รักษาในคุณค่าของ
 วัด รวมถึงปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจ และสังคมของศรัทธาโดยรอบพื้นที่วัดนั้น เช่น การบุกรุก
 หรือเช่าอยู่มาเป็นเวลานาน แล้วไม่มีการย้ายออกจากบริเวณวัดซึ่งลักษณะของปัญหาเช่นนี้เป็น
 เรื่องละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะตัวเจ้าอาวาสกับคนในชุมชนนั้น ๆ ลักษณะของปัญหา
 ต่าง ๆ ที่กล่าวโดยสรุปมานี้ จึงสมควรหาแนวทางและมาตรการในการปรับปรุง ดูแล โดยต่อ
 เนือง ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

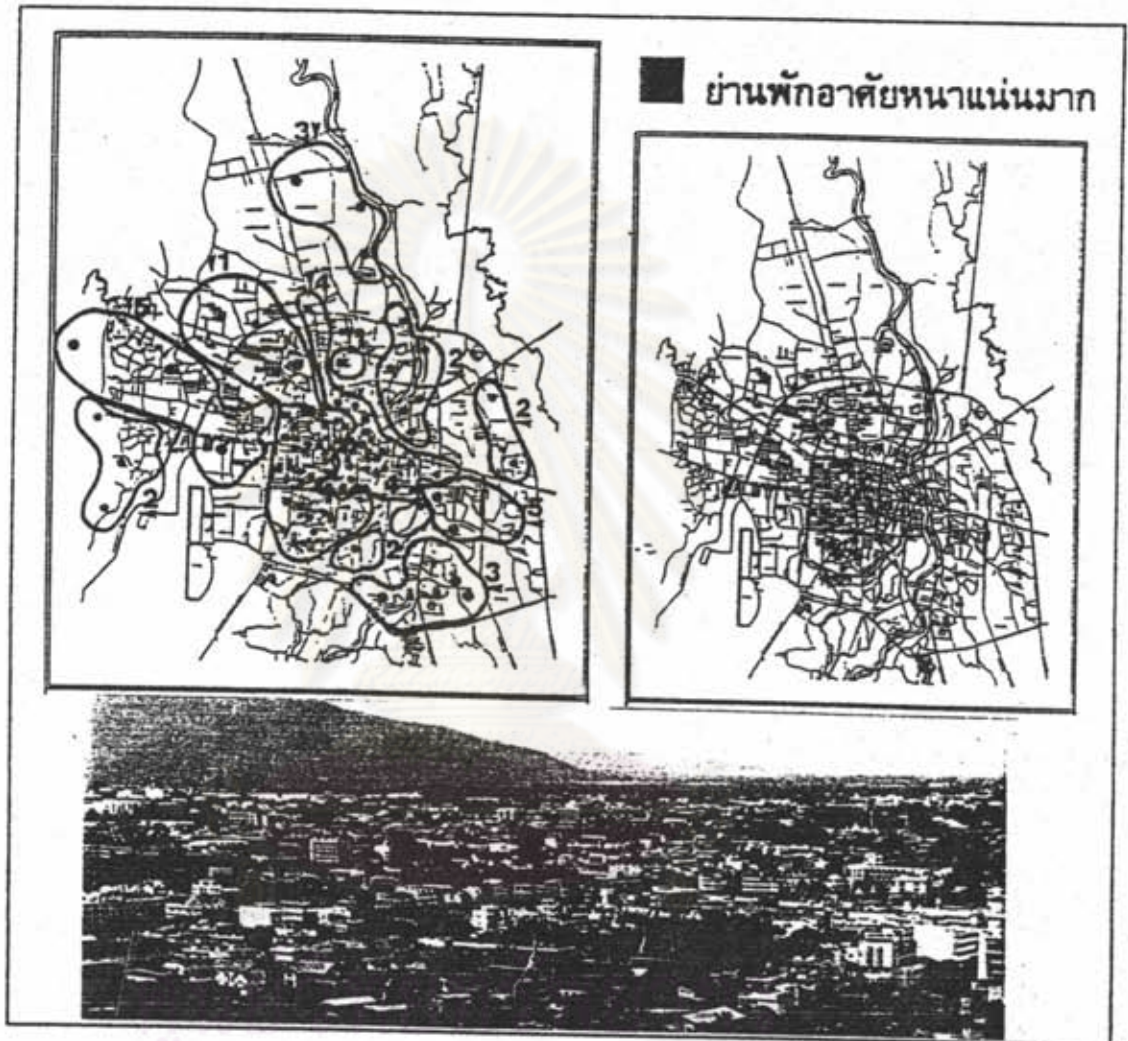
4.3.2 ระเบียบย่าน

ในการศึกษาสภาพปัญหาของสภาพแวดล้อมวัดในระดับย่านจากการสำรวจเนื้อเมือง และความสัมพันธ์ของที่ตั้ง การกระจายตัวและการใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบของวัดในแต่ละย่านนั้น สามารถแบ่งย่านที่สำคัญของเมืองได้เป็น 5 ย่าน ดังนี้

ย่านและชุมชนในพื้นที่		
 <p>การวางแผนชุมชนและปัญหา บริเวณวัดในเขตเมือง</p> <p>เขต ชุมชนวัดในเขตเมือง</p> <p>เขต - สภาเทศบาลนครเชียงใหม่</p> <p>เขต</p>	<p><u>วิเคราะห์พื้นที่ในระดับย่าน</u></p> <p>ก. สภาพแวดล้อมและความ เป็นมาของพื้นที่</p> <p>ข. ลักษณะทางสังคม</p> <p>ค. โครงข่ายของย่าน</p> <p>ง. เส้นทางคมนาคม</p> <p>จ. สภาพแวดล้อมทางทัศนภาพ</p>	<p>1 ย่านพักอาศัยหนา แน่นมาก</p> <p>2 ย่านพักอาศัยหนา แน่นปานกลาง</p> <p>3 ย่านพักอาศัยหนา แน่นน้อย</p> <p>4 ย่านพาณิชย์กรรม</p> <p>5 ย่านสถาบันราชการ</p>

 <p>การวางแผนชุมชนและปัญหา บริเวณวัดในเขตเมือง</p>	 <p>ย่านต่างๆของเมือง</p>
---	---

1) กลุ่มวัดในย่านพักอาศัย จากการสำรวจที่มีตั้งและการกระจายตัวอยู่ใน
 ส่วนบริเวณต่าง ๆ ของเมือง โดยแบ่งตามความหนาแน่นของผู้อยู่อาศัยได้ 3 กลุ่มดังนี้

1 ย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก

2 ย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง

3 ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

1 ย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก สภาพแวดล้อม และความเป็นมา

ของพื้นที่

ก. สภาพแวดล้อมและความเป็นมาของพื้นที่

สรุปคิด : มีพัฒนาการสืบเนื่องมาจากสมัยอดีตเป็นพื้นที่ ๆ

มีความสำคัญในระดับเมือง บริเวณภายในเขตกำแพงเมืองและแนวกำแพงดินด้านใต้มีชุมชนอาศัย เริ่มขึ้นมาตั้งแต่สร้างเมือง โดยมีองค์ประกอบของเมืองครบถ้วน วัด วัง บ้านเรือน ชุมชน และตลอดภายในบริเวณกำแพงเมืองชั้นในเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชั้นปกครอง ข้าราชการ บริหาร และช่างศิลป์ที่สำคัญของราชสำนัก ส่วนบริเวณชุมชนทางทิศใต้ของเมือง เป็นชุมชนที่สำคัญเช่นกัน คือ เป็นกลุ่มชุมชนโบราณของไพร่-ทาส และแรงงานฝีมือ ส่วนบริเวณโคธรอบของกำแพงเมืองเป็นที่ลุ่มต่ำชื้นแฉะ บริเวณเกษตรกรรมและที่โล่งว่าง

ต่อมาในสมัยฟื้นฟูบ้านเมือง เริ่มประมาณ 200 กว่าปีที่แล้ว นั้น จากการเข้ามาปกครองของส่วนกลางและการเปลี่ยนแปลงเป็นจังหวัดหนึ่งของไทย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจนคือ ยังคงมีความเป็นย่านพักอาศัยที่สำคัญของเมือง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมีให้เห็นอย่างชัดเจน แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะพื้นที่ คือ

1) พื้นที่บริเวณภายในกำแพงเมืองชั้นใน เริ่มมีความหนาแน่นขึ้นจากการเข้ามาของข้าราชการ และครอบครัวจากส่วนกลาง ซึ่งเจ้านายฝ่ายเหนือบางส่วนได้ขาสที่ดินให้แก่รัฐบาลจากส่วนกลาง และย้ายตนเองออกไปรบนอกของเวียง ซึ่งยังคงความเป็นย่านพักอาศัยที่สำคัญของเมืองในลักษณะเดียวกับยุคอดีต

2) พื้นที่ภายในแนวกำแพงเมืองชั้นนอก หลังจากกวาดต้อนผู้คนจากต่างบ้านต่างเมืองเข้ามาแล้วก่อให้เกิดเป็นชุมชนสำคัญในเชิงศิลปกรรมมีพัฒนาการต่อเนื่องของพื้นที่มาต่อคิด โดยมีชุมชนที่อาศัยโคธรอบวัดที่สำคัญในระดับย่านพักอาศัยทางทิศใต้ของเมืองเป็นพื้นที่หลัก ส่วนชุมชนรองโคธรอบนั้นเป็นกลุ่มช่างฝีมือที่ได้กวาดต้อนมาและมีการสร้างวัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชนและมีชื่อตามบ้านเมืองของกลุ่มชนเหล่านั้นที่ถูกกวาดต้อนลงมา การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในย่านนี้มีให้เห็นในลักษณะชุมชนเริ่มมีความหนาแน่นมากขึ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพในพื้นที่นี้ยังไม่ปรากฏเด่นชัด

สรุปปัจจุบัน : จากสภาพการพัฒนาบ้านเมืองในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูงถึงแม้จะมีการออกกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ควบคุมการก่อสร้างภายในบริเวณสี่เหลี่ยมคูเมือง ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์และควบคุมความสูงของอาคารไม่ให้สูงเกิน 16 เมตร แล้วนั้น ในสภาพปัจจุบันพบว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะของกิจกรรมนั้นมันน้อย แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และ

ความหนาแน่นของอาคารผลึกผู้คนที่สูงมาก บริเวณถนนสายสำคัญ ๆ ภายในเขตเมืองเก่าจะพบ
 ดึกแถว 4 ชั้นขึ้นไปเต็มเมืองตลอดแนวถนน ส่วนบ้านเรือนรุ่นเก่ามีการรื้อถอนกันมากขึ้นเพื่อสร้าง
 อาคารพาณิชย์ หรือหอพัก ตลอดจนบ้านในแนวนิคมสมัยใหม่หรือบริเวณวัดร้าง มีการบุกรุกและ
 ก่อสร้างที่อยู่อาศัยแบบไม่ถาวรขึ้น ก่อให้เกิดการขัดแย้งในเชิงสุนทรียภาพและเอกลักษณ์ของ
 ความเป็นย่านเก่าแก่ และบดบังความสง่างามและศักดิ์สิทธิ์ของวัดในระดับชุมชนที่มีพัฒนาการที่
 เก่าแก่ และมีการกระจายตัวหนาแน่นที่สุดภายในเขตเมือง ส่วนบริเวณรอบนอกของแนวกำแพง
 เมืองในส่วนย่านพักอาศัยหนาแน่นนั้นจะปรากฏบริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองอีกพื้นที่หนึ่ง
 บริเวณรอบนอกเหล่านี้เป็นส่วนที่ก่อให้เกิดปัญหาในเชิงทัศนภาพของเมืองอย่างสูงมาก พื้นที่โล่ง
 ว่างและบ้านเรือนในชุมชนแปรสภาพมาเป็นอาคารพาณิชย์ โรงแรม คอนโดมิเนียม และอาคาร
 สำนักงานขนาดใหญ่ส่วนบริเวณพื้นที่ชั้นในนั้นยังคงเป็นย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก (ชุมชนข้างเผือก
 และชุมชนสันติธรรม)

ข. ลักษณะทางสังคมในพื้นที่ : แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ
 : สังคม กลุ่มคนในพื้นที่นี้มี
 หลายระดับ ในส่วนภาพรวมของสังคมแล้ว
 สามารถจัดแบ่งได้เป็น กลุ่ม

1) กลุ่มชาวเมืองรุ่นเก่า
 เป็นชุมชนที่พบได้บริเวณตอนในของถนนหลัก
 ตามตรอก ซอก ซอยเล็ก ๆ ซึ่งแต่เดิม
 เป็นกลุ่มพักอาศัยระแวกบ้านที่ในปัจจุบันถูก
 โอบล้อมด้วยท้องแถววิมถน มีพื้นเพเป็น
 "คนเมือง" มาแต่เดิม โดยส่วนใหญ่มีอาชีพ

ขายของในตลาด รับราชการ เจ้านาย เก่า ระบบสังคมของชนกลุ่มนี้มีความมั่นคงอบอุ่น และ
 รู้จักคุ้นเคยกันในระดับที่สูงมาก

2) กลุ่มชาวเมืองใหม่ ที่พบเป็นลักษณะชาวเมืองรุ่นใหม่
 หรืออาจเป็นชาวเมืองเก่าที่อพยพย้ายเปลี่ยนรูปแบบที่พักอาศัยใหม่หรือเป็น "ชนต่างถิ่น" ที่เข้ามา
 ประกอบอาชีพและพักอาศัยภายในเมือง โดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนบ้านจัดสรรตอนในของพื้นที่ศรีภูมิ
 พระสิงห์ ข้างเผือกตอนบน

3) กลุ่มคนงานเมือง เป็นกลุ่มที่มีความเด่นชัดในเรื่อง "สังคมและวัด" ในเรื่องความเป็นและแนวบ้านสูงโดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนอาศัยหนาแน่น หรือชุมชนแออัดบริเวณคอนไตและตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง เช่น ชุมชนทิพย์เนตร ทาสฮา สันติธรรม ช้างเผือก ตามลำดับ ลักษณะของสังคมมีความปะทะสังสรรค์กันในระดับสูง ประกอบกับลักษณะทางกายภาพมีการกระจายตัวโดยรอบวัด และมีความผูกพันกับวัดประจำชุมชนที่เหนียวแน่นมาก ซึ่งสามารถจัดแบ่งกลุ่มโดยเป็นหลายพวกพ้อง เช่น ช้างมีมือ แรงงานรับจ้าง แม่ค้า พ่อค้า ชาวสลัม สามล้อถีบ สามล้อเครื่อง รถโดยสารสองแถว แหล่งเร่ร่อนบริเวณกำแพงหิน สันติธรรม

ค. สารปรองฮ่านพักอาศัยหนาแน่นมาก

ฮ่านพักอาศัยหนาแน่นมาก มีขอบเขตซึ่งแบ่งตามการใช้ที่ดิน ที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งในพื้นที่บริเวณนี้มีลักษณะเฉพาะทางจินตภาพที่มีความชัดเจนสูงมาก ในส่วนภูมิลักษณะหรือที่หมายศรของฮ่านนี้ถือว่าเป็นพื้นที่ ๆ มีภูมิลักษณะในระดับใหญ่จนถึงระดับกลาง" ทางตอนเหนือของพื้นที่ได้แก่ วัดเจ็ดซอกซึ่งเป็นภูมิลักษณะหรือที่หมายศรในระดับฮ่านและชุมชน ส่วนบริเวณภายในเขตกำแพงเมืองมีแนวกำแพงเมือง และคูน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นที่หมายศรที่ชัดเจนที่สุดในระดับฮ่าน นอกจากนี้ยังมีบริเวณประตูเมืองและแจ้งหัวมุมเมือง ซึ่งถือว่าเป็นภูมิลักษณะที่ชัดเจนมาก ส่วนภายในกำแพงเมืองชั้นในที่หมายศรในระดับเมืองขนาดใหญ่ที่ยังคงมองเห็นได้คือ ดันสูงขนาดใหญ่ เจดีย์หลวง วัดพระสิงห์ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ส่วนภูมิลักษณะในระดับฮ่านและชุมชนคือ วัดต่าง ๆ ที่มีมากมายภายในเขตกำแพงเมืองชั้นใน ส่วนบริเวณคอนไตของเมือง คำบลทาสฮา ก็เช่นกัน ที่หมายศรสำคัญในระดับฮ่านคือ วัดนันทาราม ส่วนในระดับชุมชนมีวัดและเจดีย์ร้างต่าง ๆ มากมายกระจายตัวในพื้นที่ค่อนข้างสม่ำเสมอ ในส่วนเส้นทาง ได้แก่ แนวถนนรอบสี่เหลี่ยมคูเมือง ซึ่งมีความร่มรื่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เด่นชัดภายในเขตเมืองได้แก่ ถนนสำคัญที่พาดผ่านแนวกำแพงเมืองทั้ง 4 ทิศ เช่น ถนนราชดำเนิน สามล้าน ราชมรรคา พระปกเกล้า ราชภาดิส ในส่วนของขอบเขตแนวคูเมืองเป็นขอบเขตที่เด่นชัดที่สุดและเป็นส่วนที่แบ่งแยกเมืองเก่าและบริเวณโดยรอบออกจากกัน แนวขอบอีกส่วนหนึ่งคือ ถนนรูปเปอร์ไฮเวย์ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือที่เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่บริเวณนั้น ซึ่งเป็นตัวแสดงให้เห็นพื้นที่ส่วนในและส่วนนอกของเมือง ในส่วนของจุดศูนย์รวม บริเวณประตูเมืองทั้ง 5 ประตู และบริเวณจุดตัดของถนน เช่น บริเวณสี่แยกประตูทาสฮา เป็นต้น ในส่วนของความเป็นฮ่านที่พักอาศัยหนาแน่นมากแบ่งออกได้เป็น 3 พื้นที่ ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะคือ ฮ่านเมืองเก่าที่ล้อมรอบด้วยคูน้ำ

และกำแพงเมือง อ่านคอนไต่บริเวณชุมชนแออัดทิพย์เนตรและหาซงาที่ล้อมรอบด้วยแนวกำแพงดิน และน้ำแม่ข่า อ่านคอนเหนือบริเวณชุมชนสันติธรรมและชุมชนเจ้าชอดตามแนวถนนอ้อมเมืองจากสี่แยกอินทร์คำจนถึงสี่แยกข่างสิงห์

๔. เส้นทางคมนาคม เส้นทางคมนาคมหลักในย่านนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มที่ 1 โครงข่ายการคมนาคมภายในแนวกำแพงเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ถนนพระปกเกล้า สามล้าน สิงหราช อารักษ์ มณีนพรัตน์ ศรีภูมิ ราชวิถี ราชดำเนิน บำรุงบุรี ข่างหล่อ ราชเชียงแสน ศษสาร และบุญเรืองฤทธิ์ ลักษณะโครงข่ายของกลุ่มนี้มีผิวการจราจรแคบประมาณ 8-12 เมตร และมีปริมาณการจราจรหนาแน่นมากที่ตั้งของวัดมีการเกาะตัวตามแนวถนนเหล่านี้มาก ส่วนวัดที่อยู่ในถนนรอง หรือถนนสายย่อยที่ไม่มีแบบแผน จะมีการกระจายตัวอยู่บริเวณคอนในร่องพื้นที่ทั่วไป

2) กลุ่มที่ 2 ภายในแนวกำแพงดินทางคอนไต่ของเมือง โครงข่ายการคมนาคมที่สำคัญในย่านนี้ได้แก่ ถนนทิพย์เนตร วิภาส สุวิวงศ์ และโครงข่ายของถนนย่อยที่กระจายตัวอยู่ภายในบริเวณพื้นที่คอนในร่องถนนหลัก ลักษณะถนนเหล่านี้ในบริเวณนี้มีมากเป็นถนนเล็ก ๆ เกิดจากทางเท้าและพัฒนาขึ้นมาเป็นทางย่อยและทางรอง เชื่อมต่อในระยะสั้น-ปานกลางภายในละแวกบ้านและชุมชน ที่ตั้งของวัดในย่านกระจายตัวในบริเวณทางรองเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีชุมชนตั้งอยู่ภายในพื้นที่ส่วนนี้

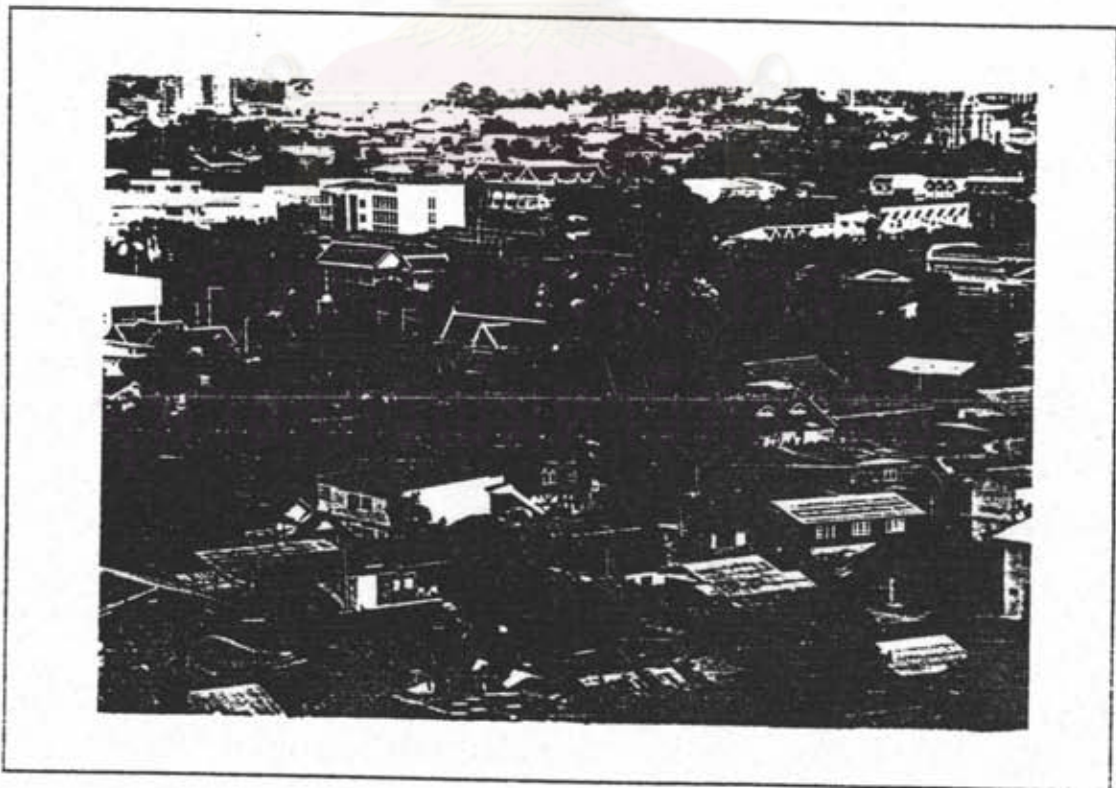
3) กลุ่มที่ 3 บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง มีถนนที่สำคัญคือ ถนนอ้อมเมือง และหัดสีเสวี รวมถึงทางรองและทางย่อยมีเป็นจำนวนมากและค่อนข้างซับซ้อนเนื่องจากเป็นชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ และเชื่อมต่อกับถนนสายหลักได้ทุกทิศทาง

๕. สภาพแวดล้อมทางทัศนภาพ

1) ทัศนภาพของย่านนี้ค่อนข้างดีหนาแน่นมาก มีขอบเขตที่เด่นชัดตามโครงข่ายการคมนาคม และรูปแบบการไว้ที่ดินในย่านนี้ค่อนข้างหนาแน่นมากรูปแบบของอาคารมีตั้งแต่อาคารกึ่งถาวร 1 ชั้น บ้านเดี่ยวไม้ ครึ่งตึกครึ่งไม้ ก่ออิฐถือปูน อาคารพาณิชย์ 2-4 ชั้น ลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมในย่านนี้ยังคงหลงเหลือเอกลักษณ์ของอาคารรุ่นเก่าให้เห็นบ้าง ความหนาแน่นของอาคารอยู่ในระดับปานกลาง ยังคงมีสถานที่โล่งว่างอยู่บ้างในสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยแต่โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณชุมชนแออัด และที่ว่างภายในบริเวณวัดซึ่งมีวัดเป็นจำนวนมากภายในย่านนี้

2) ความสัมพันธ์ของวัดกับทัศนภาพในระดับย่าน เนื่อง จากวัดในย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากนี้ส่วนที่อยู่ภายในเขตเมืองเก่า สภาพทางทัศนภาพในบางกลุ่ม อยู่ในสภาพที่มีปัญหา เนื่องถูกปิดล้อมด้วยอาคารพาณิชย์ และอาคารบ้านเรือนที่บุกรุกและสร้าง ประชิดคบบัง วัดในระดับหนึ่ง เช่น วัดที่เป็นจุดหมายค่าที่สำคัญ คือ วัดพระสิงห์ ในอดีต แนวดนนราชดำเนินเมื่อสัก 3 ปีที่แล้วยังมีแนวขอบฟ้าเป็นระดับบ้านไม้และแนวพุ่มไม้สีเขียวแทรก ตัวโดยตลอดและโดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดแต่ในสภาพปัจจุบันมีกลุ่มอาคารพาณิชย์บริเวณหัวมุมถนน หน้าวัดขึ้นมามากมายมองตลอดแนวดนน และยังมีวัดอีกหลายแห่งที่มีปัญหาในด้านทัศนภาพ เช่น วัดพันเตา วัดป่าพร้าวนอก วัดดับภัย (โรงแรมขนาดใหญ่) วัดผาบ่อง วัดดวงดี และวัดหัว ช้าง เป็นต้น

3) ความเขียว ภายในบริเวณที่พักอาศัยหนาแน่นมากยังคงมีร่องรอยของของवनานครหลงเหลืออยู่บ้างเป็นบางพื้นที่ โดยมีบ้านเรือนราชล้อมอยู่รอบบริเวณ วัดและอยู่ภายใต้ร่มไม้ครึ้ม เช่น บริเวณชุมชนวัดป่าพร้าวใน และชุมชนบริเวณคอนในของ ถนนสายหลัก ๆ ในย่านนี้ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับในอดีตแต่ก็ได้ขาดแคลนความเขียว มากนักในย่านนี้ จึงสมควรหามาตรการที่เหมาะสมในการสร้างความร่มครึ้มให้กลับสู่พื้นที่โดย อาศัยบริเวณวัดเป็นลำดับ ต่อไป

2 บ้านพักอาศัยหนาแน่นปานกลางก. สภาพแวดล้อมและความเป็นมาของพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2

กลุ่ม คือ

- 1) บริเวณทิศตะวันตกของเมือง (ละแวกเชิงคอส)
- 2) บริเวณทิศตะวันออกของเมือง (สองฝั่งน้ำแม่ปิง)

ละแวกเชิงคอส	ชุมชนริมน้ำปิง
<p>สรุปอดีต</p> <p>เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของเมือง ในอดีตได้มีการตั้งถิ่นฐาน มีวัดสำคัญที่ควบคู่กับพัฒนาการของบ้านเมืองตั้งอยู่ โดยเป็นวัดป่ามีพื้นที่ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณป่าเชิงคอส</p> <p>เจ็บบ้าง</p>	<p>แต่เดิมแนวลำน้ำเป็นเส้นทางสัญจรที่มีความสำคัญโดยมีชุมชนริมน้ำกระจายตัวตามแนวลำน้ำ ชุมชนที่สำคัญ คือ ชุมชนวัดเกตุ และชุมชนฟ้าสาม อีกทั้งวัดในบริเวณนี้ยังเป็นวัดที่มีความสำคัญในระดับเมือง คือ วัดเกตุการาม และวัดชัยมงคล</p>
<p>สรุปพื้นที่</p> <p>หลังจากเมืองขยายตัว ความเชื่อในเรื่องการตั้งถิ่นฐานของเมืองในบางส่วนได้เริ่มหมดข้อจำกัดลงโดยเฉพาะการห้ามตั้งถิ่นฐานบริเวณทิศตะวันตกของเมือง ผู้คนเริ่มเข้าไปอยู่อาศัย แต่ไม่มากมายโดยสังเกตได้จากจำนวนวัดร้างในบริเวณนี้เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ของเมืองนั้นพัฒนาการของเมืองที่จึงไม่ค่อยมีความเคลื่อนไหวในเชิงอื่นมากนัก</p>	<p>ย่านเมืองด้านตะวันออกนอกของเมืองเป็นย่านที่เริ่มมีความรุ่งเรือง ในยุคฟื้นฟูเมืองเป็นย่านที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางธุรกิจที่สืบเนื่องมาจากริมน้ำปิง และการมาถึงของรถไฟ สภาพของบ้านเรือนเกาะตัว</p> <p>สภาพของบ้านเรือนเกาะตัวรอบ ๆ วัดประจำชุมชน การเข้ามาของอาชญากรวิเศษ เดียน ก่อให้เกิดพัฒนาการและความเจริญของพื้นที่อย่างคั่งเนื่องจนถึงปัจจุบัน</p>

ละแวกเวียงคอบ	ชุมชนริมน้ำปิง
<p><u>ยุคปัจจุบัน</u></p> <p>สภาพในปัจจุบันราว 20 ปีมาแล้ว หลังจากเมืองเริ่มพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ทำให้ชุมชนเริ่มมีการขยายออกมาอย่างชัดเจนในบริเวณนี้ ประกอบกับการตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทำให้เป็นปัจจัยดึงดูดการตั้งถิ่นฐานได้เป็นอย่างดี</p>	<p>สภาพในปัจจุบันหลังจากการคมนาคมทางบกมีบทบาทที่เด่นชัด สภาพบ้านเรือนและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จึงเกาะตัวตามแนวถนนหลักและรอง เพื่อรองรับกิจกรรมด้านอุตสาหกรรมและการค้า ในย่านนี้สภาพของอาคารในบริเวณนี้ยังคงความเป็น "เอกลักษณ์" ของอาคารพาณิชย์รุ่นแรก ๆ ของเมืองได้เป็นอย่างดี</p>

๖. ลักษณะทางสังคมในพื้นที่ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม

สังคม : 1) ลักษณะทางสังคมละแวกเวียงคอบ

ในปัจจุบันพบว่าจากการสำรวจสภาพสังคมบริเวณละแวกอุโมงค์ป่าแดง ร้าเปิง สามารถจำแนกกลุ่มคนได้ 3 ลักษณะ คือ

1.1 กลุ่มนักศึกษา เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดในย่านนี้จะพักอาศัยภายในมหาวิทยาลัย และพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบเนื่องจากมี หอพัก และบ้านเช่าเป็นจำนวนมากเพื่อรองรับกิจกรรมในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มหลักที่ก่อให้เกิดรายได้ และการจ้างงานภายในย่านนี้

1.2 กลุ่มคหบดีเก่าและข้าราชการ โดยส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงพยาบาลสวนดอก เช่น อาจารย์ นักวิชาการ และข้าราชการประจำ แพทย์ พยาบาล มีลักษณะความเป็นส่วนตัวค่อนข้างสูง มีลักษณะเฉพาะบุคคลและพื้นที่มาก ความคุ้นเคยของกลุ่มสังคมเป็นแบบห่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เข้ามาอยู่เชียงใหม่มาแล้วจะคุ้นเคย และกลุ่มคนเก่าในพื้นที่เองซึ่งยังมีลักษณะเป็นชาวบ้านที่ปรับตัวเองตามสังคมเมืองตลอดเวลา

สังคัม : 2) ลักษณะทางสังคมที่ศัวันออกของเมือง :
(ละแวกวัดเกตุ พ้าสาม ชัยมงคล) (ละแวก กู่คำ หนองป่าครั่ง หัวฝาย)

จากการสำรวจลักษณะของสังคัมในย่านนี้สามารถจำแนกกลุ่มคนได้เป็น กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มคนหลักของสังคัมในย่านนี้ คือ พ่อค้าพาณิชย์ โดยส่วนใหญ่เป็นชาวจีนรุ่นเก่าของเมือง อาศัยตามอาคารพาณิชย์ริมถนนแก้ววารีและเจริญเมือง โดยส่วนใหญ่ประกอบการค้า และธุรกิจ รู้จักกันพอประมาณ

2.2 คนเมืองพื้น ๆ เป็นชุมชนอยู่อาศัยจะพบได้จัดในละแวกชุมชนกู่คำ หนองป่าครั่ง วัดเกตุ (ชุมชนริมน้ำในอดีต) และหัวฝายกระจุกตัวตามบริเวณรอบ ๆ วัด ซึ่งถูกโอบล้อมด้วยกลุ่มอาคารพาณิชย์ตามแนวถนนหลักและรองของย่านสภาพผู้คนมีทั้งทำการค้าเล็ก ๆ น้อย นักธุรกิจรุ่นเก่าของเมือง คนจนเมือง เป็นต้น

2.3 คนเมืองฐานะดี กระจายตัวตามแนวถนนบำรุงราษฎร์ ทั้งสี่เศ็ลและละแวกวัดชัยมงคล (ชุมชนริมน้ำในอดีต) สังเกตได้จากลักษณะของบ้านเป็นกลุ่มบ้านที่มีพื้นที่ขนาดกลาง-ใหญ่ ลักษณะสังคัมปิดในตัวเองรู้จักกันค่อนข้างน้อย

2.4 คนเมืองรุ่นใหม่ (บ้านจัดสรร) กระจายตัวอยู่ตามบริเวณแนวถนนซูเปอร์ไฮเวย์รอบนอก (ชุมชนกู่คำ-ชุมชนหนองป่าครั่ง-ชุมชนหัวฝาย) จากเดิมเป็นชุมชนชนบทรอบนอก และพื้นที่เกษตรกรรมรายล้อมรอบวัดประจำชุมชน ในปัจจุบันชาวบ้านได้ขายที่ดินให้กับหมู่บ้านจัดสรร ดังนั้นในกลุ่มนี้สภาพปัจจุบัน คือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ทั้งที่มาจากต่างถิ่นหรือคนจากในเมืองอพยพออกมาซื้อบ้านตามชานเมืองที่มีการคมนาคมสะดวก ลักษณะทางสังคัมไม่มีความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่เดิม หรือวัดประจำชุมชนเลย

ค. สารปรองย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง

ย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง : มีขอบเขตซึ่งแบ่งตามการใช้ที่ดินเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน ภูมิลักษณะหรือที่หมายสำคัญในย่านนี้คือ วัดประจำชุมชนซึ่งเป็นทั้งที่หมายตาและการใช้อ้างอิงในเชิงคำพูดในเรื่องของทิศทางของคนในพื้นที่นั้นหรือนอกพื้นที่ก็ตามถึง และทางฝั่งตะวันออกภูมิลักษณะอีกชนิดหนึ่งที่เด่นชัดที่สุดคือ "ตึกสูง" ที่กระจายตัวตามพื้นที่ต่าง ๆ ส่วนทางฝั่งตะวันตก คือ คอสะพาน ในส่วนของขอบทางฝั่งตะวันตกยังคงมีแนวคอสะพานเป็นขอบขนาดใหญ่ และเส้นสายของคลองชลประทาน ส่วนทางฝั่งตะวันออก คือ แนวลำน้ำปิงที่เป็นขอบเด่นชัดและถนนล้อมเมืองที่เป็นขอบด้านนอกสุดและเป็นตัวแบ่งพื้นที่เมืองและชานเมือง ในส่วนของศูนย์กลางหรือจุดรวมนั้น ทางบริเวณย่านเชิงคอสะพานมีศูนย์รวมบริเวณตลาดคันทนพยอม (สี่แยกคลองชลประทาน) ส่วนบริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันออกของเมืองไม่เด่นชัดนัก ในส่วนของความเป็นย่านที่เด่นชัด คือ ย่านเชิงคอ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะทางกายภาพที่ชัดเจน เป็นเขา มีความเขียวครึ้ม ต้นไม้ขนาดใหญ่ ใกล้เคียงธรรมชาติ และร่มรื่นที่สุดของเมือง ส่วนย่านอีกพื้นที่หนึ่งคือ ย่านวัดเกตุ เป็นชุมชนโบราณ และมีเอกลักษณ์เฉพาะทางกายภาพคือ มีอาคารบ้านเรือนรุ่นเก่าแฝงตัวอยู่ใต้กลุ่มของแนวไม้ ซึ่งยังพอมองเห็นยอดเจดีย์สีทองมีฉากหลังเป็นตึกสูงขนาดใหญ่ในย่านริมน้ำปิง และย่านเจริญเมืองซึ่งเป็นย่านการค้าคึกคัก จอแจ ตลอดทั้งวันในช่วงกลางวันก็ยังคงมีความสงบเงียบอยู่บ้าง

ง. เส้นทางคมนาคม เส้นทางคมนาคมหลักในย่านนี้ได้แก่

1. ย่านเชิงคอ : ถนนสายหลักมีผิวการจราจรประมาณ 8 เมตร มีพัฒนาการตามแนวยาวจากโรงพยาบาลสวนดอกจนถึงเชิงคอ คือ ถนนสุเทพ ผู้ใช้เส้นทางโดยส่วนใหญ่เป็นชาวชุมชนสุเทพ และข้าราชการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : ถนนสายรองและย่อย เป็นโครงข่ายไม่มีแบบแผน วกวนในพื้นที่เชิงคอสลับค่อถึงกันหมด โดยส่วนใหญ่รถเดินได้ทางเดียว
2. ย่านตะวันออกของแม่น้ำปิง : ถนนสายหลัก คือ ถนนแก้ววารีและเจริญเมือง และถนนล้อมเมือง เป็นทางหลักที่นำเข้าสู่ย่าน : ถนนสายรอง ที่สำคัญคือ ถนนเจริญราษฎร์ (ละแวกวัดเกตุ) เจริญประเทศ (ละแวกวัดชัยมงคล) และถนนประชาสัมพันธ์ (ละแวกชุมชนหัวฝาย)

: ถนนสายย่อย เป็นโครงข่ายไม่มี
แบบแผนวากน เป็นต้นนำจ่ายสู่ถนนสายรอง และสายหลักเพื่อวิ่งเข้า-ออกตัวเมือง

จ. สภาพแวดล้อมทางทัศนภาพ

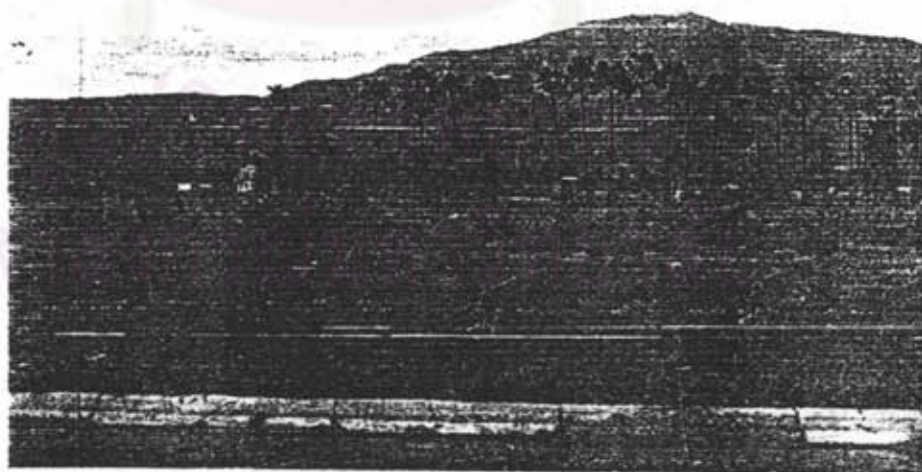
1. ทัศนภาพของย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง : มีขอบเขตที่ค่อนข้างชัดเจนระหว่างกลุ่มบ้าน วัด และความเขียวครึ้มที่มีสูงกว่าย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก สภาพแวดล้อมด้านสถาปัตยกรรมในย่านนี้โดยส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ 1-2 ชั้นรุ่นเก่าหลงเหลือพอสมควรสลับกับอาคารก่ออิฐถือปูนรุ่น 10-50 ปีที่แล้ว ส่วนอาคารพาณิชย์มีตั้งแต่ 2 ชั้นจนถึง 4 ชั้นกระจายตัวกันในระยะห่าง ๆ โดยมีที่โล่งว่างผืนเล็ก ๆ ขนาดกลาง ๆ เป็นตัวสลับ
2. ความสัมพันธ์ของวัดกับทัศนภาพในระดับย่าน : วัดที่อยู่ภายในย่านนี้มักอยู่บริเวณตอนในของถนนหลัก บริเวณโดยรอบส่วนใหญ่เป็นที่โล่งว่างและเป็นอาคารสูงไม่เกิน 2 ชั้น ภายในวัดมีพื้นที่กว้างขวางจึงเป็นพื้นที่โล่งที่บริการแก่ชุมชนโดยรอบ การสร้างอาคารประชิดและบดบังวัดจึงไม่พบ (ยกเว้นวัดเกตุการาม) อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่า ทัศนภาพของวัดในย่านนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของ การบุกรุกบริเวณโดยรอบวัด และสภาพแวดล้อมทั้งภายในบริเวณวัดและโดยรอบบริเวณวัด จึงสมควรวางแผนเพื่อหาแนวทางและมาตรการแก้ไขต่อไป
3. ความเขียว : ภายในบริเวณย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง สภาพของความเขียวครึ้มมีมากกว่าในย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก สภาพของไม้ใหญ่และที่โล่งว่างริมน้ำ หรือในย่านเชิงคอก ล้อมเมือง ยังมีอยู่ในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก

3 ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

ก. สภาพแวดล้อมและความเป็นมาของพื้นที่

พัฒนาการของพื้นที่ : เป็นชุมชนชนบทและเกษตรกรรมของเมืองโดยเริ่มจากชุมชนที่ถูกกวาดต้อนมาจากต่างบ้านต่างเมืองเมื่อ 200 กว่าปีที่ผ่านมา ในปัจจุบันเป็นพื้นที่อยู่อาศัยสลับกับเกษตรกรรม และที่โล่งว่างขนาดใหญ่ กลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเมืองดั้งเดิมในละแวกนั้น และคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ ที่เกาะตัวตามแนวถนนสายหลัก เช่น ถนนโรดนา หรือทางคอนกรีตของเมืองคือ ถนนสุขเปอริโธเวอริอ้อมเมือง เป็นต้น

ข. ลักษณะทางสังคมในพื้นที่

สังคม : ลักษณะของสังคมเป็นกลุ่มสังคมชุมชนเกษตร ที่เมืองธราชความเจริญเข้ามาครอบคลุม โดยส่วนใหญ่แล้วมีความเหนียวแน่นกันในระบบสังคมของชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนแม่ทอวก ชุมชนบ้านท้อ-เมืองลิง ชุมชนป่าพร้าวใน ชุมชนเมืองสาครหลวง-น้อย ผู้คนรู้จักมักคุ้นกันในแต่ละชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่าง "บ้าน กับ วัด" มีสูงมาก ผู้นำชุมชนโดยส่วนใหญ่มักจะเชื้อพื้งเจ้าอาวาสและเจ้าอาวาสโดยส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ และเป็นลูกหลานของกลุ่มคนในชุมชนนั้น ๆ

ค. สารูปของย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย : มีลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัด คือ ความห่างของชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มก้อนสลับกับพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม ภูมิลักษณะและที่หมายคาของย่านนี้คือ วัดสำคัญประจำชุมชนซึ่งมีมุมมองที่เห็นได้ชัดเนื่องจากไม่มีการสร้างอาคารบ้านเรือนบัง และประชิดวัดอีกทั้งวัดยังตั้งอยู่บริเวณที่โล่งว่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ ช่วยส่งเสริมทัศนภาพของวัดได้ชัดอีกด้วย ในส่วนขอบของย่านเหล่านี้คือ แนวต้นไม้หรือพุ่มไม้ขนาดใหญ่และแนวถนนสายรอบและย่อยในที่พักขอบเขตของชุมชนซึ่งพื้นที่ ๆ ค่อเนื่องออกไปคือที่โล่งว่างและพื้นที่เกษตรกรรม ในส่วนของศูนย์รวมในระดับย่าน คือ ตลาดบริเวณลาน (ช่วง) หน้าวัด จึงเห็นได้ชัดที่วัดเมืองลิงและบ้านท้อ

ง. เส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคมในย่านนี้เป็นถนนสายรองและสายย่อยโดยชุมชนต่าง ๆ จะตั้งอยู่บริเวณคอนในของพื้นที่ซึ่งค่อนข้างจะลึกจากแนวถนนสายหลักมากกว่า เมื่อเทียบกับย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง และลึกมากที่สุดเมื่อเทียบกับย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก ลักษณะของถนนสวนและต่อเนื่องกับแนวถนนสายรองและสายหลักในระยะทางที่ค่อนข้างไกล โดย

ประมาณจากถนนสายหลักเข้าไปถึงชุมชนราว 1.5-4 กิโลเมตร

จ. สภาพแวดล้อมทางทัศนภาพ

สภาพแวดล้อมทางทัศนภาพ : มีความเป็นธรรมชาติสูง

ลักษณะบ้านเรือนมีทั้งถาวรและกึ่งถาวรรายล้อมอยู่รอบ "วัด" ประจำชุมชน บริเวณโดยรอบวัด ส่วนใหญ่ไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ ขึ้นบดบังเนื่องจากเป็นชุมชนอยู่อาศัยเกษตรกรรมโดยแท้จริง จากสภาพแวดล้อมเช่นนี้จึงควรหาแนวทางและมาตรการในการเฝ้าระวังรักษาบริเวณโดยรอบวัด ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ย่านพาณิชย์กรรม

■ ย่านพาณิชย์กรรม

ก. สภาพแวดล้อมและความเป็นมาของพื้นที่

ยุคอดีต : เป็นชุมชนโบราณบริเวณประตูท่าแพถึงแนวกำแพงดินคอนกรีตหน้าของเมือง เป็นเส้นทางสำคัญระหว่างชุมชนเมืองกับแม่น้ำปิง สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป บ้านและชุมชนภายในกำแพงเมืองบริเวณประตูท่าแพใกล้วัดเชียงมั่นเป็นที่อยู่อาศัยของข้าราชการบริหารและไพร่เมืองชั้นดีที่เป็นช่างฝีมือในสาขาต่าง ๆ ส่วนบ้านและชุมชนนอกกำแพงด้านทิศตะวันออกเป็นถิ่นฐานของไพร่ นอกจากนี้ยังมีชุมชนริมน้ำและชุมชนชนบทกระจายตัวตามพื้นที่

ยุคฟื้นฟูเมือง : พัฒนาการของย่านการค้าก่อกำเนิดจากแนวถนนท่าแพ และข้างม่อฮ่อมเป็นแกนหลักโดยมีคนในบังคับอังกฤษได้แก่ ชาวพม่า และอินเดีย เริ่มเข้ามาค้าขาย อาคารชั้นเดียวหันหน้าถึงขนานกับแนวถนนเพื่อรับลูกค้า ตอนในเป็นชุมชนพักอาศัยเมื่อเมืองมีการขยายตัว บ้านเรือน ชุมชน และร้านค้าจึงขยายตัวเข้าใกล้ลำน้ำปิงมากขึ้นเพื่อสะดวกในการขนถ่ายสินค้าต่อมาได้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิงพร้อมกับการมาถึงของรถไฟ ทำให้ผู้คนจากต่างถิ่นอพยพเข้ามาทำการค้าขายมากขึ้น

ยุคปัจจุบัน : ลักษณะทางกายภาพในปัจจุบันมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนคือ ความหนาแน่นของอาคาร บ้านเรือน ผู้คนที่คึกคักและจอแจตลอดทั้งวัน ซึ่งถือว่าเป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของเมืองเชียงใหม่ ลักษณะของอาคาร-ห้องแถว 2-3 ชั้น กลายเป็นอาคารแถวสูงตั้งแต่ 3-5 ชั้นจนถึงโรงแรมและคอนโดมิเนียมสูงตั้งแต่ 8-30 ชั้น มีห้างร้านใหญ่โตเกิดขึ้นมากมายทั้งรุ่นเก่า-รุ่นใหม่ตามแนวถนนข้างม่อฮ่อม-ข้างคลาน-ท่าแพ-วิชานนท์ ธุรกิจประเภทต่าง ๆ การค้า บริการ ห้างสรรพสินค้า สถาบันการเงิน ธุรกิจที่รองรับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแถบถนนท่าแพและมูลเมือง

ข. ลักษณะทางสังคมในพื้นที่

สังคม : ย่านพาณิชย์กรรม หลังจากคนในบังคับอังกฤษและพ่อค้าจีนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และทำการค้าขายแล้วต่อมาชุมชนได้เริ่มมีการขยายตัวมากขึ้นดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ลักษณะทางสังคมในพื้นที่จึงเกิดจากกลุ่มคนหลายกลุ่มซึ่งมีความหลากหลายของวัฒนธรรมโดยวัฒนธรรมที่เด่นและหล่อหลอมกลุ่มคนมาโดยตลอดคือ ความเป็นเมืองซึ่งมีทั้งชาวเมืองดั้งเดิม กลุ่มพ่อค้าชาวไทอ-จีน-แขก รวมถึงชาวพม่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่ให้เห็น เช่นร้านชาชยาโบราณ สล่ำหม่อง เป็นต้น และนักธุรกิจ-นักท่องเที่ยว ทั้งระดับสูงและระดับต่าง ๆ กระจุกตัวอยู่ใกล้ศูนย์กลางย่านและแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะทางสังคมมีการแข่งขันสูง ถึงแม้ยังเกาะตัวอยู่รอบ ๆ วัดหลักของย่านแต่ความสัมพันธ์ในเชิงชีวิตเริ่มลดน้อยลง (ความอยู่รอด

ของวัดในย่านนี้โดยหลักเกิดการพุทธพาณิชย์) การเข้าใช้พื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะสูงมากในบริเวณถนนสายต่าง ๆ ในย่านนี้คือ คัก จอบจ ตลอดวัน ในส่วนพื้นที่ ๆ ที่มีความเป็นส่วนตัวสูงจะอยู่บริเวณคอนนินและริมถนนบางสายในย่านนั้น เช่น ถนนลอสเคราะห์และเจริญประเทศเป็นต้น

ค. สารปรของย่านพาณิชย์กรรม

ลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดคือ ความหนาแน่นของอาคารสูงมากเมื่อเทียบกับย่านอื่น ๆ มีการเข้าใช้พื้นที่ริมถนนหลายหลักรวมถึงบริเวณคอนนินในสวนต้น ๆ ของซอยเค็มพื้นที่ วัดส่วนมากจะตั้งอยู่บริเวณริมถนนสายหลักของย่านและมีบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจคือย่านพาณิชย์กรรมสูง อาคารส่วนใหญ่จะเป็นตึกแถวและอาคารสำนักงานสูง 4-5 ชั้น ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีอาคารรุ่นเก่าหลงเหลือให้เห็นบ้าง การใช้ที่ดินบริเวณโคตรรอบมีการค้าขายและบริการรวมทั้งชุมชนพักอาศัยหนาแน่นมาก และเนื่องจากย่านพาณิชย์กรรมเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเมือง วัดในบริเวณดังกล่าวจึงมีบทบาทที่สำคัญในเชิงเศรษฐกิจคือเมือง ซึ่งมีหน้าที่ทำให้สภาพแวดล้อมบริเวณวัดเกิดปัญหาอย่างหนัก สมควรที่จะหามาตรการและแนวทางแก้ไขให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของความเป็นย่าน (พื้นที่) โคตรเร่งด่วนต่อไป ในเชิงภูมิลักษณะที่สำคัญที่สุดของย่านนี้ได้แก่ ประตูท่าแพ คูน้ำรอบเมือง ไนท์บาร์ซาร์ อาคารโรงแรมเชียงใหม่ และวัดต่าง ๆ ซึ่งสิ่งแวดล้อมนี้เป็นจุดอ้างอิงในทางตำแหน่งได้เป็นอย่างดี ในส่วนของเส้นทางได้แก่ ถนนถนนท่าแพ ซ้างม่อฮ และข้างคลานคอนตันที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ในส่วนของขอบได้แก่ แนวลำน้ำปิงและกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออก จุดรวมของย่านที่สำคัญในตอนกลางวันได้แก่ ตลาดวโรรส ซึ่งเป็นจุดรวมของคน-รถในช่วงเวลากลางวันและตอนเย็น ส่วนตอนค่ำและมืด ได้แก่ บริเวณไนท์บาร์ซาร์ ประตูท่าแพ ซึ่งเป็นลานโล่งที่ประกอบกิจกรรมของเมือง ในส่วนของความเป็นย่านมีความชัดเจนและขอบเขตที่สูงมาก เนื่องจากมีการกระจุกตัวของกิจกรรมทางธุรกิจและความหนาแน่นของกลุ่มอาคาร และผู้คนสัญจรผ่านไปมาอย่างหนาแน่นตลอดวัน-คืน กิจกรรมที่เห็นได้ชัดคือ การค้าและพาณิชย์กรรม ชุมชนพักอาศัยซึ่งอยู่ตอนในของตรอก ซอยต่าง ๆ บริเวณธุรกิจบริการการท่องเที่ยว

ง. เส้นทางคมนาคม

ลักษณะโครงข่ายคมนาคมภายในย่านนี้ เป็นระบบตาราง และอิสระไม่มีแบบแผน ภายในตรอก ซอยโคตรเฉพาะตอนในของถนนสายหลักซึ่งถนนที่มีความสำคัญในย่านนี้ได้แก่ ท่าแพ ลอสเคราะห์ ซ้างคลาน ซ้างม่อฮ และมูลเมือง ซึ่งในชั่วโมงเร่งด่วนจะมีปริมาณการจราจรที่หนาแน่นสูงมากขนาดของถนนเหล่านี้มีขนาดเล็ก เนื่องจาก

ถนนภายในย่านพัฒนาจากทางเล็ก ๆ ในอดีต วัดต่าง ๆ ในย่านพาณิชย์กรรมจะตั้งอยู่ตามแนวถนนสายหลักที่กล่าวถึงนี้

จ. สภาพแวดล้อมทางทัศนภาพ

1. ความสัมพันธ์ของวัดกับทัศนภาพในระดับย่านมีขอบ

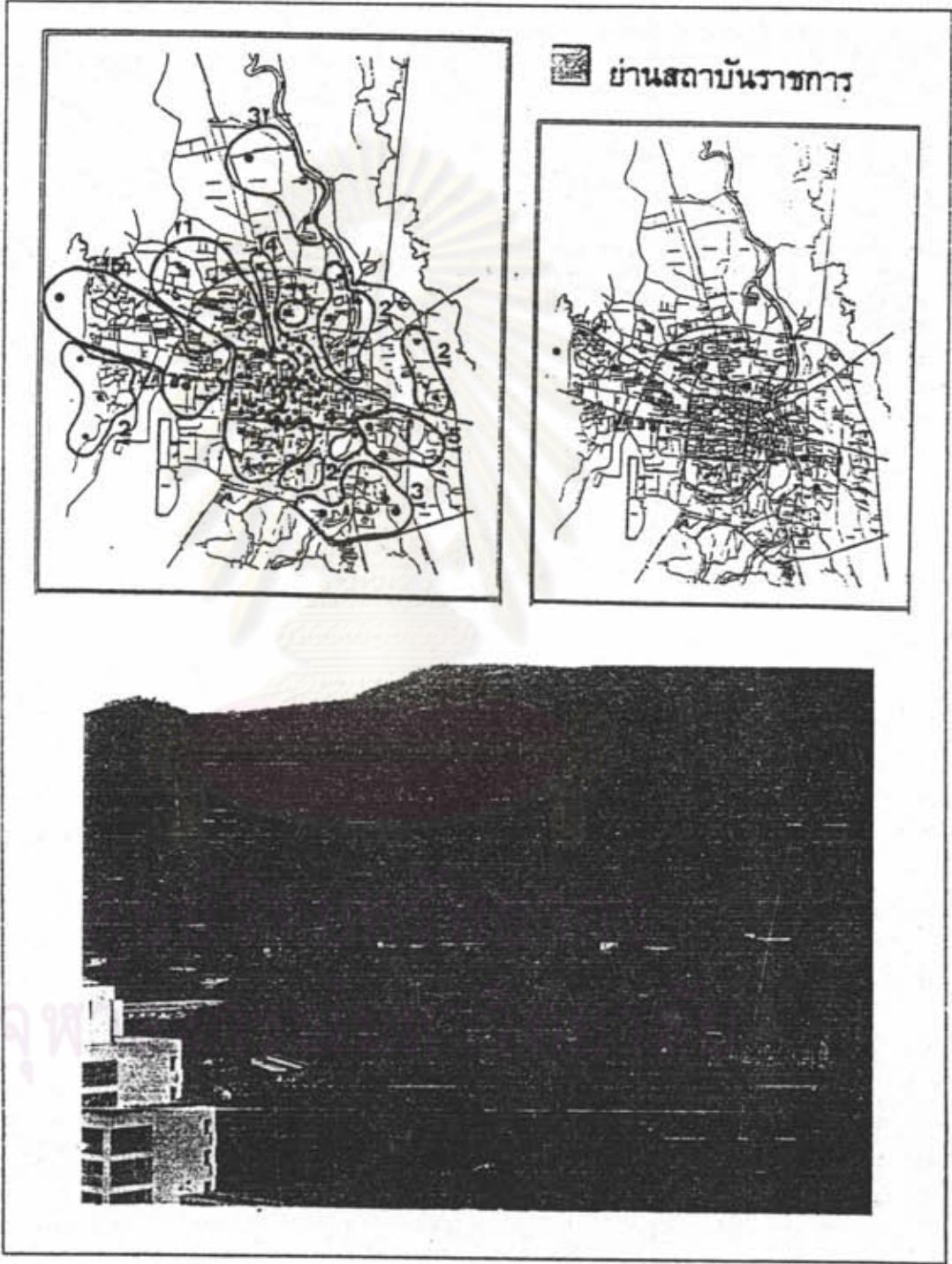
เขตที่เด่นชัดในด้านลักษณะทางกายภาพ โดยเฉพาะความหนาแน่นของอาคารและผู้คนที่สัญจรวักไว้อุทิศตลอดวัน มีการเข้าใช้พื้นที่ภายในย่านพาณิชย์กรรมอย่างเต็มที่เนื่องจากที่ดินมีราคาสูงมากจากการวิเคราะห์สภาพองค์ประกอบทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมในระดับวัดที่กล่าวมาแล้วนั้นพบว่า วัดในย่านพาณิชย์กรรมมีปัญหาร้ายแรง เนื่องจากพื้นที่ว่างในบริเวณวัดและโดยรอบวัดก่อให้เกิดผลกระทบต่อชนในเชิงเศรษฐกิจ จึงมีการเข้าใช้พื้นที่ภายในบริเวณวัดอย่างไม่คำนึงถึงสภาพทางทัศนภาพและความเป็น "วัด" โดยส่วนใหญ่ในย่านนี้จะตั้งอยู่บริเวณริมถนนสายหลักและรอง ปัญหาในด้านทัศนภาพที่พบ คือ อาคารพาณิชย์ที่สร้างขึ้นบดบังบริเวณหน้าวัด รวมถึงความระเกะระกะของรถที่จอดบริเวณโดยรอบวัด บ้างโฆษณา สิ่งก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีมากขึ้นเรื่อย ๆ และปราศจากการควบคุม

2. ความเขียว : บริเวณโดยส่วนใหญ่ของย่านขาด

แคลนความเขียวครึ้มของต้นไม้อย่างมากหากเปรียบเทียบกับย่านอื่น ๆ จากการสำรวจวัดช่วยสร้างความเขียวให้แก่พื้นที่ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากภายในวัดยังมีบริเวณว่างพอ หากทุกวัดในย่านนี้ปลูกต้นไม้บริเวณหน้าวัดแล้วจะช่วยส่งเสริมทัศนภาพและมุมมองในระดับย่านได้เป็นอย่างดีจึงสมควรหาแนวทางและมาตรการแก้ไข และปรับปรุงต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ย่านสถาบันราชการ

ก. สภาพแวดล้อมและความเป็นมาของพื้นที่

ย่านสถาบันราชการมี 2 บริเวณ คือ

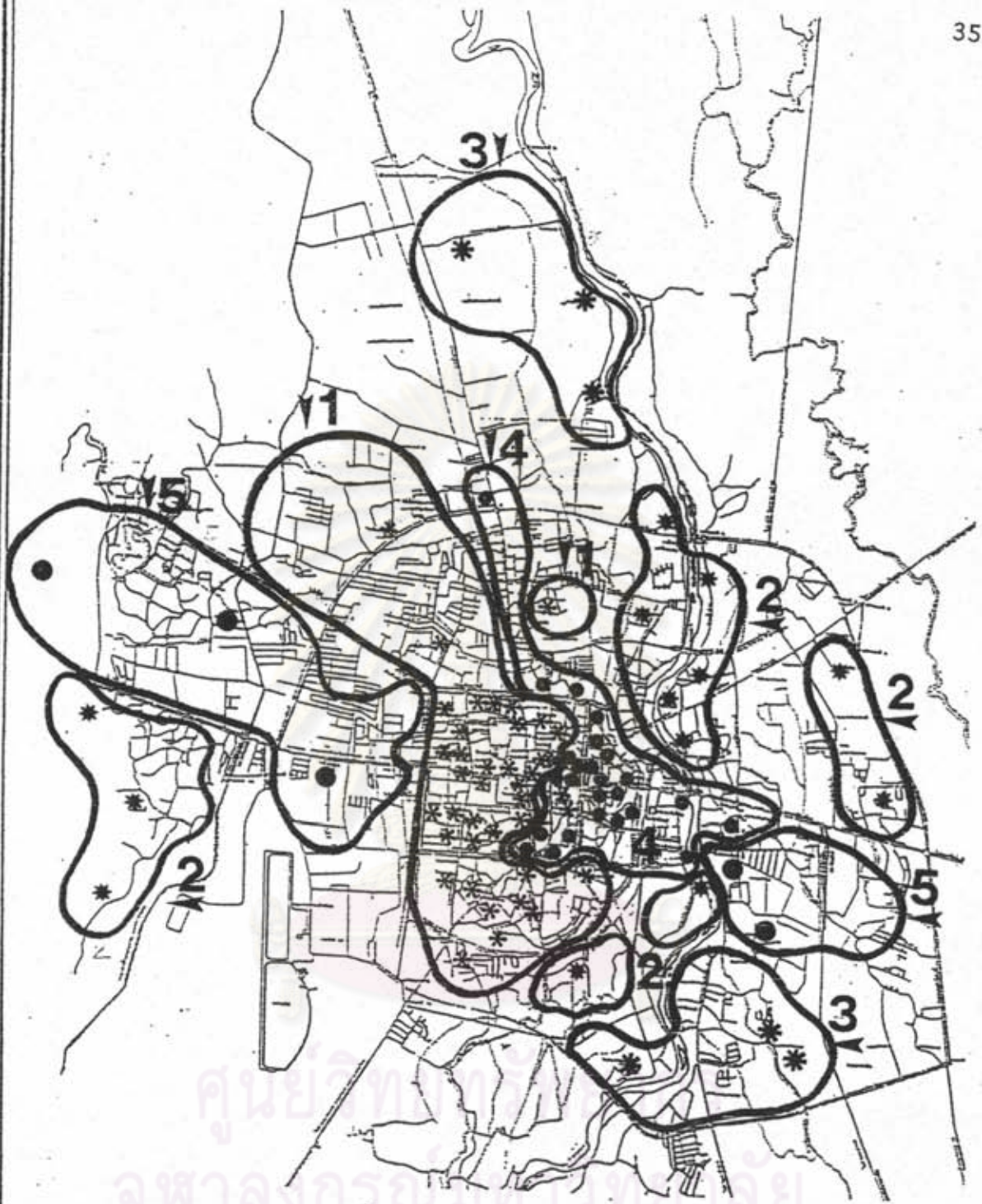
1. บริเวณเชิงคอกสุเทพ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โรงพยาบาลสวนดอก กรมทางหลวง องค์การสวนสัตว์
สถาบันพัฒนาแหล่งน้ำคอนคัน องค์การส่งเสริมโคนม ฯลฯ
2. บริเวณทิศตะวันออกของเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของ
ค่ายกาวิละ ชุมชนกาวิละ และโรงพยาบาลค่ายกาวิละ

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในย่านเชิงคอก
ประมาณ 25 ปีที่ผ่านมาเห็นได้ชัดจาก การตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่ม
ต้นของการพัฒนาทางกายภาพของเมืองในย่านเชิงคอก พร้อม ๆ กับการสร้างแนวคลองชลประทาน
ขนานกับคอกสุเทพขนานจากเหนือลงใต้ สภาพในปัจจุบันย่านสถาบันราชการในบริเวณต่าง ๆ มี
ความสัมพันธ์กับย่านหรือชุมชนอื่น ๆ ในบริเวณโคตรรอบ เช่น สถาบันราชการบริเวณเชิงคอกมี
ความสัมพันธ์กับย่านพักอาศัยและพาณิชยกรรมรอบบริเวณถนนหัวขี้แก้ว และถนนสุเทพ หรือสถาบัน
ทหาร (ค่ายกาวิละ) มีความสัมพันธ์กับย่านพักอาศัยและพาณิชยกรรมบริเวณถนนเจริญเมือง และ
หนองหอยเป็นต้น สภาพแวดล้อมและความเป็นมาของย่านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในคอนคันนี้ได้
แสดงให้เห็นถึงย่านสถาบันราชการด้วยเนื่องจากอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

ข. ลักษณะทางสังคมในพื้นที่

ลักษณะทางสังคมเป็นกลุ่มข้าราชการย่านพักอาศัย
ส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะการจักรวรรของรัฐ มีความสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ มีการรวมตัวที่เห็นได้ชัด
เช่น ในงานบุญ-ประเพณีต่าง ๆ ความสังกัดของตน มีความเป็นส่วนตัวสูง ความคุ้นเคยเป็น
แบบเพื่อนบ้านห่าง ๆ กระจายตัวอยู่ภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ปลาถนนหัวขี้แก้ว กองบิน 41
รอบ ๆ วัดสวนดอก และบริเวณค่ายกาวิละและโคตรรอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แสดง : การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

แผนที่ 4.13

สัญลักษณ์

วัด

1 ย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก

4 ย่านพาณิชยกรรม

2 ย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง

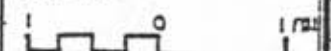
5 ย่านสถาบันราชการ

3 ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

ทิศเหนือ

มาตราส่วน

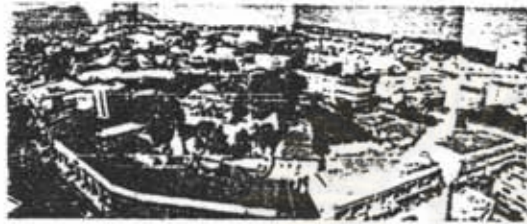
ที่มา :

4.3.2.1 ปัญหาสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

(การประเมินปัญหาสภาพ

แวดล้อม : ระดับย่าน)

จากการศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมวัดในระดับย่าน สามารถประเมินสภาพปัญหาหลักได้ 7 ประการ

สภาพแวดล้อมของวัดในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางลบมากขึ้น อันเนื่องมาจากการใช้ที่ดินของวัด และสภาพแวดล้อมของชุมชนข้างเคียง สภาพปัญหาของวัดในระดับย่านภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่พบทั้ง 7 ประการนี้ เป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัดในย่านต่าง ๆ โดยแต่ละย่านมีค่าน้ำหนักของปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ปัญหาสภาพบริเวณโดยรอบ ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่และมี

ผลกระทบต่อวัดคือ การใช้ที่ดินในย่านที่พักอาศัยหนาแน่นมาก และย่านพาณิชย์กรรม (ดูตารางที่ 4) สภาพบริเวณวัดที่อยู่ในย่านพาณิชย์กรรมโดยส่วนใหญ่มีพื้นที่น้อย แต่มีบทบาทที่สำคัญต่อบริเวณโดยรอบในสัดส่วนที่สูง นอกจากนี้ราคาที่ดินในย่านนี้มีราคาสูง และความหนาแน่นของอาคารรวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และสภาพบริเวณโดยรอบวัดมีอยู่ตลอดเวลา อาคารพาณิชย์ที่มีระยะประชิดและจำนวนชั้นมากนั้นก่อให้เกิดปัญหาการบดบังสภาพความสวยงามในเชิงทัศนภาพของวัดต่อชุมชน และในย่านที่พักอาศัยหนาแน่นมากนั้นปัญหาหลักที่พบคือ การรुकล้ำที่วัด และโดยเฉพาะวัดที่มีพื้นที่ให้เข้าอยู่อาศัยมักจะมีสภาพของอาคารหรือสิ่งก่อสร้างกึ่งถาวรที่ไม่เหมาะสมอยู่โดยรอบบริเวณวัด

จากการประเมินสภาพปัญหาบริเวณโดยรอบวัดนั้น ย่านที่มีปัญหาหนักที่สุดจากการสำรวจคือ ย่านพาณิชย์กรรม ซึ่งมีปัญหาในระดับที่ร้ายแรงมากโดยปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ การสร้างอาคารพาณิชย์ การให้เช่าที่หน้าวัด ประกอบกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ค้าเฟ้ สแน็กบาร์ ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ บุชชกรกิจท่องเที่ยว หาบเร่ แผงลอย ร้านอาหาร เป็นต้น

2) ปัญหาสภาพการเข้าถึงและการสัญจร ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มวัดในอำเภอพาณิชย์กรรม และอำเภอพิศณุพนันนอช เช่น กลุ่มวัดในอำเภอพาณิชย์กรรมบริเวณถนนท่าแพ ว่างม่อช การเข้าถึงค่อนข้างลำบากเนื่องจากวัดโดยส่วนใหญ่ให้เข้าที่หน้าวัด ทางเข้าวัดมักจะเปิดเป็นเพียงช่องเล็ก ๆ และป้ายบอกชื่อวัดบางแห่งถูกอาคารร้านค้า หรือพุ่มไม้บังทำให้เกิดปัญหาความซับซ้อนทางเข้าเกิดขึ้น ปัญหาอีกประการคือ การสัญจรบริเวณหน้าวัดเกือบตลอดทั้งวันสภาพการจราจรที่ติดขัดและผู้ที่มาติดต่อธุรกิจในพื้นที่มักจะจอดรถบริเวณด้านหน้าและด้านข้างวัด ทำให้ปัญหาการสัญจรที่มีมากในอำเภอพาณิชย์กรรมทวีความรุนแรงขึ้นอีก ส่วนอำเภอที่มีปัญหาการเข้าถึงและการสัญจรรองลงมาได้แก่ อำเภอพิศณุพนันนอช นั้น สภาพปัญหาโดยส่วนใหญ่ที่พบคือ ทางแยกจากถนนใหญ่เข้าสู่วัดมีสภาพไม่ดี และเป็นอิฐ หินคินลูกรัง โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนสภาพการเข้าถึงและการสัญจรมีความยากลำบาก และระยะทางจากถนนสายหลักเข้าสู่ตัววัดนั้นจากการสำรวจโดยส่วนใหญ่มีระยะทางมากกว่า 1 กิโลเมตร

3) ปัญหาสภาพความสวยงามในเชิงทัศนภาพของวัดต่อชุมชน
จากการสำรวจมักเกิดจากปัญหาหลัก ๆ คือ

3.1 ปัญหาการใช้ที่ดินข้างเคียง บริเวณโดยรอบวัด การสร้างอาคารประชิดคบังโดยรอบบริเวณวัด (วัดสร้างเอง-ผู้อื่นสร้าง)

3.2 ปัญหาการมองเห็น ระยะการมองเห็นเจดีย์หรือวิหารไม่สามารถมองเห็นได้เนื่องจาก สภาพของกลุ่มอาคารสูง (ความหนาแน่น) ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ การบุกรุกสร้างที่พักอาศัยในเขตวัด การติดตั้งระบบสาธารณูปโภค เช่น สายโทรศัพท์ สายไฟฟ้า หม้อแปลงไฟฟ้า

3.3 ปัญหาสภาพแวดล้อมโดยรอบวัด เช่น จุดจอดรถรับส่ง (สองแถวแดง สามล้อ-สามล้อเครื่อง) ป้ายรถประจำทาง บริเวณหน้าวัด รถเข็นหาบเร่ แผงลอย

3.4 ปัญหารูปแบบสถาปัตยกรรม ทั้งภายในวัดและบริเวณโดยรอบวัด รูปแบบของสถาปัตยกรรมภายในวัดโดยส่วนใหญ่เป็นรูปทรงแบบใหม่ที่ไม่เหมาะสม ส่วนสภาพบริเวณโดยรอบวัดมีการสร้างรูปแบบของอาคารที่รุ่มอาคารสง่างามของวัด

4) ปัญหาสภาพความเขียวขจีและความสงบ สภาพของวัดในอำเภอพาณิชย์กรรมขาดแคลนความเขียวของต้นไม้ และองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสงบ ร่มเย็นต่อจิตใจผู้พบเห็นได้ วัดที่มีปัญหานักที่สุดได้แก่ วัดพวกข้าง และใน

ว่านพักอาศัยหนาแน่นมาก ได้แก่ วัดควรคำม้า วัดพนเทียร และวัดพันเตา ส่วนสภาพความสงบ โดยส่วนใหญ่วัดที่มีที่ตั้งดีริมถนนสายหลัก โดยเฉพาะในย่านพาณิชย์กรรมและที่พักอาศัยหนาแน่นมากจะมีปัญหามากที่สุด

5) ปัญหาสภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด

โดยรอบบริเวณ วัดส่วนใหญ่ที่พบได้แก่ ปัญหาสัตว์เลื้อย ปัญหามลภาวะ เช่น น้ำเน่าสกปรก ขยะหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งก่อสร้าง รวมถึงภาวะทางอากาศและเสียงซึ่งเกิดจากปัญหาการจราจร และกิจกรรมโดยรอบวัด เช่น บ้านเช่า อู่ซ่อมรถยนต์ ร้านทำเฟอร์นิเจอร์ ร้านทำเหล็ก เป็นต้น โดยย่านพาณิชย์กรรมและที่พักอาศัยหนาแน่นมากมีปัญหามากที่สุดทั้งนี้เกิดจากร่มรื่นข้างเคียงทั้งสิ้น

6) ปัญหาสภาพมลภาวะ ย่านที่มีปัญหามากที่สุดได้แก่ ย่าน

พาณิชย์กรรม รองลงมาได้แก่ ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อยและย่านสถาบันราชการ ส่วนใหญ่จะเกิดจากสภาพบริเวณที่โล่งว่างโดยรอบวัดมักจะเป็นที่ทิ้งขยะไม่ว่าจะเป็นรองวัดเองหรือชุมชนโดยรอบ เป็นแหล่งสะสมน้ำเสีย

7) ปัญหาสภาพที่โล่งว่าง บริเวณโดยรอบวัด ย่านที่มีปัญหา

หนักที่สุดได้แก่ ย่านพาณิชย์กรรม รองลงมาได้แก่ สถาบันราชการและที่พักอาศัยหนาแน่นน้อย และปานกลาง สภาพปัญหาที่พบคือ ที่โล่งว่างบริเวณโดยรอบมักจะถูกอาคารดูแล กลายเป็นปัญหาหลักที่พบแทบทุกย่าน คือ ที่ทิ้งขยะ ที่รกร้าง ชุมชนแออัด หรือสถานบริการทางเพศ เป็นต้น ลักษณะของปัญหาอีกประการที่พบคือ การขาดแคลนสภาพที่โล่งว่างภายในย่านนั้น ๆ เช่น ย่านพาณิชย์กรรม ย่านที่พักอาศัยหนาแน่นมากและย่านสถาบันราชการ จึงสมควรหาขนาดอาคาร สันนิษฐานและส่งเสริมให้บริเวณวัดและวัดร้าง เป็นที่โล่งว่างที่มีคุณค่าในด้านทัศนภาพและความเขียวครึ้มแก่ชุมชนโดยรอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.17 การประเมินคุณภาพของภาพบุคคลในระดับอำเภอ

ประเภท	ระดับอำเภอ										ระดับจังหวัด										รวม									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		21	22	23	24	25	26	27	28	29
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
5	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
8	25	12	12	24	25	25	28	22	12	33	10	22	20	15	18	23	41	23	15	32	31	18	26	10	27	25	29	27	32	
TH	6.8	0.6	7.8	4.5	4.6	5.8	4.2	0.8	7.4	1.9	3.9	5.5	1.8	2.8	4.2	10	4.2	1.6	7.1	8.8	5.2	0.6	3.5	7.1	6.1	5.5	7.1	8.1		
รวม	16	27	37	30	21	16	16	11	23	37	3	20	20	9	32	29	23	1	23	32	4	8	30	15	40	12	4	10	12	

ประเภท	ระดับอำเภอ										ระดับจังหวัด										รวม								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		21	22	23	24	25	26	27	28
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
TH	15	37	30	17	24	31	24	30	9	20	20	11	32	300						29	22	16	20	21	24	152			
รวม	2.1	10	7.5	2.9	5.4	7.6	5.4	7.5	0.8	3.9	0.7	6.2								7.2	6.9	0.0	2.2	2.8	10				

ระดับอำเภอ	1	2	3	4	5	6
ระดับจังหวัด	1	2	3	4	5	6
รวม	1	2	3	4	5	6

สรุป การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมวัดในระดับย่าน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนในระดับย่าน พบว่า เมื่อพิจารณาจากที่ตั้งและการใช้ที่ดินโดยรอบวัดแล้วสามารถแบ่งกลุ่มวัดในย่านต่าง ๆ ได้ เป็น 5 ย่าน ประกอบด้วย ย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก ย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย ย่านสถาบันราชการ และย่านพาณิชย์กรรม จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน พบว่า วัดในย่านพาณิชย์กรรมมีความสัมพันธ์กับชุมชนในเชิงสังคมและเชิงเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ส่วนวัดในย่านพักอาศัยหนาแน่นมากในทางตอนใต้ของเมือง และย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลางและหนาแน่นน้อย มีความสัมพันธ์กับวัดในเชิงสังคมเป็นอย่างดีโดยเฉพาะ ย่านพักอาศัยหนาแน่นมากทางตอนต้นของย่านและหนาแน่นน้อย ถึงแม้บทบาทในเชิงสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้วก็ตาม ส่วนความสัมพันธ์ของย่านสถาบันราชการกับวัดมีเป็นบางครั้งคราวจะเห็นได้ชัดเจนในช่วงระยะเวลางานบุญ-ประเพณี จากสภาพความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน-บ้านกับวัด แสดงให้เห็นถึง ชาวเชียงใหม่ยังมีความสัมพันธ์กับวัดค่อนข้างเห็นชวแน่นโดยเฉพาะในระดับวัยกลางคนจนถึงวัยสูงอายุ ซึ่งในปัจจุบันยังสามารถเห็นชาวบ้านเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรมในวัดประจำของชุมชนได้ทุกวันพระ และทุกงานบุญ

ผลสรุปของปัญหาสภาพแวดล้อมวัดในระดับย่าน พบว่า ย่านที่พักอาศัยหนาแน่นมากมีจำนวนวัดมากที่สุดถึง 40 วัด รองลงมาได้แก่ ย่านพาณิชย์กรรมมีวัด 24 วัด และย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลางมี 13 วัด ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อยมี 6 วัด ย่านสถาบันราชการมี 5 วัดตามลำดับ ซึ่งในแต่ละย่านมีข้อดีและสภาพปัญหา ดังนี้

- 1) ย่านพักอาศัยหนาแน่นมากมีปัญหาสภาพที่โล่งว่างมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สภาพมลภาวะความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด สภาพบริเวณโดยรอบตามลำดับ
- 2) ย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลางมีปัญหาสภาพที่โล่งว่างมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สภาพมลภาวะและความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 3) ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย มีสภาพปัญหามลภาวะและสภาพที่โล่งว่างมากที่สุด
- 4) ย่านพาณิชย์กรรม มีสภาพปัญหาพื้นที่โล่งว่างและสภาพบริเวณโดยรอบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความเขียวครึ้มและความสงบ

5) ย่านสถาบันราชการ มีสภาพปัญหาที่โล่งว่างและ
มลภาวะมากที่สุด

จะเห็นว่าทุกย่านจะมีปัญหาในเรื่องสภาพที่โล่งว่าง
และปัญหามลภาวะบริเวณโดยรอบวัดมากที่สุด ส่วนย่านพาณิชย์กรรมจะมีปัญหาสภาพที่โล่งว่างสภาพ
บริเวณโดยรอบ และสภาพความเขีฮวคร้มมากที่สุด ในประเด็นของการมีปัญหาน้อยที่สุดหรือไม่มี
ปัญหาเลยนั้น ย่านสถาบันราชการและที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยจะมีสภาพความเขีฮวคร้มและความ
สงบเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นที่สุด ย่านที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลาง สภาพความสวยงามในเชิง
ทัศนภาพของวัดคู่ชุมชนจะเป็นตัวเด่น ส่วนย่านที่พักอาศัยหนาแน่นมากและย่านพาณิชย์กรรม
การเข้าถึงและการสัญจรจะมีข้อดีมากที่สุดเนื่องจากเป็นย่านที่มีความสำคัญของเมือง จึงเป็นข้อดี
และปัญหาที่สมควรนำมาพิจารณาในการวางแผนอนุรักษ์พัฒนาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

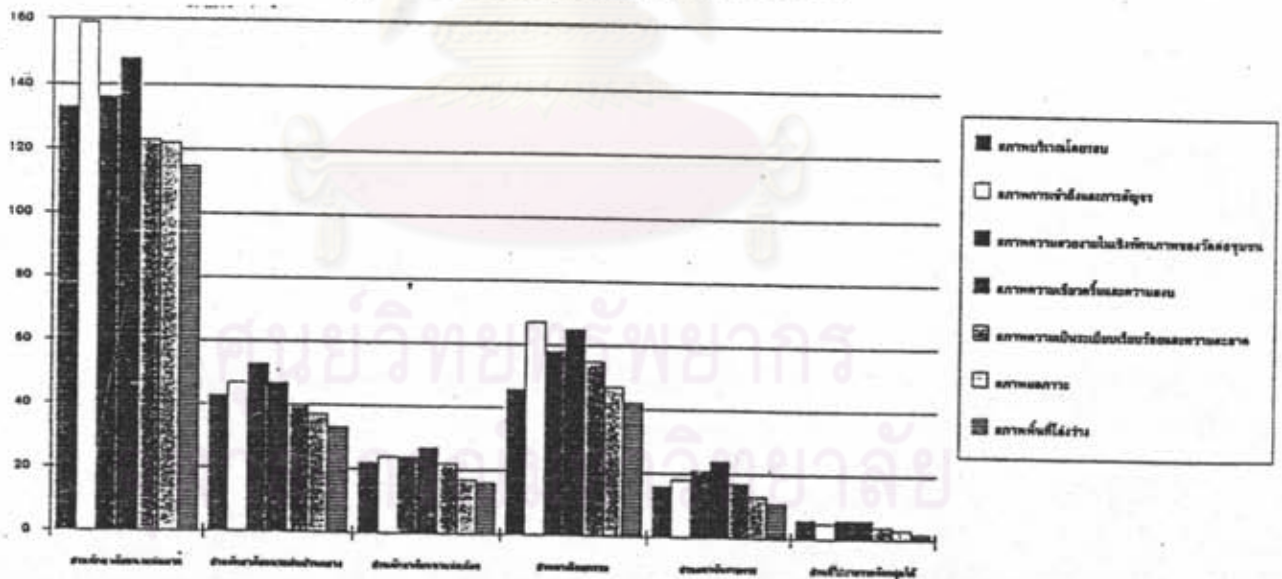
ตารางที่ 4.18 การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

ย่าน	สภาพปัญหา	
<p>ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพที่โล่งว่าง - มลภาวะ - ความไม่ระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด - สภาพบริเวณโดยรอบ - ความสวยงามในเชิงทัศนภาพของชุมชน - ความเขียวขจีและความสงบ - การเข้าถึงและการสัญจร ● 	<p>(มีปัญหามาก)</p> <p>▼</p> <p>(ปัญหาน้อยสุด)</p>
<p>ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพที่โล่งว่าง - มลภาวะ - ความไม่ระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด - สภาพบริเวณโดยรอบ - การเข้าถึงและการสัญจร และความเขียวขจีและความสงบ - ความสวยงามในเชิงทัศนภาพของชุมชน ● 	<p>(มีปัญหามาก)</p> <p>▼</p> <p>(ปัญหาน้อยสุด)</p>
<p>ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพที่โล่งว่าง - สภาพมลภาวะ - ความไม่ระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด และสภาพบริเวณโดยรอบ - ความสวยงามในเชิงทัศนภาพของชุมชน และการเข้าถึงและการสัญจร - ความเขียวขจีและความสงบ ● 	<p>(มีปัญหามาก)</p> <p>▼</p> <p>(ปัญหาน้อยสุด)</p>
<p>พื้นที่ชานเมือง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพที่โล่งว่าง - บริเวณโดยรอบ - มลภาวะ - ความไม่ระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด - ความสวยงามในเชิงทัศนภาพของชุมชน - ความเขียวขจีและความสงบ - การเข้าถึงและการสัญจร ● 	<p>(มีปัญหามาก)</p> <p>▼</p> <p>(ปัญหาน้อยสุด)</p>
<p>พื้นที่ชานเมือง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพที่โล่งว่าง - สภาพมลภาวะ - ความไม่ระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด - การเข้าถึงและการสัญจร - สภาพบริเวณโดยรอบ, สภาพความสวยงามในเชิงทัศนภาพของชุมชน และความเขียวขจีและความสงบ ● 	<p>(มีปัญหามาก)</p> <p>▼</p> <p>(ปัญหาน้อยสุด)</p>

ตารางที่ 4.19 การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

	ผ่านทุกข้อดีทั้งหมดมากที่สุด	ผ่านทุกข้อดีทั้งหมดปานกลาง	ผ่านทุกข้อดีทั้งหมดน้อย	ผ่านเพียงข้อมธรรม	ผ่านสถาบันราชการ	ผ่านที่ไม่สามารถจัดกลุ่มได้
สภาพบริเวณโดยรอบ	133	43	22	46	16	6
สภาพการเข้าถึงและการสัญจร	159	47	24	67	18	5
สภาพความสวยงามในเชิงทัศนภาพของวัดศุภชูน	136	53	24	58	21	6
สภาพความเขียวครึ้มและความสงบ	148	47	27	65	24	6
สภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด	123	40	22	55	17	4
สภาพมลภาวะ	122	37	17	47	13	3
สภาพพื้นที่โล่งว่าง	115	33	16	42	11	2
ค่าคะแนนเฉลี่ย	240	78	42	144	30	6

การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

หมายเหตุ : ค่าคะแนนรวมค่าสุดมีปัญหามากที่สุด

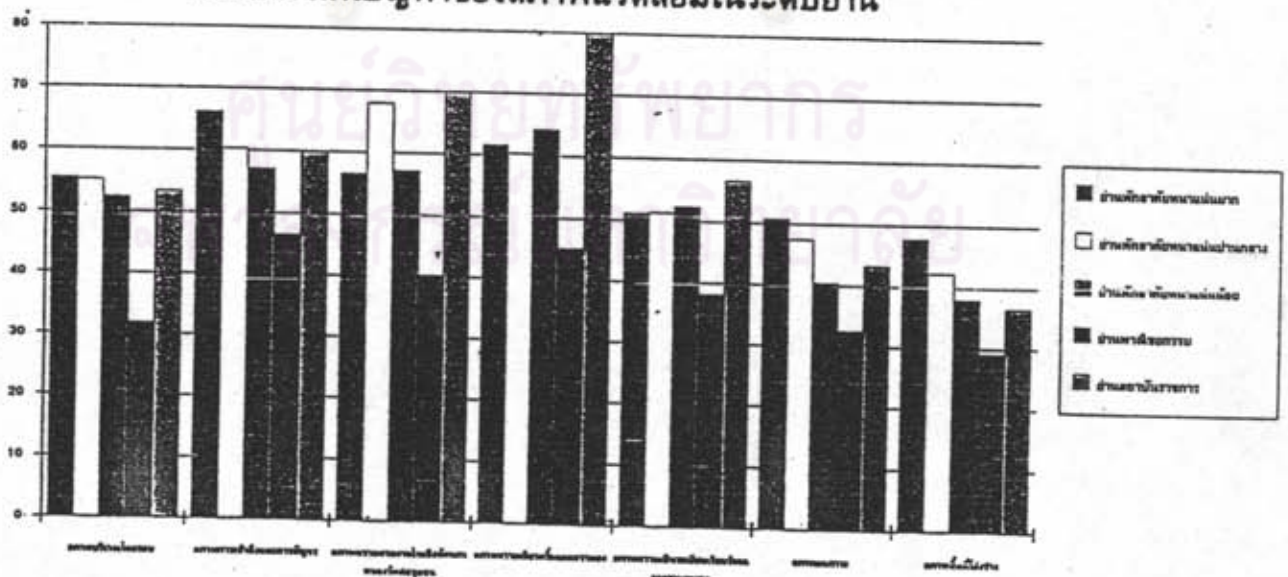
: ค่าคะแนนรวมสูงสุดมีปัญหาน้อยที่สุด หรือไม่มีปัญหา

ในการประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมวัดในระดับย่านจาก สัดส่วนของจำนวนวัดในแต่ละย่านที่ไม่เท่ากันนั้น เมื่อนำค่าคะแนนจากการสำรวจมาปรับฐานให้มีความเท่าเทียมกันแล้วผลจากถุวิเคราะห์ และความเป็นจริงของสภาพปัญหาวัดในประเด็นต่าง ๆ นั้น จากแผนภูมิที่ 4.20 สรุปให้เห็นได้ว่าวัดในย่านพาณิชย์กรรมมีปัญหามากที่สุด จากค่าคะแนนรวมและระดับสภาพของวัดในย่านพาณิชย์กรรมค่อนข้างต่ำมาก รองลงมาได้แก่ย่านหักอาศัย และย่านสถาบันราชการ

ตารางที่ 4.20 การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

	ย่านหักอาศัยหนาแน่นมาก	ย่านหักอาศัยหนาแน่นปานกลาง	ย่านหักอาศัยหนาแน่นน้อย	ย่านพาณิชย์กรรม	ย่านสถาบันราชการ	ย่านที่ไม่สามารถจัดกลุ่มได้
สภาพบริเวณโดยรอบ	55	55	52	32	53	100
สภาพการเข้าถึงและการสัญจร	66	60	57	47	60	83
สภาพความสวยงามในเชิงทัศนภาพของวัดต่อชุมชน	57	68	57	40	70	100
สภาพความเขียวครึ้มและความสงบ	62	60	64	45	80	100
สภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด	51	51	52	38	57	67
สภาพมลภาวะ	51	47	40	33	43	50
สภาพพื้นที่โล่งว่าง	48	42	38	29	37	33
ค่าคะแนนเต็ม	100	100	100	100	100	100

การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

หมายเหตุ : ค่าคะแนนรวมต่ำสุดมีปัญหามากที่สุด

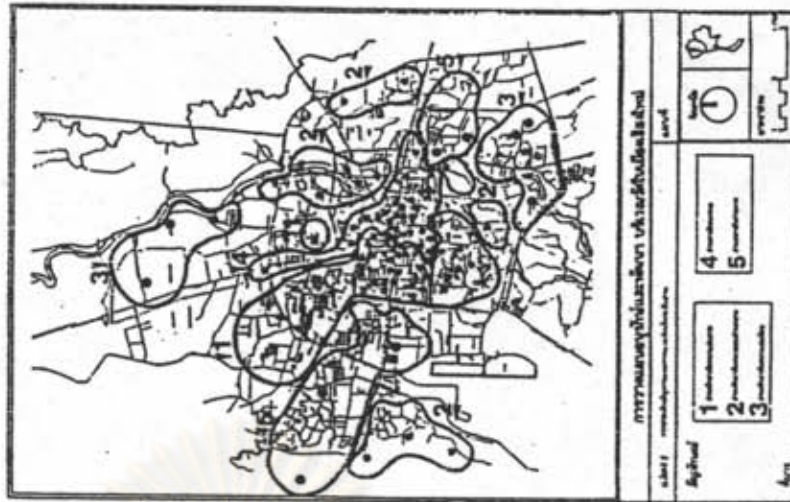
: ค่าคะแนนรวมสูงสุดมีปัญหาที่น้อยที่สุด หรือไม่มีปัญหา

แผนผัง 4.21 สู่การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อม

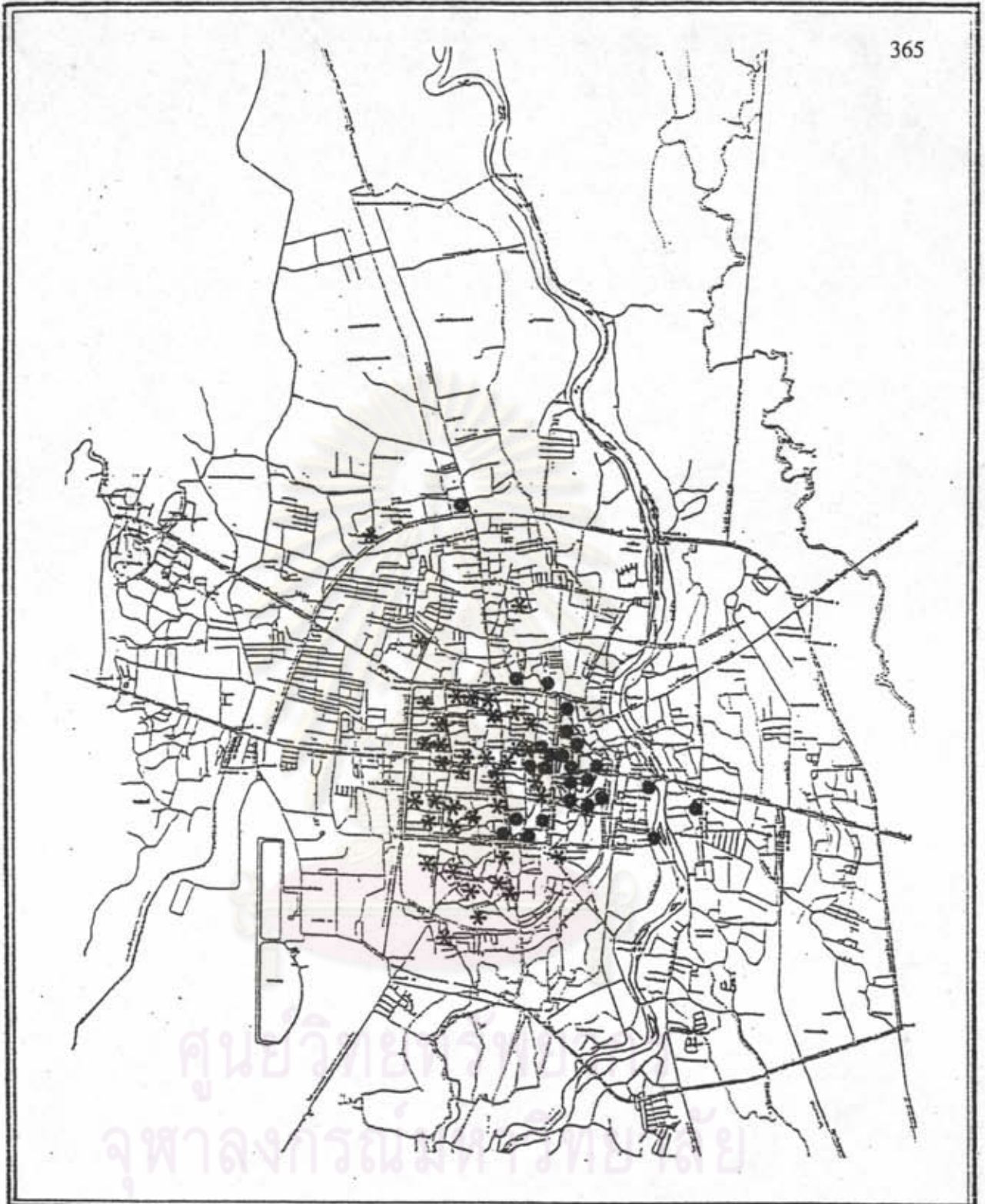
ลำดับ	ปัญหา	จำนวน	พื้นที่/ค่าเสียหาย	อันดับ
1	น้ำเสีย	41	10.00	1
2	ฝุ่น	35	8.00	2
3	เสียง	33	7.40	3
4	รถจักรยาน	30	7.50	4
5	น้ำ	28	7.10	4
6	น้ำท่วม	28	7.10	4
7	น้ำประปา	32	7.10	4
8	น้ำเสีย	31	6.77	8
9	น้ำเสีย	30	6.45	9
10	น้ำเสีย	29	6.17	10
11	น้ำเสีย	28	5.81	11
12	น้ำเสีย	27	5.48	12
13	น้ำเสีย	27	5.40	12
14	น้ำเสีย	27	5.40	12
15	น้ำเสีย	26	5.15	15
16	น้ำเสีย	25	4.84	16
17	น้ำเสีย	25	4.84	16
18	น้ำเสีย	25	4.84	16
19	น้ำเสีย	25	4.84	16
20	น้ำเสีย	25	4.84	16
21	น้ำเสีย	24	4.52	21
22	น้ำเสีย	24	4.52	21
23	น้ำเสีย	23	4.18	23
24	น้ำเสีย	23	4.18	23
25	น้ำเสีย	23	4.18	23
26	น้ำเสีย	22	3.87	26
27	น้ำเสีย	22	3.87	26
28	น้ำเสีย	20	3.22	28
29	น้ำเสีย	18	2.88	29
30	น้ำเสีย	16	1.84	30
31	น้ำเสีย	16	1.84	30
32	น้ำเสีย	15	1.61	32
33	น้ำเสีย	15	1.61	32
34	น้ำเสีย	15	1.61	32
35	น้ำเสีย	14	1.29	35
36	น้ำเสีย	13	0.97	36
37	น้ำเสีย	12	0.65	37
38	น้ำเสีย	12	0.65	37
39	น้ำเสีย	12	0.65	37
40	น้ำเสีย	12	0.65	37
41	น้ำเสีย	12	0.65	37
42	น้ำเสีย	12	0.65	37
43	น้ำเสีย	12	0.65	37
44	น้ำเสีย	12	0.65	37
45	น้ำเสีย	12	0.65	37
46	น้ำเสีย	12	0.65	37

ลำดับ	ปัญหา	จำนวน	พื้นที่/ค่าเสียหาย	อันดับ
41	น้ำเสีย	37	10.00	1
42	น้ำเสีย	32	8.21	2
43	น้ำเสีย	31	7.40	3
44	น้ำเสีย	30	7.50	4
45	น้ำเสีย	30	7.60	4
46	น้ำเสีย	24	5.38	6
47	น้ำเสีย	24	5.35	6
48	น้ำเสีย	20	3.93	8
49	น้ำเสีย	20	3.93	8
50	น้ำเสีย	17	2.86	10
51	น้ำเสีย	15	2.14	11
52	น้ำเสีย	11	0.71	18
53	น้ำเสีย	8	0.00	13
54	น้ำเสีย	24	10.00	1
55	น้ำเสีย	22	8.88	2
56	น้ำเสีย	20	7.22	3
57	น้ำเสีย	21	2.74	4
58	น้ำเสีย	20	2.22	5
59	น้ำเสีย	18	0.00	6
60	น้ำเสีย	22	10.00	1
61	น้ำเสีย	22	8.42	2
62	น้ำเสีย	20	8.45	3
63	น้ำเสีย	24	6.34	4
64	น้ำเสีย	22	5.77	5
65	น้ำเสีย	20	5.00	6
66	น้ำเสีย	19	4.62	7
67	น้ำเสีย	18	4.23	8
68	น้ำเสีย	18	4.23	8
69	น้ำเสีย	18	4.23	8
70	น้ำเสีย	13	2.31	11
71	น้ำเสีย	13	2.31	11
72	น้ำเสีย	12	1.82	13
73	น้ำเสีย	11	1.54	14
74	น้ำเสีย	11	1.54	14
75	น้ำเสีย	11	1.54	14
76	น้ำเสีย	10	1.15	17
77	น้ำเสีย	10	1.15	17
78	น้ำเสีย	10	1.15	17
79	น้ำเสีย	8	0.71	20
80	น้ำเสีย	8	0.36	21
81	น้ำเสีย	8	0.36	21
82	น้ำเสีย	7	0.00	23
83	น้ำเสีย	7	0.00	23
84	น้ำเสีย	7	0.00	23

ลำดับ	ปัญหา	จำนวน	พื้นที่/ค่าเสียหาย	อันดับ
85	น้ำเสีย	34	10.00	1
86	น้ำเสีย	27	8.50	2
87	น้ำเสีย	24	6.00	3
88	น้ำเสีย	19	2.00	4
89	น้ำเสีย	14	0.00	5
90	น้ำเสีย	32	10.00	1

การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อม
ในระดับย่าน

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แสดง : กลุ่มวัดที่มีปัญหาในด้านสภาพแวดล้อมในระดับย่าน

แผนที่ 4.14

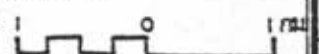
สัญลักษณ์ * วัดในย่านที่อาศัยหนาแน่นมาก

● วัดในย่านพาณิชย์กรรม

ทิศเหนือ

มาตราส่วน

ที่มา :

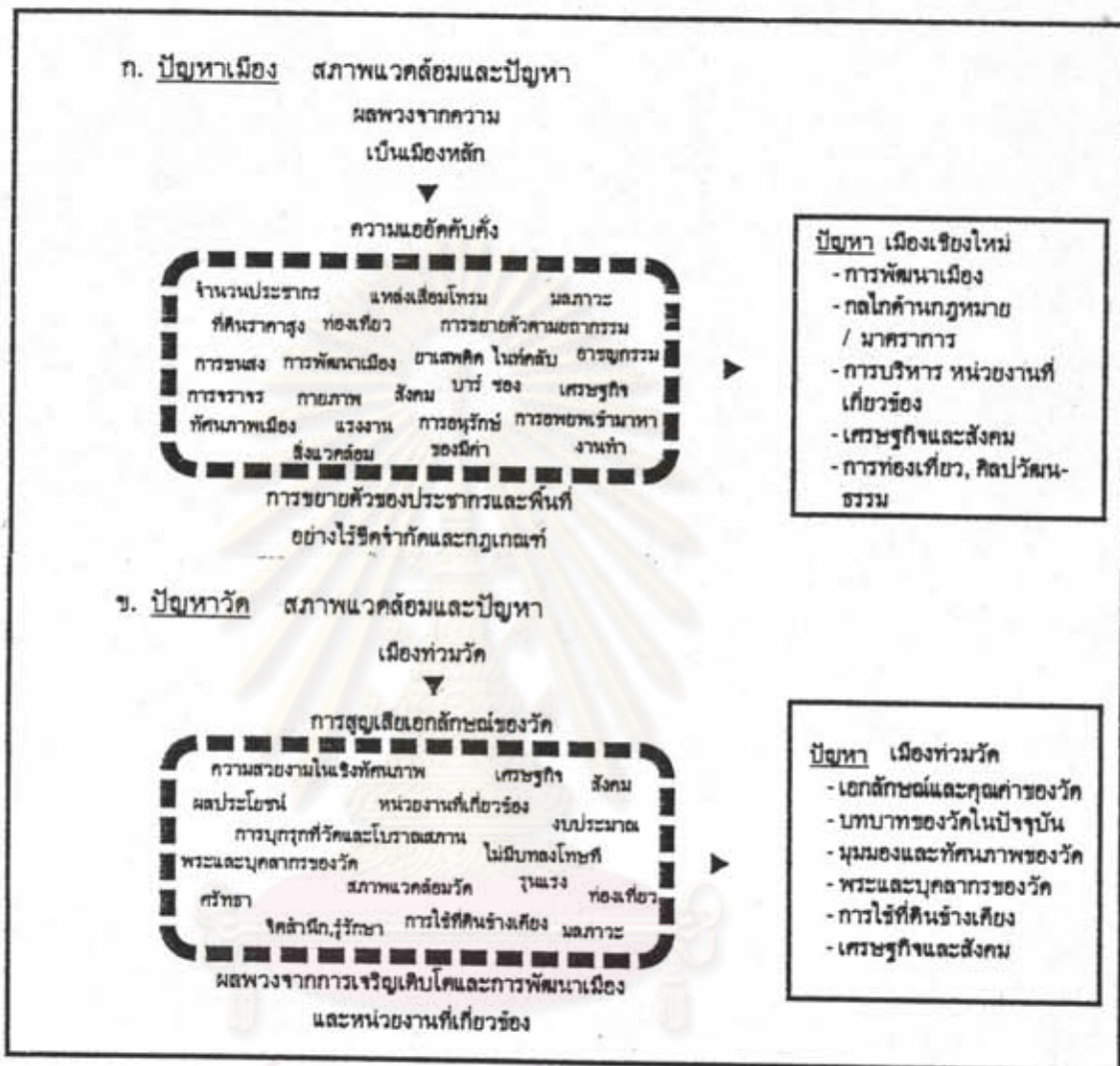
4.3.3 ระดับเมือง

วัดที่มีบทบาทในระดับเมืองโดยส่วนใหญ่จะมีบทบาทสำคัญในหลายด้าน และมีความต่อเนื่องของบทบาทและคงความสำคัญของวัดมาโดยตลอด วัดที่มีความสำคัญที่สุดในระดับเมืองดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทที่ 4 นั้น เช่น วัดพระบรมธาตุคอสุเทพ ซึ่งสภาพที่ตั้งอยู่บนยอดเขา จึงเป็นภูมิลักษณะที่มีความเด่นที่สุดในระดับเมือง หรือวัดเชียงมั่นเป็นวัดที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกของนครเชียงใหม่ ประเพณีทำบุญที่สำคัญที่สุดของชาวเชียงใหม่คือ กานก๋วยสลาก หากวัดอื่น ๆ จะจัดได้ก็ต่อเมื่อวัดเชียงมั่นได้จัดแล้ว หรือวัดพระสิงห์ วัดสวนดอก วัดเจ็ดยอด วัดเจ็ดยอด ซึ่งมีความสำคัญในงานบุญและงานประเพณีที่สำคัญในระดับเมืองทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่เด่นเป็นเอกลักษณ์และมีบทบาทในเชิงการท่องเที่ยวมาก วัดต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เสมือนว่าเป็นหน้าตาของเมืองเชียงใหม่ จึงเป็นภาพลักษณ์ที่น่าประทับใจต่อผู้พบเห็น และเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของนครเชียงใหม่

ปัจจุบันสภาพปัญหาของวัดในระดับเมืองนั้นเป็นผลกระทบโดยตรงจากปัญหาในการพัฒนาเมือง การเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วจำกัด และกฎเกณฑ์ที่สร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองเก่าแก่ซึ่งจะมีอายุครบ 700 ปีในอีก 2 ปีข้างหน้า ภาพลักษณ์ของความเป็นเมืองประวัติศาสตร์หรือย่านประวัติศาสตร์นั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะดูแลรักษาเอกลักษณ์ของเมืองเหล่านี้เอาไว้เช่นเดียวกับวัดในปัจจุบัน วัดต่าง ๆ ที่มีสิ่งก่อสร้างอายุเกิน 60 ปีขึ้นไปนั้นหาได้น้อย เพราะกระแสการพัฒนาเมืองส่งผลให้เกิดการทำลายวัดและสภาพแวดล้อมบริเวณวัดทั้งในทางตรงและทางอ้อม ปัญหาในระดับเมืองที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบโดยตรงและโดยทางอ้อมนั้นมี ดังนี้

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3.3.1 สภาพปัญหาในระดับเมือง

ศูนย์วิจัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 แผนภูมิที่ 4.4 แสดงสภาพปัญหาในระดับเมือง

เมือง

1. การพัฒนาเมือง

- สภาพการพัฒนาเมืองมีส่วนในการทำลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเมืองในเชิงศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม
- การใช้ที่ดินและการปะปนของพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และที่พักอาศัย
- การเจริญเติบโตของเมืองเป็นไปในลักษณะไร้ขีดจำกัด และระเบียบกฎเกณฑ์ ส่งผลให้เนื้อเมืองแผ่ขยายไปรุกรามพื้นที่เกษตร ชุมชนชนบทและสภาพแวดล้อมวัดที่ยังบริสุทธิ์อยู่
- การรื้อถอนอาคารเก่า และปลูกสร้างอาคารใหม่
- การสร้างอาคารพาณิชยกรรมแนวถนนเกือบทุกสายที่สำคัญในเขตเมือง
- ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้อาคารใช้ความสูงเพิ่มขึ้น
- การบุกรุกที่ดินวัด และบริเวณที่วัดให้เข้าเพื่อการพาณิชยกรรมและการพักอาศัย
- ก่อให้เกิดการสูญเสียสารรูปของเมืองเชิงใหม่
- กระแสการพัฒนาเมืองก่อให้เกิดรูปแบบอาคารที่ไม่เหมาะสมกับย่านเก่าแก่ของเมือง
- ผิวการจราจรมีขนาดเล็ก ความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือนสูง
- ชั่วโมงเร่งด่วนปริมาณการจราจรหนาแน่นบริเวณวัดที่มีสถานศึกษาและย่านพาณิชยกรรม พักอาศัยหนาแน่นมาก
- มลภาวะ การกำจัดขยะ และการระบายน้ำไม่ครอบคลุมชุมชนต่าง ๆ ในเขตเมืองอย่างเพียงพอ
- ขาดการคำนึงถึง และวางแผนงานด้านภูมิทัศน์เมืองในการพัฒนาเมือง

2. กลไกค้ำยันกฎหมาย/มาตรการ

- พระราชบัญญัติและกฎกระทรวงควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้างภายในเขตอนุรักษ์และโดยรอบบริเวณวัดไม่ครอบคลุมวัดต่าง ๆ เก่าที่ควร และเมืองที่ชานชาออกไปนอกเขตเทศบาล และไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ

- กฎหมายผังเมืองไม่ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติ
อย่างจริงจัง

- ความล่าช้าของกระบวนการทางกฎหมายตั้งแต่กระบวนการออกกฎหมายจนถึงกระบวนการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมาย

- กฎหมายที่ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีช่องว่างในตัวกฎหมายทั้งทางด้านการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายและทางด้านการดำเนินคดี

- ไม่มีกฎหมายในการรักษาสภาพแวดล้อมและบริเวณ
วัดโดยตรง

3. การบริหาร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- เขตการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

- ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและองค์กร หน่วยงานเอกชน ประชาชนท้องถิ่น

- หน่วยงานราชการมักจะขาดจิตสำนึกในการรักษา
สมบัติทางศิลปวัฒนธรรม

- ความล่าช้า และการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนของหน่วยงานราชการ

- ไม่มีหน่วยงานในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่มี
ประสิทธิภาพเพียงพอ

- หน่วยงานราชการมักจะไม่มี การประชาสัมพันธ์หรือแจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้าก่อนเพื่อการได้ส่วนหรือการสัมมนาในโครงการนั้น ๆ (หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กรมศาสนา ศึกษาธิการจังหวัด กรมศิลปากร การท่องเที่ยว เทศบาล จังหวัด วิทยาลัย มหาวิทยาลัย นักวิชาการ องค์กร ประชาชน สภากาชาด เป็นต้น)

4. ปัญหาบ้านสังคมและเศรษฐกิจ

- ปัญหาประชากร
- ปัญหาการศึกษา
- ปัญหาแรงงาน
- ปัญหาปัจจัยดึงดูดการลงทุนที่เกินความจริง
- ปัญหาภัยสังคม
- ปัญหาชุมชนแออัด
- ปัญหาเศรษฐกิจ
- ค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนไปในทางวัตถุนิยมและ

ความฉ้อฉลมากขึ้น

ธรรมของคน

- ประชาชนและเยาวชนไม่มีความภูมิใจในสมบัติวัฒนธรรม

5. ปัญหาการท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรม

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ไม่มีการศึกษาและวางแผนผลกระทบที่ตามมาอย่างจริงจัง และขาดการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาจัดการในการ

ดูแลสภาพภูมิทัศน์บริเวณวัดที่จัดอยู่ในแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เป็นระบบ

- ขาดการวางแผนการท่องเที่ยวในชุมชนเมืองอย่าง

เป็นระบบ

- ขาดความต่อเนื่องของเส้นทางในการท่องเที่ยววัด

ในเมืองเชียงใหม่ (เมืองของวัด) อย่างเป็นระบบ

วัด

1. ผลกระทบของการพัฒนาเมือง

- ขาดจิตสำนึกและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเมือง และรู้รักษาคุณค่าของเอกลักษณ์เมือง เช่น กรณีวัดเจ็ดยอด เป็นต้น
- การใช้ที่ดินบริเวณวัดมีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมและมีความสับสนปนเป ก่อให้เกิดความไม่สงบ และขัดต่อบทบาท หน้าที่ ในการให้ความสงบและเป็นที่พักทางจิตใจ
- วัดที่สำคัญของชุมชนโดยรอบเมือง เริ่มตามและหมดความสำคัญ บทบาทต่อชุมชนดั้งเดิมลง หมู่บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์รายล้อมรอบวัดแทนที่ชุมชนของศรัทธาที่แท้จริงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา
- รูปแบบของอาคารรุ่มคุณค่าและความสง่างามของวัด อีกทั้งส่งผลต่อสภาพสถาปัตยกรรมภายในวัด เช่น แรงสั่นสะเทือน
- ถึงแม้จะมีการกำหนดความสูงของอาคารพาณิชย์ แต่ระดับความสูง หน้าตา รูปร่างของอาคารยังก่อให้เกิดสภาพปัญหาการบดบังและทัศนภาพ
- มีกลุ่มอาคารสูงขึ้นประจิด และบดบังวัดอย่างมาก มาตรฐานเขตควบคุมความสูงของอาคาร
- สภาพแวดล้อมของวัดสูญเสียเอกลักษณ์ และก่อให้เกิดชุมชนแออัดหากไม่ควบคุมหรือมีมาตรการที่เหมาะสม
- วัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสාරูปเมืองถูกบดบังและทำลายคุณค่าลง
- รูปแบบอาคารภายในวัดที่ก่อสร้างในระยะหลังนี้ไม่เหมาะสมกับรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีมาดั้งเดิม
- วัดให้เข้าที่ฝากรถ และจอร์นมมีการสร้างโรงเรียนถาวรสำหรับจอร์น ขาดความเป็นระเบียบ
- เกิดแรงสั่นสะเทือนต่ออาคารที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม

- วัดที่อยู่ในชุมชนโดยส่วนใหญ่ขาดระบบการระบายน้ำ
ถ้าจัดขยะซึ่งเป็นทั้งของชุมชนและวัดเอง นำมาทิ้งไว้ด้านหลังของวัด
- ระบบไฟฟ้า โทรศัพท ्ह้อแปลง เสาไฟฟ้า

ป้ายโฆษณาทำลายทัศนภาพของวัดเกิดทัศนอุจาด

2. ผลกระทบของกฎหมาย/มาตรการ

- ไม่มีกฎหมายและมาตรการในการควบคุมกิจกรรมและการใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบวัด
- ไม่มีมาตรการหรือแนวทางในการรักษาผังเฉพาะภายในวัด
- โทษของกฎหมายด้านการอนุรักษ์ไม่เจ็บขาดและรุนแรงพอ
- ขาดกฎหมายควบคุมผู้เช่าที่ดินบริเวณวัดเพื่อประกอบกิจกรรมประเภทต่าง ๆ
- ไม่มีกฎหมายหรือมาตรการในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านทัศนภาพของเมืองจึงเกิดปัญหาในด้านมุมมองและทัศนภาพของวัดต่อชุมชน และในระดับเมือง

3. ผลกระทบจากการบริหาร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับที่ดินของวัดและวัดร้างมีมุมมองที่แคบ คำนึงถึงผลประโยชน์เป็นหลักมากกว่าคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของเมือง
- ขาดการร่วมมือที่ดีระหว่างศึกษาธิการจังหวัดและวัดต่าง ๆ
- มักจะมีการดูแลวัดเฉพาะวัดหลัก ๆ วัดเล็กต่าง ๆ ขาดการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- สูญเสียสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม
- ขาดการอบรมและให้ความรู้ถึงการรักษารู้อยู่ค่าของโบราณวัตถุและโบราณสถาน สำหรับพระสงฆ์หรือประชาชน

- ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากเจ้าอาวาสและผู้เฝ้าวาซ้อง
ภาวในวัดและชุมชน
- ข้อมูล และแนวทางในการปฏิบัติหลังจากการประชุม สัมมนาภาคการนำไปปฏิบัติโดยต่อเนื่อง

4. ผลกระทบจากปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจ

- ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน วัดได้เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการให้บริการเฉพาะด้านศาสนาอย่างเจ็ดสาววัดบางวัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางชุมชนอีกลักษณะหนึ่ง เช่น นักเรียนเข้าไปใช้เป็นสถานศึกษา หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้เกิดบริการใหม่ ๆ ขึ้นเช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ร้านค้า ที่พักแรมนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจภาวในวัดทำให้เกิด ความพลุกพล่านของผู้คน ขาดความเป็นสัดส่วน เกิดค่าใช้จ่ายต้องทำนุบำรุงวัด ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าความสะอาด ซึ่งเงินอุดหนุนจากกรมศาสนาน้อยมากหรือบางวัดในเขตเมืองเงืองใหม่ั้นไม่ได้เลย วัดจึงต้องหาผลประโยชน์จากการขอรับบริจาคจัดทำวัดถมุงคลให้เข้า เรือคค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์บนที่ดินวัด การดำเนินการเหล่านี้ก่อให้เกิดสภาพปัญหาทุกอย่างตามมาภาวในวัด

- เชาวชนจากต่างอำเภอ ไม่มีทุนสำหรับเรียนหนังสือ จึงมาบวชเรียนเป็นจึงมีบางส่วนที่ไม่ได้ศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริง พระเฒ่าไม่สำรวม รักเล็ก ขโมยน้อย

- เศรษฐกิจไม่ค่อยดีวัดจึงต้องหาราธได้จากที่ดินวัด โดยการสร้างอาคารพาณิชย์ให้เช่าที่พักอาศัย ที่จอดรถ ลิวรถแท็กซี่ เก็บรถเข็น แผงลอย ฯลฯ

- ค่านิยมในงานศิลป์ เช่น การสะสมหน้าบัน คันทวาร ซ่อฟ้า ส่งผลให้เกิดการรื้ออาคารเก่าและสร้างอาคารใหม่ที่มีรูปแบบไม่เหมาะสม

- ขาดผู้สืบทอดงานศิลปวัฒนธรรม

- ขาดการอบรม เชาวชนให้มีจิตสำนึกในการรักษาสิ่ง

มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

5. ผลกระทบจากปัญหาการท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรม

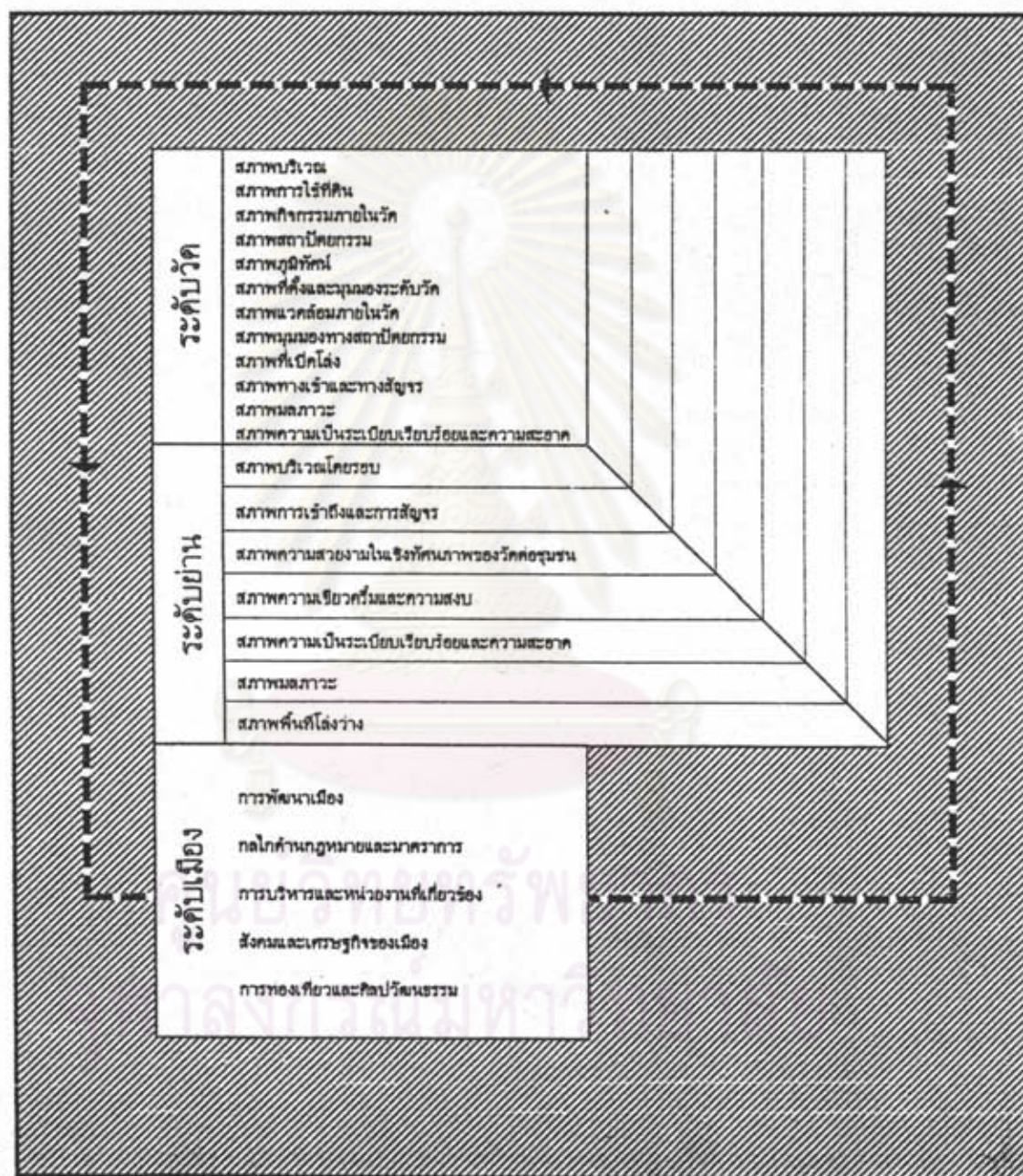
- วัดได้ราธได้จากการพักแรมของนักท่องเที่ยวภาวในย่านเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีการปรับปรุงศาลาค่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่พักของนักท่องเที่ยวภาวในวัดอย่างไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

- การปรับปรุงของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้วัดบางแห่งเจลาตาสีในทางทัศนภาพและจัดกับความจริงในด้านเอกลักษณ์ของวัดทางภาคเหนือ
 - นักท่องเที่ยวจะเข้าชมวัดเพียงไม่กี่แห่งในเมือง
 - ยังมีวัดอีกหลายแห่งที่สิ่งมีคุณค่าภายในเขตเมือง
- สมควรที่จะมีการวางแผนการทัศนศึกษาเพื่อเรียนรู้สมบัติของเมือง อย่างมีระบบและมาตรการที่รักษาคุณค่าของสิ่งเหล่านี้
- ธุรกิจที่ตามมาจากการท่องเที่ยวทำลาลสภาพแวดล้อมบริเวณวัดอย่างรุนแรง

จากบทบาทของวัดที่เป็นผู้ให้ความหมายของชีวิตในทุกเรื่องราว นั้น หลังจากความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาถึงเชียงใหม่ราว 100 กว่าปี ทำให้บทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปมีสถาบันหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรงมารับหน้าที่แทนวัด เช่น โรงเรียนตามระบบการศึกษาของชาติ โรงแรม สโมสร โรงมหรสพ สถานเริงรมย์ ตลาด ศาล เป็นต้น อย่างไรก็ตามบทบาทบางอย่างก็ยังคงเหลืออยู่แต่ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องตามวัน เวลา และเศรษฐกิจ สังคม จากเดิมวัดมีที่ดินและแรงงานวัดมากมาย หลังจากทีระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปตามระบบทุนนิยมส่งผลให้แรงงานวัดเริ่มหมดไป ในสภาพปัจจุบันกระแสการพัฒนาเมืองและภาวะเศรษฐกิจ ทำให้วัดต้องจัดการรายได้เพื่อกำบำรุงวัดซึ่งส่งผลให้เกิดสภาพปัญหาต่าง ๆ ตามมา ในระดับของภายในวัดเอง ในระดับย่าน ซึ่งเป็นผลจากการใช้ที่ดินอ้างเคียงและกิจกรรมหลัก ๆ ในย่านนั้น และในระดับเมืองซึ่งเป็นผลจากนโยบายของรัฐและจังหวัด หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาต่าง ๆ ของเมืองที่เป็นผลจากการพัฒนาเมือง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกวัดมีดังนี้

ความล้มเหลวของปัญหาทุกปัญหามีผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพปัญหาของวัดเกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองอย่างขาดข้อจำกัด และกฎเกณฑ์ในการรักษาสิ่งมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมมุ่งพัฒนาแล้ววัดถูกเป็นหลัก ในขณะที่เสียกันมุมมองของนักธุรกิจ และนักพัฒนาเมืองวัดเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาเมือง ซึ่งในประเด็นนี้หากหาแนวทางและมาตรการร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาให้สอดคล้องและมีความสมดุลกัน เมืองเชียงใหม่จะคงความงดงามและเอกลักษณ์ของเมืองโบราณ 700 ขวบปีไว้ได้

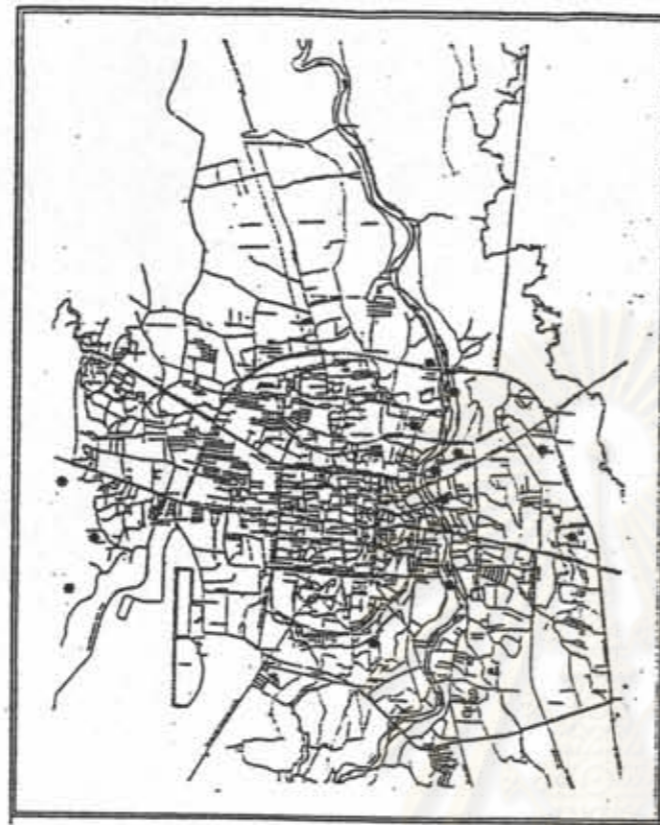
แผนภูมิที่ 4.5 แสดงสภาพปัญหาของวัด ระดับเมือง ระดับย่าน ระดับวัด
สภาพปัญหาของวัด

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด
เมืองเชียงใหม่

■ ย่านพักอาศัยหนาแน่นมาก

□ ย่านพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง

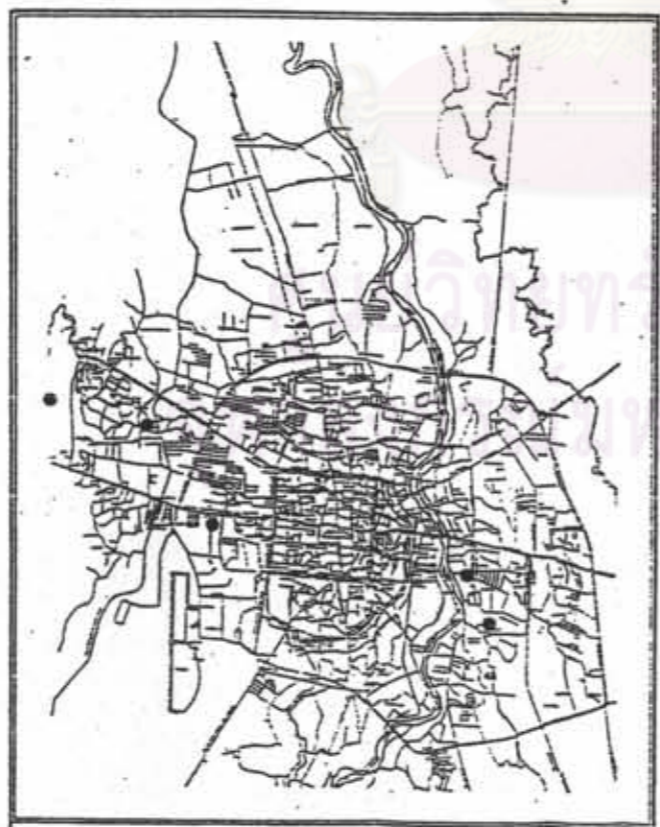
■ ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อย

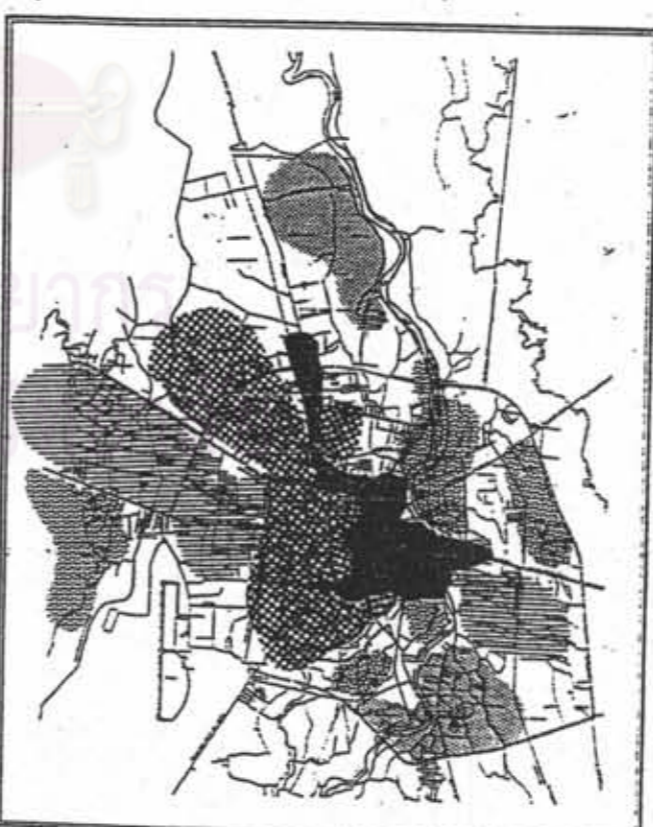
	<p>สถานที่ตั้งวัด</p> <p>พื้นที่วัด</p> <p>พื้นที่วัดที่อนุรักษ์</p> <p>พื้นที่วัดที่พัฒนา</p> <p>พื้นที่วัดที่ปรับปรุง</p> <p>พื้นที่วัดที่รื้อถอน</p> <p>พื้นที่วัดที่สร้างใหม่</p>
--	---

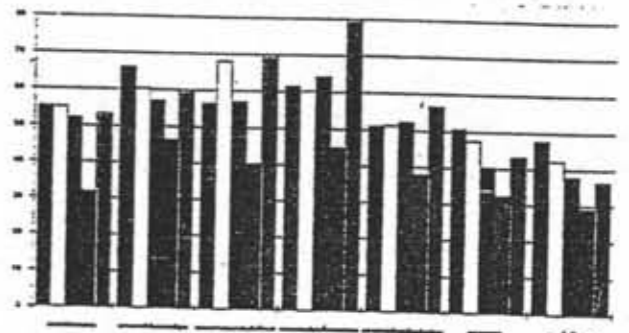
■ ย่านพาณิชยกรรม

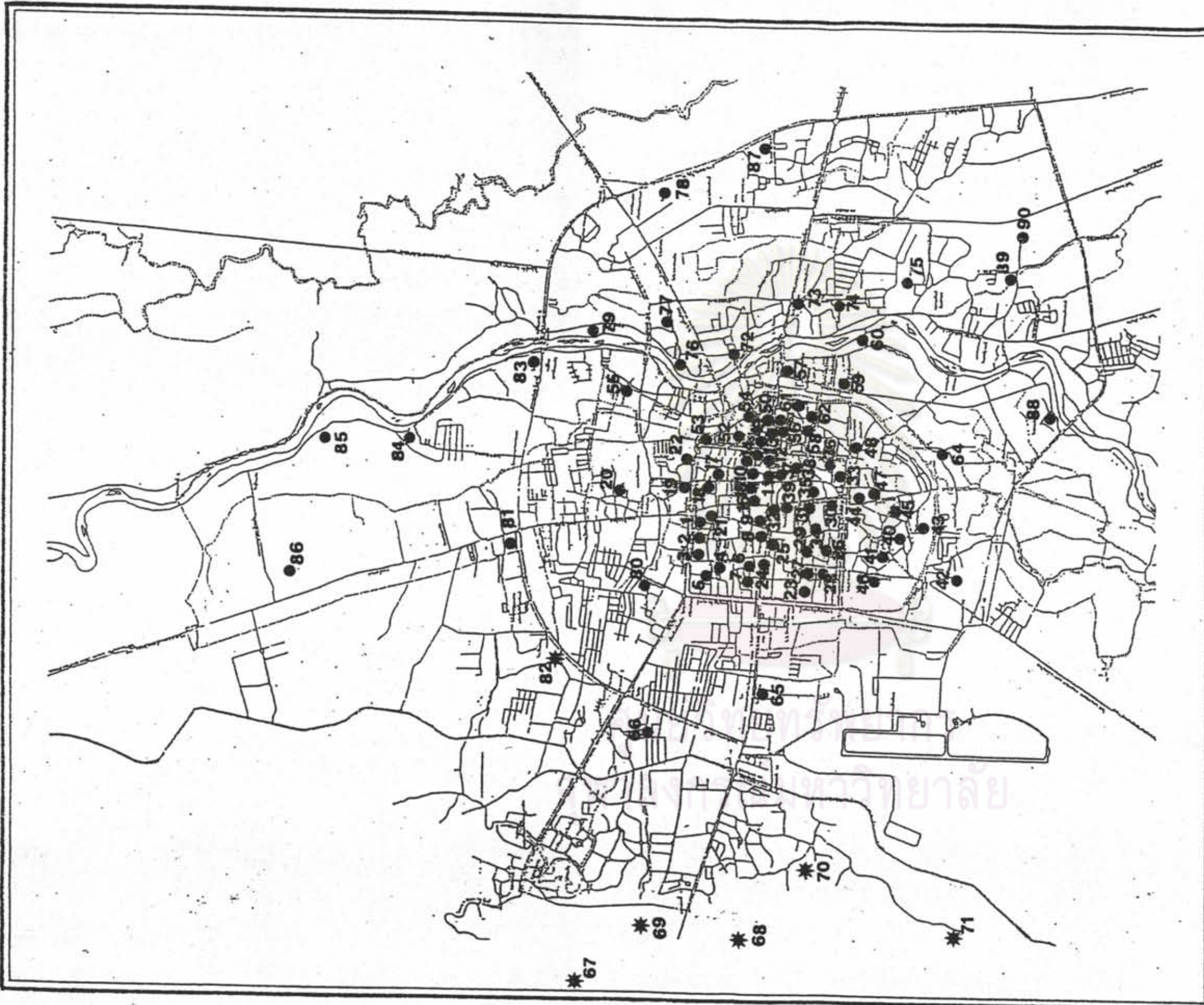

■ ย่านสถาบันราชการ

ย่าน: การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมวัด ในระดับย่าน

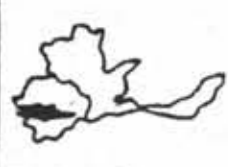

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

แสดง : ตำแหน่งและรายชื่อวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

แผนที่ 4.15

จุดที่	ชื่อวัด	เลขที่	ประเภท	หมายเหตุ
1	วัดสุทัศน์	15	วัดร้าง	
2	วัดสุทัศน์	16	วัดร้าง	
3	วัดสุทัศน์	17	วัดร้าง	
4	วัดสุทัศน์	18	วัดร้าง	
5	วัดสุทัศน์	19	วัดร้าง	
6	วัดสุทัศน์	20	วัดร้าง	
7	วัดสุทัศน์	21	วัดร้าง	
8	วัดสุทัศน์	22	วัดร้าง	
9	วัดสุทัศน์	23	วัดร้าง	
10	วัดสุทัศน์	24	วัดร้าง	
11	วัดสุทัศน์	25	วัดร้าง	
12	วัดสุทัศน์	26	วัดร้าง	
13	วัดสุทัศน์	27	วัดร้าง	
14	วัดสุทัศน์	28	วัดร้าง	
15	วัดสุทัศน์	29	วัดร้าง	
16	วัดสุทัศน์	30	วัดร้าง	
17	วัดสุทัศน์	31	วัดร้าง	
18	วัดสุทัศน์	32	วัดร้าง	
19	วัดสุทัศน์	33	วัดร้าง	
20	วัดสุทัศน์	34	วัดร้าง	
21	วัดสุทัศน์	35	วัดร้าง	
22	วัดสุทัศน์	36	วัดร้าง	
23	วัดสุทัศน์	37	วัดร้าง	
24	วัดสุทัศน์	38	วัดร้าง	
25	วัดสุทัศน์	39	วัดร้าง	
26	วัดสุทัศน์	40	วัดร้าง	
27	วัดสุทัศน์	41	วัดร้าง	
28	วัดสุทัศน์	42	วัดร้าง	
29	วัดสุทัศน์	43	วัดร้าง	
30	วัดสุทัศน์	44	วัดร้าง	
31	วัดสุทัศน์	45	วัดร้าง	
32	วัดสุทัศน์	46	วัดร้าง	
33	วัดสุทัศน์	47	วัดร้าง	
34	วัดสุทัศน์	48	วัดร้าง	
35	วัดสุทัศน์	49	วัดร้าง	
36	วัดสุทัศน์	50	วัดร้าง	
37	วัดสุทัศน์	51	วัดร้าง	
38	วัดสุทัศน์	52	วัดร้าง	
39	วัดสุทัศน์	53	วัดร้าง	
40	วัดสุทัศน์	54	วัดร้าง	
41	วัดสุทัศน์	55	วัดร้าง	
42	วัดสุทัศน์	56	วัดร้าง	
43	วัดสุทัศน์	57	วัดร้าง	
44	วัดสุทัศน์	58	วัดร้าง	
45	วัดสุทัศน์	59	วัดร้าง	
46	วัดสุทัศน์	60	วัดร้าง	
47	วัดสุทัศน์	61	วัดร้าง	
48	วัดสุทัศน์	62	วัดร้าง	
49	วัดสุทัศน์	63	วัดร้าง	
50	วัดสุทัศน์	64	วัดร้าง	
51	วัดสุทัศน์	65	วัดร้าง	
52	วัดสุทัศน์	66	วัดร้าง	
53	วัดสุทัศน์	67	วัดร้าง	
54	วัดสุทัศน์	68	วัดร้าง	
55	วัดสุทัศน์	69	วัดร้าง	
56	วัดสุทัศน์	70	วัดร้าง	
57	วัดสุทัศน์	71	วัดร้าง	
58	วัดสุทัศน์	72	วัดร้าง	
59	วัดสุทัศน์	73	วัดร้าง	
60	วัดสุทัศน์	74	วัดร้าง	
61	วัดสุทัศน์	75	วัดร้าง	
62	วัดสุทัศน์	76	วัดร้าง	
63	วัดสุทัศน์	77	วัดร้าง	
64	วัดสุทัศน์	78	วัดร้าง	
65	วัดสุทัศน์	79	วัดร้าง	
66	วัดสุทัศน์	80	วัดร้าง	
67	วัดสุทัศน์	81	วัดร้าง	
68	วัดสุทัศน์	82	วัดร้าง	
69	วัดสุทัศน์	83	วัดร้าง	
70	วัดสุทัศน์	84	วัดร้าง	
71	วัดสุทัศน์	85	วัดร้าง	
72	วัดสุทัศน์	86	วัดร้าง	

มาตราส่วน